

naše planine

11-12

1988

Naše planine

le nostre montagne
nos montagnes
our mountains
unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

THE JOURNAL OF THE ALPINE ASSOCIATION OF CROATIA

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Preplata za 1988. g. 5000 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 1000 dinara. Uplate slati na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na uplatnici treba naznačiti: Za *Naše planine* i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufinancira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

Godište 40 (80) Studeni—Prosinac 1988 Broj 11—12

Volumen 40 (80) November—December 1988 No. 11—12

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Ž A J

IZDAVAČKI SAVJET

Ivica Bralić
Vilim Cerovec
Tomislav Đurić
Milivoj Gluhak
Josip Gobac
Zdenko Jajčević
Željko Kašpar
Željko Klepić
Mirko Knežević
Milan Kolman
Slavko Komar
Josip Malić
Vlado Mihaljević
Željko Poljak
Božidar Škerl
Ivica Trnokop

UREDNIČKI ODBOR

Nikola Aleksić
Borislav Aleraj
Darko Berljak
Vlado Božić
Milivoj Kovačić
Ivan Marchiotti
Krunoslav Milas
Tomislav Pavlin
Mladen Rac

DOPISNICI IZ REGIJA

Miroslav Ambruš-Kiš
Ivan Jakovina
Miljenko Pavešić
Đuro Priljeva
Ante Rukavina
Milan Sunko
Cvjetko Šoštarić

GLAVNI I ODGOVORNİ UREDNIK
Željko Poljak

Aleksić Nikola: Obnovljen planinarski dom na Risnjaku	241
Finka Mihaela: August Šenoa i Medvednica	245
Kliko Sakib: Na »Stazi druženja, susretanja i sjećanja«	247
Šincek Mira: U srcu planine	253
Banek dr. Berislav: Kroz Kapelu do mora	255
Pavešić Miljenko: Unom od izvora do Bihaća	257
Uzeir Beširović: U prašumi Perućici	260
Milan Kaučić: Na Orahovim vodama u Papuku	261
Slavko Tomerlin: Proširili smo sklonište na Stapu	263
Tomislav Đurić: Planinarska kronika	265
Goran Majetić: Imamo li »oštar« vid ili je zemlja mala?	267
Raško Dimitrijević: Škrlatica	268
Teodor Andrejević: Prof. Raško Dimitrijević kao alpinist	271
Ivo Pušarić: Susret planinara Like i Dalmacije na Biokovu	272
Dr. Vladimir Blašković: Četrdeseta godišnjica PD »Zagreb-Matica«	273
Cvjetko Šoštarić: Devedeset godina planinarstva u Ivancu	275
Dr. Ante Rukavina: Prilog povijesti prve podružnice HPD-a	277
Speleologija	281
In memoriam	281
Rad društava	281
Publicistika	281
Orientacijski sport	281
Alpinizam i espediccionizam	282
Sportsko penjanje	282
Vijesti	284
Seno Serdarević: Kako treba planinariti	285
Sadržaj godišta	287

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI:

Jama u Velebitu

Foto: Igor Brzoja

Obnovljen planinarski dom na Risnjaku

Umjesto euforičnih mitinga, više rada i razumijevanja. To mora biti geslo svakoga našeg čovjeka, a posebno nas planinara. Mi planinari, u ovoj teškoj društvenoj situaciji, uspjeli smo obnoviti i izgraditi više planinarskih objekata, staza i transverzala, nego ikada prije!

(Iz govora Vlade Mihaljevića, predsjednika PSH, na otvorenju Planinarskog doma na Risnjaku).

Na sjednici Predsjedništva PSH utvrđen je datum otvorenja obnovljenog planinarskog doma na Risnjaku. Pozivi su upućeni planinarskim društvima te društveno-političkim i radnim organizacijama koje su finansijski i materijalno pomogle obnovi doma.

Dan otvorenja, 1. listopada, približavao se zastrašujućom brzinom. Nitko od sudionika svečanosti otvaranja neće prihvatići isprike, ako sve ne bude na vrijeme završeno, a bilo je još toliko poslova koje je trebalo završiti! Ali, opet je proradio YU-sistem:

U utorak 27. rujna na Risnjaku stižu u pomoć provjereni članovi Gospodarske komisije PSH: Franjo Znika, Franjo Jerman, Antun Kralj i Dragan Konestra, koji su uz domara Vlastimira Katića i njegovu ekipu danočnim radom obavili velik dio završnih radova u domu.

Petak, 30. rujna. Poslije podne, dan uoči

otvorenja, članovi Predsjedništva PSH, članovi Gospodarske komisije PSH, domar i ostali prisutni planinari završavaju pospremanje i čišćenje doma i okoline. Kasno navečer dogovoreni su i detalji »protokola« za otvorenje doma.

Subota, 1. listopada, šest sati ujutro. Vrijeme više nego očajno, magla iz koje sipi kiša, hladno, raspoloženje organizatora jednako vremenu. Zar će opet vrijeme sve pokvariti? Prisjećamo se lošeg vremena na proslavama 100. i 110. obljetnice na Kleku. Već oko 9 sati počinjaju pristizati prve skupine planinara i, naravno, svi žele u dom da se presvuku i ugriju. Bila je velika umještost objasniti im kako je to nemoguće, jer je u toku završno pranje i čišćenje prizemlja. No, ipak se nije ponovio Klek. Oko 10 sati oblacu su se počeli razilaziti, a do 12 sati Risnjak je opet bio sav u suncu. Svečanost je mogla započeti.

GORE: Predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske Vlado Mihaljević uруčuje odlikovanje PSH i zahvalnicu Zlatku Klepcu, predsjedniku operativnog odbora za obnovu doma

Otvorenu je prisustvovalo oko 650 planinara te brojni gosti i to: general potpukovnik Ivan Pleše, republički sekretar za narodnu obranu i član Izvršnog vijeća Sabora SRH; Josip Gobac, član predsjedništva RK SSRNH; Edo Cenčić, član Savjeta Republike; Duško Bobić, direktor Lutrije Hrvatske, Božidar Škerl, član predsjedništva PS Jugoslavije i predsjednik Savjeta Nacionalnog parka Risnjak; pukovnik Bogdanović, predstavnik Republičkog štaba TO; potpukovnik Rački, komandant Garnizona JNA Delnice; delegacija društveno-političkih organizacija i zajednica općina Čabar, Delnice i Rijeka na čelu s predsjednikom zajednica općina Rijeka Biserkom Plešićem; Jože Dobnik i Jože Stanovnik, potpredsjednik PZ Slovenije i predsjednik Izvršnog odbora PZ Slovenije, i drugi.

Pozdrave i čestitke uputili su dr. Andelko Runjić, predsjednik Sabora SRH; Ivica Račan, član predsjedništva SKJ, i general pukovnik Martin Špegelj, komandant zagrebačke vojne oblasti.

DOLJE: Radost nakon uspješno obavljenog posla — bivši predsjednik PSH Božidar Škerl, predsjednik PSH Vlado Mihaljević i tajnik PSH Nikola Aleksić pred ulazom u dom

Nakon intoniranih himni predsjednik PSH i predsjednik Organizacijskog odbora za obnovu, Vlado Mihaljević, istaknuo je u svom govoru među ostalim i slijedeće:

»Trogodišnjim naporima uspjeli smo završiti rekonstrukciju i obnovu Planinarskog doma na Risnjaku, što je za nas planinare od velike važnosti. (Ostaju još samo neki završni radovi finiširanja i opremanja.) Zahvaljujući naporima planinara i planinarskih organizacija, razumijevanju šire društvene zajednice, a napose društveno-političkih zajednica općina Delnice i Čabar, te četrdesetak organizacija udruženog rada, ustanova i JNA, koje su finansijski, materijalno i radno pomogle izgradnju ovog doma, mi ga danas možemo predati na upotrebu planinara, izletnicima, skijašima, stručnjacima i svim ljubiteljima prirode.

Za rekonstrukciju i obnovu doma utrošeno je 111 milijuna dinara. Besplatni materijal koji smo dobili od pojedinih organizacija udruženog rada vrijedan je oko 60 milijuna dinara. Tako je ukupno utrošeno za rekonstrukciju i obnovu ovog doma 171 milijun dinara, ali bez vrijednosti dobrovoljnog rada koji su dali planinari i pripadnici JNA.

U radnim akcijama istakla su se mnoga naša planinarska društva iz Zagreba, Rijeke, Slavonije, Delnice i Ravne Gore. Ostat će mi u nezaboravnom sjećanju neki detalji, kako su npr. dva planinara iz Slavonskog Broda, jedan star 80 godina, a drugi preko 65 godina, donijeli ovamo teška ulazna vrata doma. Član Savjeta federacije dr. Slavko Komar i član Savjeta Republike Cedo Grbić također su na leđima nosili materijal. Desetine sati teškoga fizičkog rada na nošenju tereta na Risnjak dali su pripadnici Gorske službe

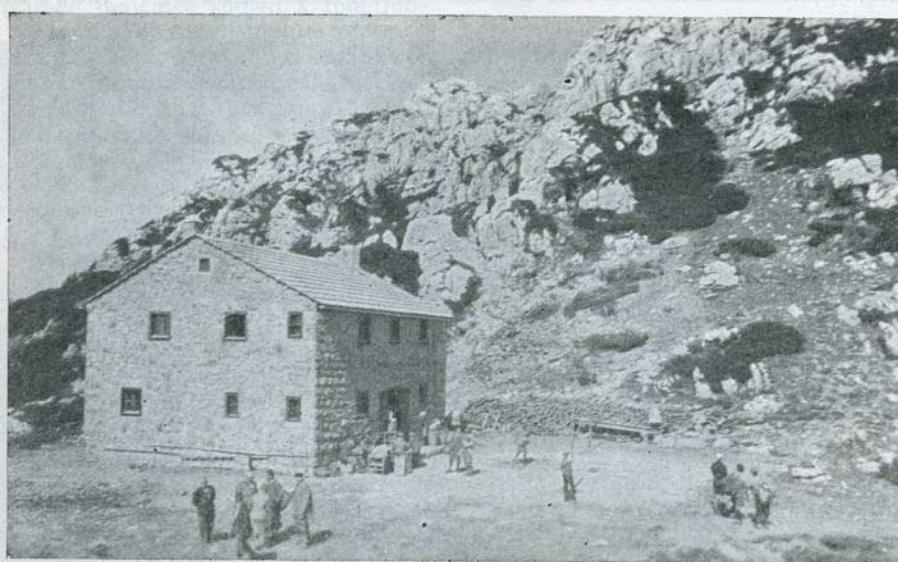

Za transport građevnog materijala i opreme korišten je i helikopter JNA, koji je 1987. na dom prebacio 70 tona materijala po vrlo lošem vremenu. Za slijetanje je uz dom sagrađen heliodrom.

spašavanja iz Delnica, a posebno Josip Mihaelčić-Miha. I tako još mnogi drugi.

Neka mi bude dozvoljeno da izdvojam i posebno istaknem one koji su dali lavovski dio u obnovi doma, gotovo 80%, a to su Lutrija Hrvatske — sistem igara na sreću, Nacionalni park »Risnjak«, Drvna industrija Delnice, Goranprodukt — Čabar, GPŠG Delnice, Garnizon JNA Delnice i Zlatko Klepac.

Poznato je da je ovaj naš lijepi Risnjak s okolicom postao Nacionalni park 1953. godine. Velika je u tome zasluga pokojnog sveučilišnog profesora dr. Ive Horvata, planinara i

Prvi planinarski dom na Risnjaku sagradilo je HPD 1932. godine (uništen je za vrijeme rata)

znanstvenika svjetskog glasa. Tako su ljepote, bogata flora i fauna, tišina još uvijek — naglašavam — bujnih šuma i raskošni kraški oblici u okrilju Risnjaka dobili zaštitu, pa je naša dužnost da strogim poštovanjem zaštitnog režima sačuvamo te ljepote budućim generacijama.

Naš je zadatak da kao društvo i pojedinci energično poduzimamo mjere ekološke zaštite uopće, a Risnjaka napose, jer su tako zvane kisele kiše a i naša nepažnja ozbiljno počele nagrizati Risnjčki masiv. Naša bitka za Risnjak mora se voditi ovdje, ali mora biti započeta u Zapadnoj Evropi, u Rijeci i svuda oko nas. Situacija zahtijeva da i naša planinarska organizacija u okviru fronte so-

cijalističkih snaga (SSRN) i uopće u društvu bude značajniji i zapaženiji faktor zaštite prirode.

Koristimo i čuvajmo ovaj naš Risnjak, kao i sve druge naše planine...!«

Nakon presjecanja vrpce, koja je čast prila direktoru Lutrije Dušku Bobiću, prisutni su razgledali dom, a radost i veselje nastavljen je uz koncert planinarskih pjesama vokalno-instrumentalnog sastava sekcije »Goran« planinarskog društva »Željezničar« iz Zagreba.

Tekst: Nikola Aleksić

Snimci: Vilim Strašek
i Hrvoje Babić

Godine 1957. PSH je zajedno s delničkim planinarama obnovio dom na Risnjaku (slika s otvorenja)

Dom obnovljen 1988.
Imat će oko 80 ležaja
i bit će ljeti stalno otvoren

August Šenoa i Medvednica

MIHAELA FINKA

ZAGREB

U godini smo obilježavanja 150. obljetnice rođenja Augusta Šenoa, kada se o njemu mnogo piše i govori. Gledali smo ove godine kazališnu izvedbu »Zlatarova zlata«, njegovog najpopularnijeg romana; Zagrebačka televizija dala je svoj prilog proslavi dramatizacijom pripovijetke »Kanarinčeva ljubovca«. I ovih dana, na dan rođenja, 14. studenoga, Šenoa napokon dobiva spomenik u svome gradu.

August Šenoa je u punom smislu riječi »najzagrebačkiji« hrvatski pisac. Sve što je napisao u svom relativno kratkom životu (rođen 1838., umro 1881.) vezano je za život Zagreba. U povjesnim romanima zahvatio je prošlost, u brojnim pripovijetcama ključne društvene probleme svoga vremena, u feljtonima je pratilo svakodnevna društvena, politička i kulturna zbivanja svoga grada. Zagreb i njegov neodvojivi dio, »gora zagrebačka«, Medvednica, Šenoina su životna književna preokupacija.

Medvednica se pojavljuje na brojnim stranicama njegovih djela, bilo kao poprište dramskih zbivanja u prošlosti, na primjer Medvedgrad u »Zlatarovu zlatu«, Susedgrad u »Seljačkoj buni« (uz druge okolne planine, naročito Okić) — ili pak kao topli lirski doživljaj prirode (najčešće spojen s rodoljubljem) u romanima, epskim i lirskim pjesmama i feljtonima. Iako po svojoj stvaralačkoj prirodi skloniji epskom pripovijedanju nego lirskim ugodajima, on je lirik najčešće na onim stranicama, gdje opisuje tu svoju goru, koja je u njegovo doba očito bila vidljiva iz svake točke Zagreba, a zbog čistog zraka darivala oku svoje nepomučeno zelenilo.

»Nad nama vedro nebo, krajina zelena i bujna, iz glogova grma nalijevo oziva se slavulj, iza plota nadesno van luče, čudeći se, kakova snaša, s desna i s lijeva gore i gorice, a straga kao bujan, zelen vijenac Zagrebačka gora, a u vijencu sjajni biser — naš mili Zagreb; pa tu da se čovjeku ne razdraga srce, tu da mu se ne nadimaju grudi, tu da mu u isti par ne skoči tajna suzica na oko!«

—
»Najednoć se popeše kola na vršak, a mi svi skočisimo s kola. Pred očima nam pukne bajna slika. Savska dolina, Sava, Zagrebačka,

»Divna si, bujna si, zelen-goro rodnoga mi kraja, ti prvi vidiku moga djetinjstva!«

Kranjska i Štajerska gora, sto potoka, selaca, šuma, grmova, njiva sto — nu tko će to milje ispričati u nekoliko riječi...«

(Zagrebulje, II)

Vjerojatno je da se Šenoa, iako opterećen brojnim mnogostrukim obavezama i poslovima, penjaо kao i mi danas na Medvednicu i da je npr. ovakav opis plod neposrednog vizuelnog doživljaja:

»Kao da je ruka božja prenijela dio rajske pokrajine na zemlju, sijevala je savska ravnica gdje zelena kao tamna svila, gdje žuta kao žezeno zlato, a sred ravnice Sava, ljeskačujući se kao srebrna zmija. Od ravnice na sjever niže se brežuljak do brežuljka, osut jasnom vinovom lozom, bijelim kolibama, vitim tornjevima, a od brežuljaka dalje uspinje se pod oblake tajna i tamna gora zagrebačka... Pastirska pjesma od obližnjeg humka,

Medvedgrad je bio pozornica dogadaja iz Šenoina »Zlatareva zlata« (na slici obnovljena gradska kapelica, glasovita po oktogonalnom obliku)

Foto: Dr. Ž. Poljak

dah vjetrića koji je tresao sa zelenih grana zlatne kapljice, klopot mlinskog kola iz proleta, grloviće ptice i romon zvona crkvenoga — sve se to razglasje složilo u divnu glazbu, sve je opajalo dušu nepojmljivim miljem.«

(Zlatarovo zlato)

Iako se suvremenom čitatelju ovakvi opisi čine možda previše opterećeni patetičnom metaforikom, sigurno je da se iza nje krije ista ona iskrenost doživljaja i čistoća zanosa koja osvaja mnogog suvremenog ljubitelja prirode.

Međutim, kako je rečeno, Šenoa je u prvom redu pripovjedač, kojega zanimaju ljudi i dogadaji. U svom prvom i najviše čitanom romanu »Zlatarovo zlato« vezao je radnju na Medvedgrad.

»Usred krila gorskoga, na vrh uz nosita vrška, odbija se od sjene stoljetnih hrastova bijelo pročelje Medvedgrada.«

Kao što je poznato, radnja romana zasniva se na sukobu plemića Stjepka Gregorijanca, vlasnika Medvedgrada u 16. stoljeću, sa građanima Zagreba oko prava na korištenje zemljišta na obroncima Medvednice i još nekim područjima u okolini grada. Uz prvi tekst romana, tiskan u časopisu »Vijenac« 1871. godine, dao je Šenoa ovu napomenu: »Roman ovaj osniva se većim dijelom na is-

tini. Skoro sva lica, u njemu opisana, živjela su. Kušao sam crtati u svemu sliku davnoga hrvatskoga života.« Dugotrajni spor medvedogradskog feudalca sa Zagrepčanima zaključen je u korist Zagreba slijedećim sudskim rješenjem:

»Za prvo daje gospodin Stjepan Gregorijanec svoje zemlje i brije, spadajući k Medvedgradu, počevši od vrela Topličice, idući uz brdo Medvednicu, sa Medvednice pako do potoka Bližneca i dalje do crkve svetoga Simuna pod gorom rečenom varošu i njegovim kmetovima za slobodno i mirno uživanje, tj. za drvariju, pašu, žganje vapna i lomljenje kamena, budi za gradu kuća, budi za utvrđenje zidina rečenoga varoša. Nadalje neka bude za skupnu pašu kmetovima gospodina Gregorijanca i plemenitoga varoša ona oranica od četiri rali, spadajuća dvoru šestinskomu, što je sada drži Lovro Puntihar, kmet gospodina Gregorijanca. Vrh toga platit će gospodin Stjepan Gregorijanec svotu od tisuću ugarskih forinti, — forintu po sto dinara — sucu, porotnicima i svim građanima varoša zagrebačkoga.«

(Zlatarovo zlato)

Uz ovu nevolju, pa nesreće u obiteljskom životu, stigao je oholog Gregorijanca još i posljednji udarac:

»Što je?« zapita Stjepko dršćući. »Za ime božje! Bježite, Vaša milosti. Potres! Jedna je kula pukla od vrha do dna: istočni zid se razvalio, a crkvica svetog Filipa i Jakova nije nego ruševina.« »Oj, i to me izdaješ, stari grade!« zajeca Stjepko bolno: »Ajdmo, ajdmo u Sestine! Tu nema više života!«

(Zlatarovo zlato)

Ovakav ishod dogadaja, upotpunjeno još romantičnom pričom o nesretnoj ljubavi Stjepkova sina Pavla prema građanskoj djevojci Dori, silno je imponirao zagrebačkoj čitalačkoj publici 19. stoljeća, čija građanska klasa u toj staroj pobjedi građana nad feudalcima vidi vlastiti prosperitet. Roman je doživio golem uspjeh, što je pisca ohrabrilo da nastavi s poučavanjem povijesne grade i tako nastaju još četiri njegova romana s tematikom zagrebačke i šire hrvatske povijesti.

U mnogim svojim epskim pjesmama Šenoa je obradivao povijesnu gradu ili pak motive iz narodne predaje. Tako je u »Zmijskoj kraljici« povezao lik tzv. »crne kraljice«, navodne vlasnice Medvedgrada, sa pričom o nesretnoj ljubavi mladog viteza templara (božjaka). Sam Šenoa kaže o pozadinu ove svoje pjesme: »Priču o 'zmijskoj kraljici' pripovijedao mi je neki seljak blizu Remeta u gori zagrebačkoj, te mi je pokazao brdo, gdje se na Ivanje sve zmije svijeta sjate. Ja sam spasio tu tradiciju sa 'crnom kraljicom'. Neki smatraju Barbaru Celjsku 'crnom kraljicom'. Učinili ju ženom 'crnog Janka', vladoca medvedogradskog.«

»Božjaka nema, nema Medvedgrada, Oborila ih u prah doba mlada, Još samo stoji crna ona stijena.«

Al' i sad jošte, kada pred Ivanje,
Za Okić-goru klonu svjetlo danje,
Vrh crne hridi sjedi crna žena...«
(Zmijska kraljica)

Sličan je postanak i popularne balade »Kameni svatovi«, vezane za skupinu kamenja iznad Susedgrada. Narodna je mašta oko neobičnih oblika ispreplela priču o zabranjenoj ljubavi, o siromaštву i bogatstvu, o dobru i zlu.

»Projurilo mnogo ljeta
Preko lijepog božjeg svijeta,
A zidine Susedgrada
Prah, pepeo već su sada.
Jošte stoje kamen-svati,
Lako ćeš ih prepoznati,
Mladu, mladog, kuma vitog
I djevera kamenitog...«
(Kameni svatovi)

Daleko je Šenoina Medvednica od ove naše današnje: bujnu, zelenu šumu po kojoj na svome konju jezdi mladi Pavao Gregorjanec sve više danas otimaju asfaltirane ceste, u-mjesto »klopota mlinskog kola iz prodola« bruje prema vrhu motorna vozila, ispuštajući

svoj otrov u organizam planine, a crkvica svetog Filipa i Jakova, uništena potresom u vrijeme Gregorjanaca, pa dignuta iz praha i obnovljena u naše doba, doživjela je neke nove vandale, koji je — tko zna iz kojih razloga — opet žeze uništiti. Ovakve i druge primislje naimeću se mnogom današnjem planinaru kad hoda uzduž i poprijeko stazama te drage — Šenoine i naše — gore zagrebačke. Unatoč proteklom stoljeću kao da osjećamo blizinu velikog pjesnika, a zanosna oda Zagrebu i njegovoj planini pokazuje kako je baš ona bila njegova snažna inspiracija.

»Divna si, bujna si, zelen-goro rodnoga mi kraja ti prvi vidiku moga djetinjstva! I dig nem li oči prema tebi, kada večernje sunce poigrava vrhom i dolom, kad svoje zlato prospilje tvojim zelenilom, tu bude se u mojoj duši slike iz davneavnine: vrlji junaci, uzno site gospe, ljuti silnici, bijedni kmetovi, a stari Medvedgrad, plamteći živim rumenilom, kao da je opet oživio. Ali nije! Ruši se stara građina, ruši; no dalje, dolje pod gorom, uspinje se sjajan, snažan kao mlađahan junak — naš Zagreb grad!«

(Zlatarovo zlato)

Na »Stazi druženja, susretanja i sjećanja«

SAKIB KLIKO

JAJCE

Programom djelatnosti za 1987. godinu predviđen je i pohod Jajce — Dugi Rat po zamisli Planinarske sekcije »Ferohem« u »Elektrobošnji« Jajce. Povukavši pravu liniju koja spaja ova dva mjesta, naslutim da se **uz nju** može satkati staza šarenija od najšarenije. Nisam se mogao oslobođiti svoje slutnje i ona je postepeno prerasla u želju koju moram ostvariti.

Rani jutarnji sati 24. maja 1987. Šestorica nas je s istom željom i punim rančevima pred vratima »Elektrobošnje«, našeg sponzora. Počinje pohod u sklopu njene manifestacije »Susret radnika proizvođača fero-legura SFRJ«. Tu je i Nikola, koji nas ispraća jer nas zbog spriječenosti poslom može pratiti samo u mislima, premda je toliko želio poći s nama, a i sudjelovao je u organizacijskim pripremama.

Napuštamo krug tvornice i krećemo put se la Bravnice, gdje uz rječicu Šedinac idemo do lovačke kuće. Tu ostavljamo Šedinac, saljemo svojim najdražima posljedne pozdrave i obećanje da ćemo uspjeti. Kroz Klanac izlazimo na Grbavičko polje do partizanskog groblja. Ovim putem je prošao i Vrhovni štab NOV na čelu s Josipom Brozom 1944. prelazeći na oslobođenu teritoriju. Ispred nas u daljini vidimo sićušne kućice, kao kutije

od šibica. To je selo Čate, gdje kanimo danas prenoći. Iza leda nam je Gorica, obasjana suncem, okupana rosom, vedra pri ispraćaju svojih hodočasnika.

Naša je staza vijugala Grbavičkim poljem provodeći nas mimo sela Kneževića do ušća Babina dola u Glogovac. **Tu zastajemo, naša** staza i mi, slušajući poruke što ih vode nose. Svi želimo ovdje što duže ostati, um i dušu oprati od nečistoća bisernom vodom i iskonskim mirom. Put je dalek, a staza zove preko mosta do novih susreta. U Babićima zastajemo ispred trgovine da se odmorimo. Ispred škole omladina igra odbojku, lica im se kupaju u znoju. Pomislimo kako su »udareni«, a možda i oni to isto misle o nama, zapravo svi smo mi, svatko na svoj način, malo »udareni«. Nije nam do filozofiranja, to ostavljamo onima dokonima, nego krećemo prema Vagancu potoku. Tu, ispred sela, Vaganac je već spremjan da svu svoju ljepotu i sve svoje tajne udruži s Janjem, te da zajednički, jači i bogatiji, krenu krajiskoj ljepotici Plivi u prošnju, koja se, zasigurno znamo, vjerila s kršnjim delijom Vrbasom. Puštamo vode neka rješavaju svoje zagonetke kako znaju i umiju, a sigurni smo da ćemo biti zadržani njihovim rješenjima.

Sudionici pohoda

Foto: S. Kliko

Staza se strmo i vijugavo penje u selo Vagan, tajanstven kraj s još tajanstvenijom Vaganskom špiljom, za koju ni ovog puta, nismo imali vremena; tajna je ljepša što se kasnije upozna. Izlazimo na suvremenu, nedavno izgradenu cestu, što je narod ovog kraja prozva po svome ratnom vodi, Šolajinim putem. Ona spaja njegovo rodno Šipovo i Kupres, gdje je završio svoj životni put. Put nas dalje vodi kroz selo Vodicu do zaseoka Čate. Ovom selu više ne prilazim bojažljivo kao prvi put, kada se tu zatekoh na putu za Kuprešku visoravan. Pravo idemo do kuće Ande i Pere Čato, sada već starih prijatelja. Susret poslije nekoliko godina priča je za sebe. Ponovo je na stolu livača od sira i kajmaka, kajmak, mlijeko, šljivovica. Gostoprимstvo skromnih staraca, skromnih i krhkih, srca većeg od njihovog Vitogora, a nježnijeg od najnježnije latice cvijeta. Svi bismo rado što duže sjedili i družili se sa starcima, no oni znaju što je dalek put i upućuju nas na spašavanje. Još dugo nisam mogao zaspati, sjećanja na naše prijašnje susrete naviru. Zar je moguće da postoje ovakvi divni ljudi? Moguće je, ali samo u našim lijepim planinama. Mnogo daju, a sitnica ih čine sretnima. Samo da ste ih vidjeli sretna lica kada sam im uručio poklon i zahvalnicu našeg Planinarskog društva »Čusine«, skromno hvala za srdačne dočeke planinara. Ni naši fotoaparati, ni odsjaj blica, ni moje pero, ni bilo što drugo nije u stanju da dolično oslika i opiše takve trenutke.

Jutarnje sunce rano nas je izmamilo iz ugodnih postelja. Teta Anda je pripremila mlijeko, tu je kava i šljivovica. Svima nam je

žao na rastanku. Ruke su visoko podignute u znak pozdrava i želja za sretan put. Obećali smo skori susret i novo druženje...

Brzo izlazimo na asfaltni put što će nas dovesti sve do Novog sela u Kupreškom polju. Prešli put sam ovuda išao rimskom kaledrom. Solarnim putem, putem kojim se iz Primorja na konjima dogonila so u Bosnu. Možemo samo žaliti za tom nekadašnjom idilom. Savremeni način življena ne bira sredstva, zaboravljujući pri tom ponekad svoj cilj i namjenu. Izgradnjom puta mnogo se toga izmijenilo. Često zastajkujem i snimam na Mašetu stečke, jer tko zna, drugi put možda ni njih neće tu biti. Pred školom u Novom selu, novosagrađeni spomenik ratnim žrtvama ovog kraja. Tu zastajem i u pomoć uzimamo svoje zemljopisne karte.

Od škole ćemo sjeći Kupreško polje prema Omaru. Do Omara nam je trebao dobar sat hoda po livadi, mekoj i šarenoj kao persijski čilim. Na ivici polja nekoliko napuštenih kuća, skupina bijelog bora i ponor u koji uviru vode ovoga dijela polja. Kutak za koji je pre malo reći da je poput stranice iz priče »Tisuću i jedna noć«. Ovuda proći, a ne zastati bila bi velika i neoprostiva pogreška. Zastanak smo iskoristili za marendu. Bolji restoran nismo mogli poželjeti i naći. Ponovo mi se nameće pitanje kako je moguće da je ovo što je nama tako lijepo, nekako odatle otjerala? Napuštene oranice i kuće, i samo po neki golub i razbijeno staklo na prozorima, govore da je tu nekaj bilo života.

Staza kojom su godinama prolazili i kojom su otišli za boljim životom, sada nas vodi užbrdo i između kamenja do Zubića kuća i dalje nas prostranim poljanama izvodi na prevoj odakle se vidi jedan dio našega pređenog puta. Tu prolazi i šumski put iz Kupresa u sjenovite šume. Uz cestu je i žičana ograda. Izgleda da se napokon i čovjek dosjetio kako je svoj životni okoliš doveo u opasnost, pa sada poduzima zaštitne mjere, stvarajući »žičane korpe« ili, kako ih službeno nazivaju, rezervate. Pored žičane ograde krećemo desno makadamom. Monotoniju tvrdog i prašnjavog puta razbija šarolikost okoliša. Dolazimo do raskrižja, desno za Procip, a lijevo ćemo mi, sve do kraja, duboko u njedra planine Hrbljine. Na činjenicu koliko je mnogo šume izvezeno ovim putem, upozoravaju nas ruševine radničkog naselja, no sada je sve to spomen i put za slučajne prolaznike.

Na završetku puta je okretaljka ceste, odale se desno velika vlaka oštro penje na hrbat Hrbljine — sve je onako kako nam je jutros objasnio neki starina u Novom selu. Krećemo desno tom vlakom, onako kako nam je i starina objasnio. Očekuje nas krševit teren, splet udubljenja, kamena, malih travnatih zavrnji i mnoštva ugaženih stazica. Krećući se još koji trenutak prema zapadu susrećemo prvo stado ovaca i njihove vjerne pratioce, šarplaninca i sićušno čobanče. Od Travnika je, iz Bijelog Buća, i već dugo godina druguje s stadium i Hrbljinom. Poželio sam ovog puta, možda više no ovo čobanje, da budem ovaj čas na Vlašiću, na nekoj poznatoj stazi

i da gledam poznate krajolike, nego da budem ovdje, gdje se osjećam kao na drugoj planeti.

Kao pravi vodič, čobanče pokazuje: »Dolje je Lubi dol, a šuma poviše njega je Pov gaj, desno vam je Crni vrh ili Kujača, lijevo Osječenica, a preko nje, ono pod snijegom, to je Cincar.«

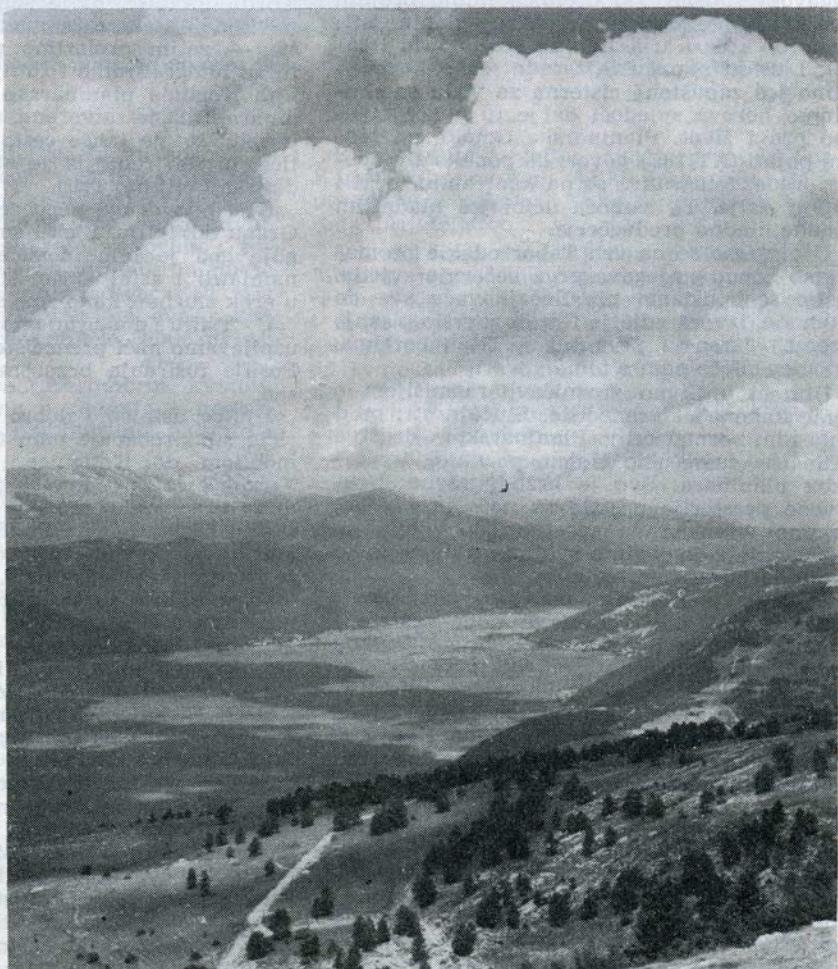
Kroz Lubi dol vodi cesta, zasigurno znam da je to ona što vodi iz Donjeg Malovana na Kupreškom polju. Desni se krak odvio i došao evo tu u Lubi dol, a lijevi je otisao na Čehića ravan. To znam još od sedamdesetih kada sam prvi put dolazio na Cincar. Cesta iz Lubi dola vodi u gustu šumu ka prevoju što ga čine Osječenica i Kujača. Mi ćemo nismo preko prevoja do Čehića ravni, iako nismo sigurni da tamo vodi.

Kratko se zadržavamo kod katuna stočara iz Teslića, žureći da što prije provjerimo svoju pretpostavku. Nedugo zatim stižemo do raskrižja, krećemo lijevo, jer se tu put penje i vjerojatnije je da ide prema sedlu. Sto više

odmičemo tim smjerom, pretpostavka je vjerojatnija, čak smo se osmjelili, pa s vremenom na vrijeme siječemo zavoje. Nakon nekog vremena izlazimo napokon na prevoj, odakle lijevo vidimo Čehića ravan i strmi Cincar. Bio sam sretan kao dijete kad uspješno riješi labirint u enigmatskom listu.

I tek sada, kad sjedimo na drvenoj terasi radničke barake pogleda uprtih u strmi i snježni stožac Cincara, shvaćamo kako je sve lijepo i očaravajuće, premda nam je orijentacija do maloprije predstavljala zagonetku s više nepoznanica.

Sjećam se svoga prvog susreta sa Cincarom i prvih uknjiženih 2000 metara, sjećam se i noći prespavane ovdje 1979. godine kada je prvi put organiziran pohod »Bratstvo-jedinstvo«, kako je sve vrnjelo od planinara i šumskih radnika. Sada je sve zaključano, paučina na sve strane, od živih stvorova samo nas šest ubogih i umornih, ali zadovoljnih hodočasnika.

Na podnožju Cincara: pogled na Glačko polje

Foto: Dr. Z. Poljak

Naša staza se poklapa s trasom Transverzale »Ivo Lolo Ribar« što dolazi s Glamčkog polja. Staza nas dalje vodi u lijepu travnatu dolinu Ravnine. Na njenom kraju markirani put sreće udesno u selo Dolac, no mi nastavljamo cestom u Livno (oko 20 km). Nailazimo na markirani odvojak što se lijevo oštroti penje na vrh; piše: 1,5 h do vrha, lift u kvaru.

Slijedimo stazu do mjesta gdje crvena streljica upozorava na blizinu izvora Čadilje, uz napomenu da je udaljen 500 metara. Stotinjak metara dalje skrećemo lijevo i krećući se gotovo vodoravno po izlomljenom terenu stižemo na Begovac.

Begovac je golema travnata kotlina (1385 m) s napuštenom zgradom stočarske farme Begovo vrelo, gdje je prije rata bilo planinarsko sklonište Hrvatskog planinarskog društva »Mosor« iz Splita. Sada tu vlada potpun mir i tišina koji u čovjeku stvaraju neki čudan osjećaj i hladnoću u duši, baš kao i napuštenost Čehića ravni. Kako bi se uz malo truda i volje tu mogla opet urediti planinarska kuća i vratiti život usamljenom Cincaru!

Ostavljamo Begovo vrelo da samu i u jugavom stazom, što promiče mimo brojnih ponikava, preko bezvodne Krug-planine stižemo do košara u Krugu na Mrdanovcu (1251 m). I tu su napuštene zgrade jedne farme, i samo još zapuštena cisterna za vodu sa skupinom borova svjedoči da je tu nekoč cvjetao pravi život. Planinarska oznaka na jednoj pojati (KT 18E) govori da poneko živ ovuda prode, fotografira se na kontrolnoj točki i tutanj dalje. Ta samoča učini još hladnjim ionako hladno predvećerje.

Uspinjemo se na vrh Tebar odakle promatramo Livno i njegova prva večernja svjetla. Dalje se spuštamo niz Bašajkovaču sve do Dumana, izvora gdje je Goran završio pisanje poeme »Jama« i prvi put je čitao borcima. Spomen-ploča nam o tome govori.

Ulazeći u Livno grozničavo razmišljam o tome kako naći prenoćište. Slučajnosti: pred oglasnim ormarićem Planinarskog društva »Cincar« susrećemo Hajru, poznatog livanskog planinara. Sve je brzo riješeno. Društvene prostorije postale su naše prenoćište. Imamo vremena da svratimo do hotela na osvježenje i da javimo svojima u Jajce kako sve ide u najvećem redu.

Osvanuo je treći dan našeg pohoda. Oko 8 sati spremni smo i orni za nove susrete i iznenadenja. Iz Podgradine, s brane Buškog jezera, markiranom stazom uz potočić Ozrenu penjemo se put Konja, najvišeg vrha Kamešnice. Pri vrhu Gagića drage, iznad jednog izvora, straza skreće desno prema Konju, a mi nastavljamo pravo gore u amfiteatralnu dolinu. Prelazimo je u najnižem dijelu s lijeve strane i tu se odmah nadosmo na grebenu što desno vodi na Konj, a lijevo čini rub Gagića drage. Čudan mi bi naziv prevoja na kojem se nalazimo, Gradac (1631 m). U obližnjoj dubokoj ponikvi sretosmo se s oronulim zidinama nekog zdanja. Ostalo nam je neriješeno pitanje tko i što je to gradio u ovom bespuću, te odakle je vodio put do nje-

ga, dok mi tragamo i za najobičnijom stazicom. Da je kraj sada posve nenaseljen uvjereće nas dvije radoznaile divokoze koje nije uz nemirila naša prisutnost.

Bezuspješno bi bilo tražiti stazu što bi nas vodila usporedno sa hrbatom u pravcu Korita, te se zato spuštamo do Poljana i dalje kroz Turski dolac stižemo nekadašnjim stazama hajduka Šimića do Miljevac staje. Znao je opjevani Šimić gdje će naći utočište, zato jeste dugi i uspješno hajdukovao. Kod Miljevac staje se odmaramo zadovoljni prijedenim i viđenim, a još zadovoljniji time što su tu na dohvati ruke Gornja Korita. Kartica nam kaže da ovdje prelazimo granicu SR Hrvatske.

Nešto neobjašnjivo nas tjera naprijed. Ostavljamo ruševnu staju, osvrćući se još jednom na Bosnu. Strma staza nas dovodi do potoka Pišteta, gdje nailazimo na markaciju za Kamešnicu. Pročitao sam negdje da je to markacija iz Donjih Korita. Po njoj sada silazimo. Najsigurnije je kada se ide za tim crvenim kružićima.

Prolazimo lijepo uređen izvor, pravo bogatstvo u ovom kršu, te napuštena Gornja Korita. Doduše, dvije sam kućice video obnovljene — nije lako zaboraviti rodno ognjište — zatim prolazimo pored jedne špilje, tu se fotografiramo i tutnjamo dalje put Donjih Korita i planinarske kuće sinjskih planinara. Bila je zatvorena, a ključ ne nadosmo u selu, što je inače često običaj. Što se nas tiče, ni ne treba da je otvorena, jer je naš današnji cilj bio Trilj.

Nije bilo druge nego cestom preko Rude i Graba do Trilja. Sjekli smo cestu i kratili je gdje god je bilo moguće, ali smo se ipak namatili i asfalta. No, što se može, sve ide u »rok službe«, kako smo se u šali tješili.

U Trilju dopunjujemo rančeve hranom, uspijevamo naći prenoćište, privatni smještaj. Poslije tuširanja brzo smo utešeni u dubok san.

Ujutro ustajemo dobro odmorni, a gazdaričin sin prebacuje nam teške rančeve automobilom do Kotlenice, odnosno do špilje Vranjače, a mi odmorni i bez tereta na ledima brzo prelazimo put preko Vojnića, Biskog i Liske do sela Punde. Tu su nas dočekali tovari i vodič Mirko Punda, koji nam je dugo pričao o Vranjači, počevši od njezina otkrića (otkrio ju je njegov otac) pa do danas. Silazimo i u špilju i detaljno je razgledamo. Pričao je samo Mirko i tišina koji su nas zanijemili. Pustili smo ih neka govore, oni i znaju najbolje da pričaju o ovoj ljepoti. Nizanjem povijesnih i tehničkih podataka o špilji ne bih uspio reći sve ono što želim. Rekao bih neka svaki dođu ovamo i neka im put ne bude predalek, a vremena žao. Bit će mnogostruko nagradeni.

Po Poljakovu vodiču, a uz Mirkove detaljne upute, krećemo put Mosora do Vickovog stupa. Ponovo je umor doživio vrhunac, no istovremeno sa zadovoljstvom što sam planinar. Možete li zamisliti sintezu gorčine i slasti da je produkt nešto još slade, u ovom slučaju zadovoljstvo.

Livno: u sredini gradska kula, u pozadini brdo Bašajkovača

Foto: Dr. Ž. Poljak

Kakav je to osjećaj, tko bi ga znao opisati, pri susretu s kućom i čatrnjom, sa spoznajom da je u tom kršu, gdje čovjek ni travku ne bi očekivao, nekoć bujao život, da se i tu rađalo i umiralo, radovalo i tugevalo. Otimali su se uzdisaj: »E, da mi je netko pričao, ne bih mu vjerovao«, ili »Da sam juče umro, požalio bih što ovo nisam viđio...« Priroda može mnogo, čini mi se, čovjek još više.

Kod Vickovog stupa smo umorni, klonuli, žedni. Bratski dijelimo osvježenje i ljepotu dostupnu samo nama planinarima, pa zato i jesmo to.

Znam da nije daleko planinarski dom. Ovaj dio puta pohodio sam u sklopu Dalmatinske transverzale. I stvarno, za nepun sat smo ispred doma. Zatoren! Zar ovako lijep dan završiti u vreći ispred isto tako lijepoga doma? U pomoć pozivam Poljakov vodič »Planine Hrvatske«. Rješenje je sići u Gornje Sitno do domaćina doma. U pratnji Čize to sam učinio za nepun sat.

Domaćin, Tončo Gruica, zvani Komita, poslije objašnjenja tko smo i što smo, s punim povjerenjem nam daje ključeve od doma. Na krilima smo se vraćali s ključevima čvrsto stisnutim u ruci i duboko gurnutim u đepu, baš kao dijete kad mu pokloniš sitniš za malu uslugu. Poslije mog povratka, Anto, Ivica, Nidžo i Muhić ostaju sretni i bez riječi.

Poslije kupanja i obilne večere svi smo se obradovali sobi s natpisom »Skupni ležaj«. Sve smo to i zasluzili, neka se dan i završi lijepo kao što je i počeo.

S jutarnjim zracima sunca probudi nas Komita. Sprema nam veliku šerpu čaja. Razmjenjujemo poklone. Kako se u prirodi brzo rađa prijateljstvo...

Odlučili smo da ovaj dan provedemo na Mosoru, ovdje ćemo potrošiti onaj jedan dan rezerve za slučaj nevremena. Komita nam i dalje ostavlja dom, a on odlazi u svoje selo da radi na vinogradu. I što reći? Ključ od svoje kuće i stana teško povjeravamo i najvećim prijateljima, a što smo mi njemu? Hvala ti, Tončo, hvala veće od Mosora, veće i od Bosne i od Dalmacije. Od sada kada mi netko bude spomenuo Mosor, to će za mene biti Komita.

I ima tu nešto... Tonču je mati rodila u Mosoru, obavljajući težačke poslove. Sama se porodila i Tonču donijela u selo. Jedan starina ga prozva Komita, što znači hajduk, odmetnik. I do danas je Komita ostao vjeiran Mosoru.

U toku dana idemo na izlet do stijene sa spomen-pločama izginulim alpinistima: Anti Bučanu, Nejciju Zaplotniku, Anti Bedalovu i Nenadu Čuliću, zatim do ponora Velike Gajne, na Vidilicu i Istarsku glavicu. Naveče svi žalimo što se sutra moramo rastati s Komitom i njegovim Mosorom.

Osvanulo je kišno i splakano jutro kao da nam Mosor želi olakšati rastanak. Izmirenje računa s Komitom i najsrdičniji rastanak, uz obećanje skorog susreta.

Po uputama Komite brzo savladujemo put preko Očura na Stražicu do Kapele sv. Mak-

sima. Tu desno je sedlo u obliku vrata, odakle smo vidjeli more i Dugi Rat. Od sedla vodi uređen put kroz selo i vinograde sve do Dugog Rata.

Pri ulasku u gradić dočeka nas neki mještanin, ni ime mu nisam uspio sazнати, odvede nas na ručak i osvježenje. Dobili smo znaće Susreta i uključujemo se u njihov program. Pratili smo sportska nadmetanja naših drugova, sudjelovali u navlačenju kornopa, vodili su nas u obilazak Splita, jednom riječju bili smo dočekani kao veliki osvajači i pobednici. Namjeravali smo svojim putem samo uveličati 9. susret radnika proizvođača ferolegura SFRJ i pridružiti im se, a ono nastade »STAZA DRUŽENJA, SUSRETANJA I SJEĆANJA«.

Možda smo se prekratko družili sa samom stazom i sa svime na njoj da bismo mogli tvrditi kako je dobro poznajemo, ali znam zasigurno da dragulj sija i u najvećoj tami, da cvijet opojno miriše dok je još u pupoljku, da je sunce najljepše na istoku kada se rada, da je šuma najljepša kad tek prolista i da je potok najbistriji na samom izvoru. Zato uzimam sebi za pravo da pišem i da saopćavam svoja osjećanja na ovaj način. Neka mi ne bude zamjereno i neka mi bude oprošteno ako sam u nečemu grijesio jer

čovjek teško upravlja osjećajima kada ga ponesu na svojim krilima.

Kad imam nešto lijepo, ljubomorno to čuvam i nikome ne dajem. Nešto što sad tako imam jest poznanstvo s ovom stazom i ono što je čini.

Bili su mi lijepi svi dani provedeni na njoj, prvo jutro i prvi susret, svi sunčani, pa i onaj kišni dan, i kada je trebalo biti ružno bilo mi je lijepo. Zato svima koji ovu stazu ovako lijepo satkaše zahvaljujem i nadam dajem: hladnu vodu plahovitog Janja, sve nakite Vranjače, daleke vidike s Kamešnice i Mosora, slobodu ravnice Kupreškog i Livanjskog polja, toplinu mosorskog kamenja, čistoću Buškog jezera i Cetine, skamenjenu ljubav pored puta na Kupreškom polju, poklanjam im sve izlaska i zalaska sunca, sve kapi rose i cvjetove na kojima je presahla, sve ptičje koncerte, plavetnilo Jadranu i neba, te umornu ali zadovoljnju dušu.

Poslije ovakvih pohoda često mi se javi neopisiva želja da pišem ili govorim o tome što sam doživio. Tada načinim i poneki zapis da bi i drugi osjetili djeliće te ljepote. No, ovog puta zapis neka bude i hvala onima što mi pomogao da dođem do spoznaje kako još postoje ljudi koji poštaju i drugog čovjeka, i prirodu, i koji se prirodno ponašaju.

Zahvala Josipu Ruheku

Poznati zagrebački planinarski senior Josip Ruhek, velik poštovalač Velebita i naših planina, odlučio je da dio svoje uštdevine pokloni Planinarskom savezu Hrvatske radi unapredjenja planinarstva na Velebitu. Radi se o dvije stare milijarde dinara, koje je dao za ovu dobrotovrnu svrhu usred devetog desetljeća svoga plodnog života.

Ovo nije prva takva gesta našeg donatora. Prilikom izgradnje Dom-a zanatlija na Hunjki među prvima je dao velik novčani prilog.

Josip Ruhek rodio se 1902. u Zagrebu. Do umirovljenja bio je po zanimanju obrtnik. Sav svoj ugled koji je stekao među obrtnicima rođenoga grada uložio je prilikom osnivanja PD »Zanatlija« 1951. godine. U tom društvu bio je na raznim funkcijama: potpredsjednik, vodič, blagajnik i, kako se kaže, »djevojka za sve«. Rado je obilazio transverzalne puteve. Za svoj požrtvovan rad odlikovan je našim najvišim društvenim priznanjima. Još 1967. dobio je Zlatni znak PSH, a tri godine poslije tога Zlatnu plaketu SFK.

Njegov trajni angažman u planinarskoj organizaciji, nostalgija za Velebitom i gest mecene u doba općeg osiromašivanja zasluguju da mu se planinarska organizacija zahvali i na ovom mjestu. Veliko hvala drugu Josipu Ruheku u ime svih planinara Hrvatske, uz obećanje da će njegova donacija biti uložena na najbolji mogući način.

Planinarski savez Hrvatske

U srcu planine

MIRA SINCEK
VARAŽDIN

U susret Bjelolasici

... u očima mi plima sna neprospavanih noći, noge umorne i žuljevite od jednoga drugog puta, al' sve već je spremno za nova lutanja, za spasenosni bijeg u prostore tišine, kamena i šuma.

... po tko zna koji put, dobra nas stara »škoda« odnosi sve dalje. U jutarnjem treptaju sunčane prede ostaje, u nedjeljni spokoj uljuljan naš Varaždin; sela se nižu, rumeni krovovi, blješte i zovu srebrni zvonici, cestom rana povorka djece što na jutrenje žuri, a vjetar topli valja trave, zeleno se talasa more nepreglednih livada. Miriše opojno i slatko sazrela lipa uz put, pamučasti oblaci plove sivilom neba, a cesta teče vijugava i duga prostirući nove i nove slike putem.

Cilj nam je hladovina prostranih prastarih šuma i jedinstvena ljepota Gorskog kotara. Opet se vraćam starim znancima — Bijelim stijenama i Kleku i radujem prvom susretu s velebnom Bjelolasicom. No do njih tek treba doći, a put nam krvudava kroz mnoga mjesta kamenitih i drvenih kuća, crvenih i metalnih krovova, preko tananih rijeka ili zapjenjenih brzaka, uz voćnjake što polako zriju, kraj bujnog zelenila rascvalih livada ili uz šum zlatnog lelujavog žita.

Pogled, ipak, najduže zadrže livade: duboke ko beskrajna mora, zelene, sjajne, cvatu mnogobrojnim bojama i vrstama cvijeća. Ivančice se bijele, čiste i vitke, na lakom vjetru svećano klimaju zlatno-rumene glavice raskošnih ljiljana, žutu boju rasipa livadski ljutići, grozdovi kadulje tamni su i ljubičasti, tik uz zemlju meke i nježne latice majčine dušice, sazrele vlati rasipaju sjemenje, miriše ljetno, crvene se makovi, nad žitom u niskom letu crne ptičja krila.

Najradije bih ostala tu: usred mekoće i boja latica, udisala mirise trave, cvijeća, borova, nadvila se i u staklu, travom sakrivenog jezera, rukama zaustavljava oblake i sate.

Prašila se planinska cesta za nama, auto je, pod sigurnom Vlatkinom rukom, hrabro po-

skivao preko rupa i vododerina, sve nas dalje nosio u srce šume i planina. Malo smo i lutali, iako oboružani kartom i vodičima, brojna neobilježena šumska raskrižja zbuniše nas, pa je i put do doma na Jančići potrajavao duže. Doručak pred domom i pogledi u pravcu bijele glave Bjelolasice na koju kao da su oblaci sišli.

»U slutnji, u čežnji daljine, daljine:
u srcu, u dahu planine, planine.

...
Tamo, tamo da putujem,
tamo, tamo da tugujem;

...
da više ne znam sebe sama,
ni dima bola u maglama.«

(Tin Ujević)

skakivao preko rupa i vododerina, sve nas dalje nosio u srce šume i planina. Malo smo i lutali, iako oboružani kartom i vodičima, brojna neobilježena šumska raskrižja zbuniše nas, pa je i put do doma na Jančići potrajavao duže. Doručak pred domom i pogledi u pravcu bijele glave Bjelolasice na koju kao da su oblaci sišli.

Šuma se već napunila sparinom dana i znoj je u kapljama blistao na čelima. Osjećala sam svaki kamen sa staze i bolješe me žuljeviti tabani, ali tamo gore, znala sam, čekao me tako željeni mir planinskog vrha i zbog toga je vrijedno stisnuti zube, zaboraviti bol. Između velikih stabala cvao je šumski luk i mirisom ispunio zrak, dalje se opet zelenješe pravi vrtovi visoke paprati, a staza strmo k vrhu žuri.

I kako to uvijek u planini biva, kad srce opasno ubrza ritam, užurbani dah prekida rijeći, šuma nestaje pred nama, odjednom prostranstvo kamenito-travnatog vrha Bjelolasice. Divlji je vjetar bezdušno čupao oblake, nebo se spustilo na dohvati ruke, a doline mirne i blage prosule u dubini. I dok je jedini zvuk bio vjetar, u kamenju i travama, ili šuštar i oštar u našim jaknama, riječi su suvišne, tek očima jedno drugom izražavamo divljenje. Na vrhu planine uvijek je ljepše od očekivanja.

Po povratku, kraj auta, Vlatka nam je skuhala kavu, najbolju kavu u planini, i dok smo uživali u mirisu i toplini crnog napitka pričali smo, naravno, opet o planini.

Noć s pušovima u skloništu

U toplo poslijepodne istog dana već se uspijnjemo jednom drugom šumom, u susret jednoj drugoj, drugačijoj planini — Bijelim stijenama. Ruksaci žuljaju, ramenabole, umor se sve jače osjeća, a staza je tako strma, tako duga. Sve češće tješimo Ratka (a pomalo i sebe): »Još samo malo i za danas hodanja dosta!« Vrijeme kratimo pričama o dogodov-

štinama s prošlih zajedničkih planinarenja.

Dom je bio prepun, pa smještaj nađosmo u skloništu. Nakon čaja, umor je nestao i našlo se negdje još i snage i volje za šetnju. Sjeli smo na bijelo kamenje, predvečernja je mala zaklanjala čarobne snježne stijene, što su za tren opet izranjale poput okamenjenih likova ili ostataka nekih začaranih dveri.

Iznenadna i duga kiša prerano nas je otjerala pod sigurnost krova skloništa i dok smo večerali, planinari su nas upozorili da u skloništu ima puhova i kako treba dobro spremiti hranu.

Sa zavjesom od kiše i noć je prebrzo stigla. Zavukosmo se u vreće i odabramo gornji kat kreveta, nadajući se potajno da tu puhovi ipak neće doći! I dok je Damir zaspao čim je ugledao krevet, do nas san nikako da stigne, ubrzo s ostalim planinarima iz skloništa, pričajući zanimljivosti, obiđosmo mnoge znane planine i smijeh je zvonio, a i vrijeme, srećom, brže prolazilo.

I kad je već umor donio san i tama se noći s prozora spustila i na naše teške vjede, a pred skloništem vjetar zadrijemao u crnim granama, odjednom vrisak — mrak je pobjegao u najdalji kut skloništa pred jakim svjetлом Vlatkine baterije, a ona je prestrašeno tražila puha što ju je, pretrčavši po njenoj vreći, probudio. Naravno, i sve nas je probudila, a za tren su i drugi baterijama tražili noćne skitače, a oni su nesmetano trčkarali po stolu, penjali se uz zid i dimnjak, žmirkali sitnim, crno obrubljenim okicama i prekopavali po smeću, cvileći prodorno, šuškali i gospodarili skloništem.

Do zore je još bilo daleko i trebalo je spavati, no očito su veseli puhovi odabrali baš našu Vlatku, jer nas je neprestano budila, tvrdeći kako je upravo sad još jedan protrećao po ležaju. Za sve to vrijeme Damir je u svom kutu spokojno spavao, mirno, bezbrižno, nemeton svjetlom i vikom, a mi smo uz veseli Ratkov smijeh i Vlatkino počesto buđenje dočekali jutro.

Noćni su gosti ipak pronašli kruh, provalili u vrećice i siti s prvim zracima dana otišli u svoja skloništa spremni da, čim sobu ogrne prvi mrak, nekim novim planinarima prirede veselje i ometu san.

Koliko ljubav vrijedi

Kiša je oprala i nebo i kamen i sad nam je vrh Bijelih stijena na dlanu pružio raskoš svojih oblika i vidika. Svetlo čelo jučerašnje Bjelolasice bilo nam je tako blizu, a opružena prilika usnulog Kleka čekala je da ga obidemo danas.

Oslonjena na kamen, pustih očima da lutanju i odnose me u carstvo bijelog čarobnog kamenja, upijajući mir i spokoj planine, pretvaram trenutke u vječnost i vječnost u trenutke nezaborava.

Svuda u stijenu cvate cvijeće. Gordi llijani tek otvorile svoje okrunjene rumenozute glavice, ali najljepši su, ipak, mladi runolisti. Nježniji od pahulja, podrhtavali su lagani usred kamenjara nad opasnom dubinom. Sjetih se davnih romantičnih priča o ljubavi što su je potvrđivali ubranim runolustom sa strmoglavim visina i bjelinom njegovih mekih latica i svojom hrabrošću jasnije od svih riječi otvarali svoja srca,

U sjeni zaspalog Kleka

Zrak u šumi Kleka gorio je od vrućine, sunce je u vatrenim slapovima teklo kroz krošnju na vrelu zemlju i vjetar je jedva donosio škruti dah osvježenja, no ipak, Klek nas je mamio da ga osvojimo pa makar i po ovoj nesnosnoj toplini.

Pod samom stijenom, u šutnji, s ledenom sjetom, zastadosmo ispred ploča s imenima onih što ih planina nije pustila natrag u dolinu svakodnevice. Nešto duboko u duši zazebe i pod žegom sunca Klek na tren potamni, a koraci postadoše sporiji, oprezniji, tiši.

Vratismo se natrag, u sjeni lipe čekao je naš brzi auto, uz ručak u travi i neizostavnu Vlatkinu kavu naš se lijepi planinarski vikend sigurno bližio kraju.

Odlazimo — za nama sunce za bregove zapađa, a ja i dalje isto osjećam:

»U slutnji, u čežnji daljine, daljine:
u srcu, u dahu planine, planine.«

Kroz Kapelu do mora

Dr. BERISLAV BANEK

ZAGREB

Mokri i promrzli došli smo pred sumrak do skloništa na Bijelim stijenama. Sada na toplo slušamo kako vani vjetar nosi slapove kiše. Nevrijeme je. Da sam u Zagrebu, rekao bih da pada kiša i malo puše vjetar, ali ovdje u carstvu stijena, stabala i noći sve se čini moćnije, jače i veće. A možda je i zaista tako, jer vedro, tek ostavljeno da se natoči vodom, začas je puno. Voda vri u našim malim lončićima na staroj peći, a ona kao da prijeti novim požarom koji je već jednom poharao ovom lijepo zdanju. Čaj s lažnim mirisom rumu grijije nam tijelo i krije dušu. Što će biti sutra s nama, hoće li nas ova planina zatočiti i ostaviti da nemoćno promatramo kako oblaci putuju i kako se brda tresu od tutnjave gromova? Ležim u toploj vreći gledajući igru sjene i svjetla svijeće koja je ostavljena da nas nekako oslobođi tamne noći i utiša huk vjetra i kiše. Slušam jednog upornog puha kako se nemoćan muči na tisuću raznih načina da uđe k nama, kako grebe po vanjskoj stra-

ni brodskog poda i pada uz priličnu buku. Ova noć je i njemu hladna i mračna.

Sve je počelo još jučer igrom sunca i oblačka, kad smo nas petero krenuli puni snage i želje za planinom od Tuka prema Bjelolasici. Maline i opet samo maline. Mogli bismo ih satima jesti i nikuda ne stići. Vrijeme se odužilo, a na bilu Bjelolasice dočekalo nas je umorno nebo i snažan vjetar. Gledam Klek kako se nalaktio u daljinu i kako ponosno stoji. Podno mene duboke šume, a ja kao da jedrim nad njima i nečujno ih nadljećem.

I Ratkovo sklonište je ostalo za nama. (Nekako mi zlobna misao prolazi glavom sjećajući se tvrdih dasaka njegovog »skupnog ležišta«: kao stvoreno je za dvodnevni izlet robičaša koji bi se spavajući ovdje osjećali kao »kod kuće«. Dobro je da smo spavali na Bjelolasici.) Divim se svim znanim i neznanim graditeljima koji su tone i tone grade prenijeli na svojim ledima gore visoko i stvorili jedno od najljepših skloništa što sam ih vi-

Kraški zaravanak među vrhovima Bjelolasice

Foto: Dr. Z. Poljak

dio. (Ne može čovjek željeti meki krevet ako sam ne pomogne doći do njega, a danas je sve tako užasno skupo.)

Tu negdje, osluškujući šum lista i očekujući kapljulu da padne s neba, žurimo dalje.

Kamen, drvo, vrtača i jama smjenjuju se životpisno i za nas naporno. Gore pa dolje, dolje pa gore, pak lijevo, pa desno. Idemo nekud, a ne stižemo nikamo, i opet kamen, a onda ose. Izletješ odnekud iz zemlje kao da su samo nas čekale skrivene na stazi. Niti avijacija najmoderne vojske ne bi napad izvela uspješnije i brže. Krešo deset, Ivo dvadeset, Filac i Dado nekoliko, a ja tek s dva uboda postao dežurni krivac, valjda jer sam najbolje prošao, a i prvi ih opazio.

Još malo, i Natašin dolac. Kratak predah prije pokreta u divljinu kamenih stijena i rupa bizarnog nezamislivog izgleda i ljepote. A onda kraj. Nebo se otvorilo. Priroda je zavirala orgulje negdje skrivene od nas. Vjetar i kiša kao golem orkestar pružaju nam koncert uživo. Penjemo se ljestvama u Ljusci, spuštamo niz stijene i idemo dalje. Više ništa nismo vidjeli. Nestale su fantazije kamenih gromada, vrtača, stabala i jama. Samo kiša i vjetar, ili obrnuto. Oči pažljivo prate put pažeći gdje treba stati noge što ubrzava hod.

Jedan-dva, jedan-dva, jedan-dva daje nam takt kravlje zvonce na Dadinom ruksaku koje tijekom našeg puta neumorno i uporno zvonili. Kupio ga je negdje u Julijskim Alpama. (Vraćajući se s Triglava zvonio je njime kao i danas, a pratilo ga je još nekoliko sličnih zvončića, kad iza jednog oštrog zavoja ugledaju grupu planinara na obližnjoj stijeni iznad staze, koji su se tu ugnuli misleći da prolaze krave.)

Kako je zelena moja mračna i hladna dolina! U njoj donosimo važnu odluku: rastajemo se — Ivo i ja idemo naprijed da u skloništu zapalimo vatru. Sada idemo još žurnije. Noge sve manje slušaju. Klize niz mokar i znojav kamen, jedva zadržavajući toliko potrebnu stabilnost tijelu. Opet se spuštamo nekud zalijevani vedrima vode. U cipelama osjećam kupku koja moći noge. Mokro je sve osim dobro zaštićene naprtnjače. Teško je žuriti se, a znamo da moramo što prije stići. Vrijeme nam prolazi brzo, ali kraja ne naslućujemo. Pognutih glava oprezno pazimo da nam se ne dogodi zlo (a to je i jedna uganuta noga). Najednom iz magle vidimo kamene prste upravljene u nebo. Govore nam svojim nijemim jezikom, kazuju neku poruku, i nestaju u vjetru i niskim maglenim oblacima. To nam je dovoljan znak da ćemo ubrzo stići. Plamen se pali, vatra pucketi i dim se uzdiže teško i lijeno.

Pred zoru nestrpljivo izlazim iz kuće opterećen morom o sutrašnjem danu i prisilnim povratkom kroz Jasenak, a ovdje tišina i mir caruju. Mjesec i zvjezdje krase nebo i noćnu moru pretvaraju u dan.

Kako je čudna priroda. Igra se sa sobom kao dijete koje na pijesku pravi tunele, kule i kolače, a onda najednom sve ruši kao da

nikad nije postojalo. Otkud joj ta snaga i moć? Uslišala nam je želju, na kraju dala i sebe i osmijeh.

U jutro, dok se vani suši sve što je još moko, mi gledamo s vrha oštре crte svih mogućih bregova: Bjelolasice, Kleka, Velike Javornice i dalje sve do Alpa, koje se bijele malene poput dječjih igračaka. Okolno stijene, nedostupno ruci i nozi, nakićeno strućima runolista, kao da se odupire vjetru, kiši, suncu i pogledu namjernika. Ovdje bi čovjek mogao ostati još dugo, ali vrijeme teče, a put nam strpljivo očekuje sa svim svojim usponima i silascima.

Koji sat poslijе na Velikoj Javornici upotunjujemo obzorje — vidici su beskonacni. Što je sada Bjelolasica prema mom domu podno Medvednice, koja se jasno razaznaje s prepoznatljivim istočnim obronkom Lipe-Roga i zapadno smještenim blještavim kamenolomima. Plešivica se s njom spojila u jednu cjelinu.

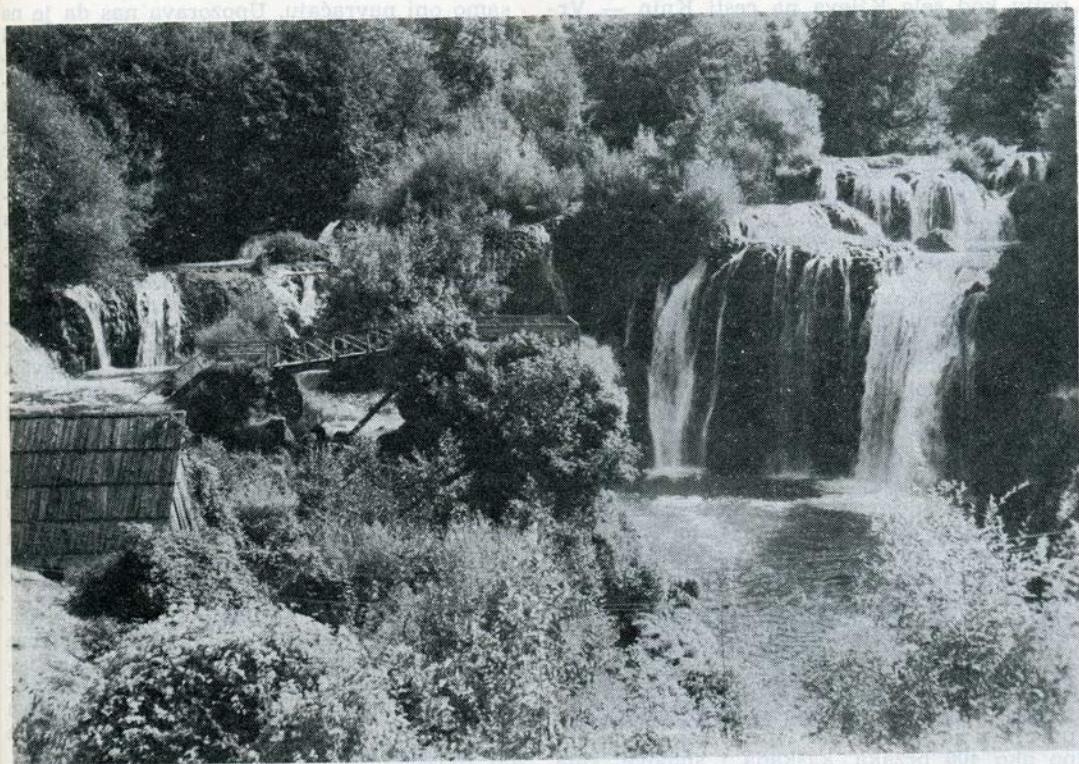
Dalje na našem putu stalno će nas pratiti javor koji je stanovnik šuma Dulibe i Koločvatskih stijena sve do morske strane, gdje nestaje prepustivi zemlju prekrasnim goranskim livadama. Još uvijek se pitam je li to javor ili neki njegov lažan hibrid. Ne vidi se lista koji nema na sebi desetak crvenih okruglih mrlja. Koliko je njemu potrebno snage da opstane pred naletom bolesti ili kiselih otrovnih kiša i da se ne pretvori u suho granje!

Navečer u Dulibi bukti organj koji će pretvoren u žar prihvati slaninu i jeger proboden štapom. Da bi gozba bila dostojna svakog planinara pobrinuo se naš novi kuhar Dado pečenim i u staniol umotanim zelenim paprikama punjenim svim i svačim. Ovaj specijalitet à la Duliba zasjenjuje majstorije čak i jednog Karapandže (neka mi ne zamjeri ako ovo pročita, ali to je živa istina). Sve to zaliveno posljednjim zrncima Cedevite kratki nam vrijeme kad će se umorne oči sklopiti na počinak. Odnekud iz dubine šuma struji mir i tišina. Stječe se dojam kao da ljudska noga prije je nas nikada nije kročila. To je samo naoko varka, jer tek što svrnom pogledom iza kućice vidim stotine oborenih stabala razbacanih poput šibica preko planinarske staze, zbog kojih smo bili primorani hodati cestom.

Sutradan ćemo preko prekrasnih pašnjaka konačno ugledati plavetnilo našega mora u daljinu. Tada će se smjenjivati prekrasni vidici, a mi, prolazeći uz stotine metara suhozida, na jednoj livadi ugledat ćemo stotine klobuka sunčanica kako sramežljivo vire među strućima bujne planinske trave. Jedan dio završio je u našim naprtnjačama, dovoljan za obilozbu.

Kako se spuštamo k moru, sve više dopire do nas huk motora. Polako nestaje osjećaj planine, da bismo ga isprali, umorni i znojni, u morskoj vodi uvale Klenovice.

Pamtimo samo jedno: bili smo tamo i opet ćemo doći.

Slapovi kod Martinbroda na Uni

Unom od izvora do Bihaća

MILJENKO PAVEŠIĆ

RIJEKA

Ugledavši rijeku smaragdno zelene boje, punu brzaka i slapova, kako teče kroz prekrasnu dolinu, Rimljani uživaju: pa to je jedinstvena rijeka — UNA! (jedina). Što je legenda, a što istina nije bitno, važno je da je i danas Una jedinstvena rijeka ne samo na jugoslavenskom već i evropskom području. Blagodati urbanizacije i tako zvano oplemenjivanje okoliša još je nisu dodirnuli u njenom gornjem i srednjem toku. Na tu ljepotu Unu PD »Platak« iz Rijeke organiziralo je dvodnevni izlet krajem lipnja 1988. godine.

Prilaz Uni je poduzi, te da vožnju učinimo ugodnijom svratismom u selo Kosinj. Za Kosinj se oko tri kilometara iz Ličkog Lešća odvaja desno asfaltirana cesta ali, nážlost, ničim nije označena. Vrijedno je svratići u Kosinj radi mjesta ugodnog za odmor i okrijepu (lijepa gostionica), te posebno radi veličanstvenog mosta preko široke i kristalno čiste rijeke Like. Tu je 1936. godine

izgrađen kameni most sa tri luka i dva velika kružna otvora koji se odlično uklopio u okoliš. Po svojoj konstrukciji i načinu gradnje podsjeća na most Mehmedpaše Sokolovića u Višegradu. Graditelj je bio Slavko iz Maribora. Doživjesmo fantastičan vizualni ugodaj. Razina Like visoka, sunce iza leđa, a u pozadini mosta ocrtavaju se vrhunci sjevernog Velebita. Tu bi se moglo ostati satima!

Žurimo dalje kroz Ličko polje bez zaustavljanja, usput uživajući u velebnoj panorami južnog Velebita, te tako preko Gospića, Gračaca i Malovana stigosmo u selo Sučeviće. Prostrano polje gotovo bez značajnijeg raslinstva, iznad kojega dominira veličanstveni Poštak (1425 m). Tu se zaustavljamo kako radi odmora, tako i zbog posjete spomen-obilježju 26 smrznutih partizana 19. dalmatinske divizije. Valja spomenuti slučajnost da se 26 partizana smrzlo i na Maćić-poljani u Gorskom kotaru kao i u Suho-

polju kod sela Kijeva na cesti Knin — Vrlika.

Producujemo za Srb te nakon desetak minuta vožnje stižemo na vrh Srpskog klanca. Tu se pored ceste nalazi jednostavan i poznat spomenik, podignut na mjestu gdje je 27. srpnja 1941. godine opalila prva ustanička puška u Hrvatskoj. S toga prijevoja spušta se suvremena cestovna prometnica veličanstvenim zavojima u dolinu Une. Tim zavojima su graditelji ove ceste izgradili sebi i svome umijeću najljepši spomenik.

U Srbu, na omanjoj uzvišici, posjećujemo lijep spomenik Danu ustanka naroda Hrvatske, rad kipara Vanje Radauša. Sa zaravankom oko spomenika lijep je vidik na gornji dio Unske doline, posebno na Srb i okolicu. Napokon, u selu Donjoj Suvaji stižemo do mosta gdje je natpis: Rijeka Una. Tu počinje ono zbog čega krenusmo — ljepotica Una!

Krećemo pješice kolnikom, a zatim lijepom stazom do izvora, oko petnaestak minuta hoda. Kanjon je sve strmiji, šumovit, najednom — okomita stijena ispod koje miruje malo jezerce divne svjetlozelene boje. Na površini niti jednog titraja. Nikakvog znaka da tu izvire Una. Nekako tiho, kradom istječe iz tog jezerca, no nakon nekoliko metara tu je brzak, pa omanji slap koji huči najavljujući još mnoge brzake i slappe. Tu je prvi brzak i prvi slap od ukupno oko 400 brzaka, kaskada i slapova. Una kreće odavle s visine od 398,85 m na svoj put dugačak 218,7 kilometara, da bi se kod Jasenovca ulila u Savu na 93 m nadmorske visine. U Savu ona unosi godišnje 6,4 milijarde kubnih metara vode. Na Uni ima 84 otočića, a površina porječja iznosi 9.642 km². Na sreću, na Uni je sagradena samo jedna hidrocentrala, »Slapovi na Uni« niže Bihaća, snage 6 MW. Glavni desni pritoci Une su Unac i Sana a lijevi Žirovac.

Nakon poduze vožnje i te kako prija svjžina u izvorišnom dijelu Une. Osvježenje izvorskem vodom predstavlja jedinstven ugodač. »Škljocaju« foto-aparati, ovjekovječuju se sve moguće poze na labilnom kamenju izvornog toka.

Ponovno smo u autobusu, ali samo nakratko. Na sjevernom dijelu sela Brotinja ostavljamo autobus i on odlazi u selo Doljane gdje će nas čekati. Neshvatljivo je da na ulazu u selo Doljane стоји tabla SIZ-a za ceste s natpisom »Bijelo Brdo«, a stanovnici sela ga zovu Doljane. Tu se odvaja i makadamska cesta za Martin Brod (5,5 km).

Spuštamo se stazom ka Uni. Na livadi stižemo djeda koji vodi unuku. Pitam ga za put, no on ne odgovara. Ponovo pitam malo glasnije i tek se tada okreće te me nekako čudno pogleda. Pitam ga, provjere radi, je li to staza za Unu. Potvrđuje i dodaje: Pa vi dobro govorite naški! Da ne dužim, mislio je da smo stranci, jer, kako kaže, ovdje

samo oni navraćaju. Upozorava nas da je na kraju staze vrelo vode kakve nema u tri carevine, odakle su je prije nosili u vučjama. Uskoro stigosmo do vrela, djedove riječi bile su istinite. Koliko god nam je prijala dobra voda još nas je više oduševila ljepota krajolika. Očaravajući kanjon Une ovdje se malo proširio stvarajući neobično pitomu dolinu prepunu najrazličitijeg poljskog cvijeća. Pored same rijeke vodi stazica k ulazu okomitog kanjona koji se nazire u blizini. Iza kanjona počinju slapovi Une kod Martin Broda.

Toponim Martin Brod vezan je za djevojkumu Martu. Una je bila granica između Austrije i Turske, a djevojka Marta ašikovala je s turskim kapetanom. Odlazeći preko brzaka na jedno ašikovanje, okliznula se i utopila. Otuda naziv Martin Brod.

Usred je klanca brzak, a iznad njega željeznički most koji povezuje dva tunela u okomitoj stijeni. Tu je i kolski most. U Martin Brod može se lijevom ili desnom obalom Une. Preporučujem da prijedete most i produžite desnom obalom.

Martin Brod se doslovno smjestio na slavopivima Une koristeći se velikim naslagama sedre. Do glavnog slapa treba ići malo uzvodno u sredini sela, gdje je izgrađen i mostić do vidikovca. Prolazeći tim mostićem raspršene kapljice ugodno osvježavaju, a ujedno stvaraju spektar dugih boja.

Kao i uvijek na planinarskim izletima, vrijeme neobično brzo prolazi. Moramo napustiti Martin Brod, još malo skoknuti do Unca, pa užbrdo do Doljana. Ponad Unca, na rubu kanjona, vidi se nova cesta koja povezuje Martin Brod sa Drvarom. Najviši zavoj na rubu visoravni narod zove Pogleđalo. S Pogleđala je veličanstven vidik na Martin Brod, na Uni i na slappe te u samom podnožju na stravičan kanjon Unca.

Uspon do Doljana počinje preko puta željezničke stanice Martin Brod. To je dobra i ne strma staza koja bitno skraćuje put do Doljana. Vodi šumovitim dijelom, izbjiga na cestu koju treba prijeći te voditi računa da kuće koje se uskoro ugledaju ostanu desno (stazom treba krenuti lijevo tako da kuće ostanu desno oko 200 m). U zavisnosti od volje vozača, autobus može krenuti u susret i pričekati oko dva i po kilometara u području Vojvodinog brda.

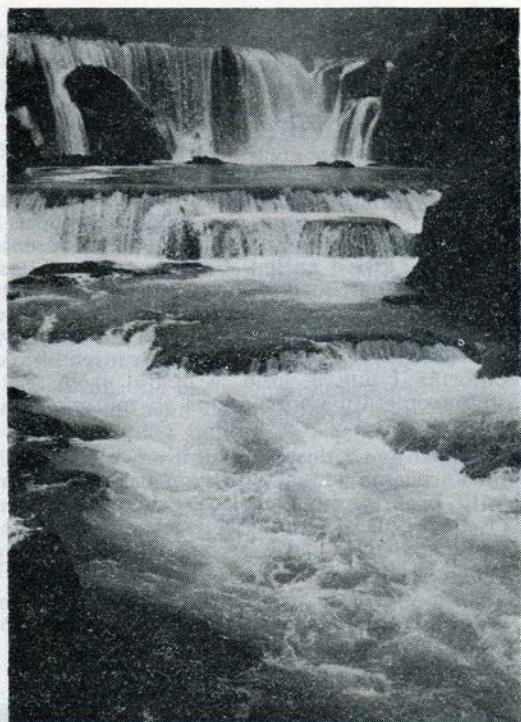
U selu Doljanima je simpatična gostionica koja subotom i nedjeljom nudi i pečenje. Osoblje gostionice vrlo je ljubazno što je postala rijetkost u našem ugostiteljstvu, a cijene su tako pristupačne da čovjek ne povjeruje. Poslije uspona stazom od Martin Broda tu smo se lijepo odmorili te zatim nastavili vožnju ka našem odredištu za prvi dan — Donjem Lapcu. Taj dio predstavlja pravi užitak. Prekrasni pašnjaci, divan otvoreni prostor prošaran šumarcima bukve i hrasta, a iznad svega dominira sklop Ozelblina (1657 m).

Prenoćili smo u udobnom hotelu »Kamensko«. Za nas urbanizirane ljude ovdje je pravi raj: nikakva buka ni od kuda ne dođe. Noć tamna da ne vidiš prst pred okom, zrak svjež bez ikakvih zagodenja. Gdje toga danas ima?

Drugog dana krećemo autobusom do sela Nebljusa. Na početku sela, ispred velebnog spomenika, asfaltiranim putom skrećemo udesno. Put je dobar i prohodan za autobuse. Idemo do sela Raiče gdje autobus ostavljamo i pješice produžujemo dobrim kolnikom do Štrbačkog Buka. Zahvaljujući održavanju Međunarodne unske regate kolnik je popravljen te je ugodan za hodanje, a i dužina puta od oko dva i po kilometra ni onim najstarijim ne pričinjava poteškoće. Nepochodno ispred željezničkog stajališta Štrbački Buk kolnik naglo izlazi iz šume. Lijevo tutnji Buk, desno je široka, svjetlozelena i mirna Una, kao da i ne teče. Potpuno je ravnodušna na ono što slijedi stotinjak metara nizvodno. Na drugu obalu treba prijeći preko lijepog i solidno građenog visećeg mosta, izgradila ga je JNA. Nalost, nakon njegove izgradnje više ga nitko ne održava. Nedostaje po koja daščica te je zbog toga postavljen znak zabrane prolaza. No, to je, po običaju, formalnost. Narod tog dijela Pounja svakodnevno prelazi most bez ikakve bojazni ili posljedica i sigurno će tako biti još mnoga godina.

Prelazak preko mosta je svojevrstan doživljaj. Tu je Una široka i duboka, viseći se most lijepo ljujila i uzrokuje bojazan. Ipak ga svi predosmo, a kako i ne bismo kada su najlepši pogledi na Buk baš s desne obale. Spustimo se podno slapa pored prastare vodenice i iz guštika vrbe i johe dodosmo do Une. Zastaje nam dah. Takav sklad prirode, takva iskonska snaga golemih količina vode što se ruši u dubinu! Velike stijene preko kojih preskače voda, buka naše Nijagare, ljudski glas jedva se čuje. Vodena prašina diže se uvis stvarajući spektar dugih boja. Riječi tu nedostaju. Treba doći, sjesti, gledati i uživati. Čovjek se tu osjeća nekako malen, jadan. Buk kao da govori: tu sam ja i samo ja! Teško se odvajamo od Buka. Potrošeni su gotovo svi filmovi. Odlazeći stalno se osvrćemo. Ponovo most, pa ulazak u šumu. Još dugo nas prati tutnjava Buka. Obilje šumskih jagoda tješi nas na rastanku s Bukom.

Slijedi kraća vožnja do sela Užljebića. Na račvanju stare i nove ceste za Bihać ostavljamo autobus koji odlazi u selo Gornje Lohovo i tu će nas čekati. Mi se ponovo spuštamo do Une. Staza je u početku, do ulaza u šumu, slabo izražena, ali je u šumi to nekadašnji dobro izvedeni kolnik, sada obilato posut lišćem. Tom stazom, ugodnom

Štrbački buk

Foto: M. Pavešić

za hodanje, kroz lijepu bukovu šumu spuštamo se do rijeke. Kroz dvorište jedine kuće izlazimo na stazu pored rijeke. Una je tu široka, tok joj je spor, no njezina svjetlozelena boja očarava. Eto nas uskoro kod Troslapa. Velike količine vode prelivaju se preko tri kaskade. I tu Una tutnji, no prema Buku to je sitnica. Malo je glasniji Dvoslap, no mi smo još uvijek pod dojmom stravičnog Štrbačkog Buka. Ovdje je Una nekako pitoma, dobrodušna, uostalom tu su obrađene njive, a susreću se i seljaci na poljima.

U Lohovu nas točno po dogovoru čeka autobus. Ukrcavanje i eto nas za tili čas pred Bihaćem. Nekako smo tiki, svi osjećamo nostalgiju za Unom koju treba uskoro napustiti.

U Bišću se odmorisimo, oprobasmo poneki bosanski kulinarски specijalitet te preko Plitvičkih jezera stigosmo uvečer u Rijeku.

Na kraju, važno pitanje: kada organizirati izlet na Unu? Najbolje je ići kada je najviši vodostaj, a to je u ožujku i travnju te u studenom i prosincu. Najniži vodostaj je u siječnju i veljaći te kolovozu i rujnu.

U prašumi Perućici

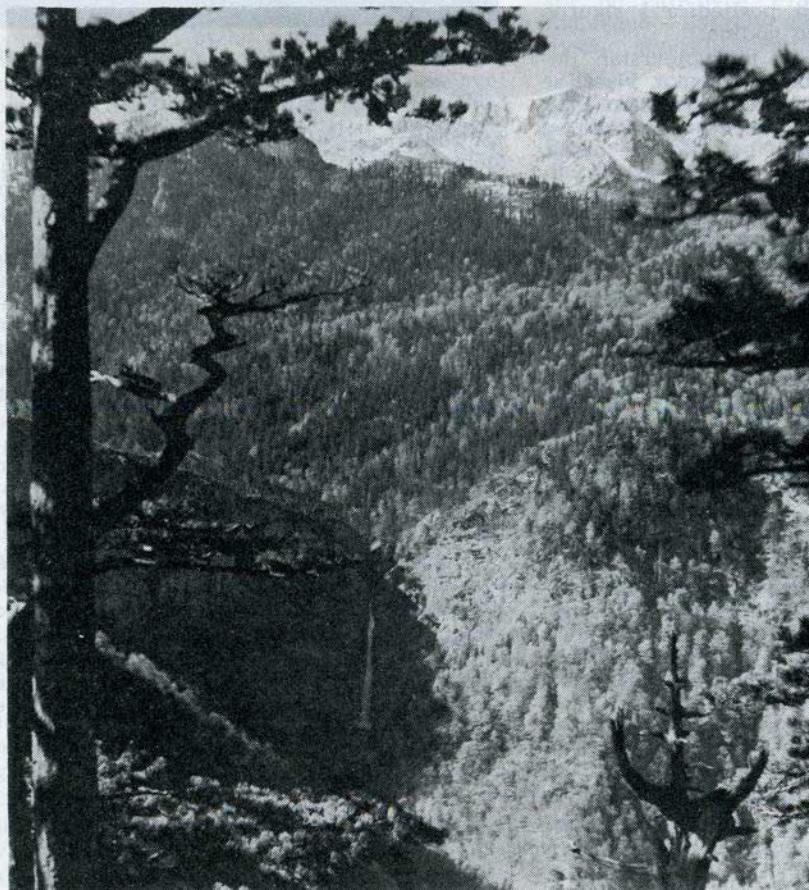
UZEIR BEŠIROVIĆ
SARAJEVO

Jesen je uveliko nad planinom. Sve se zadržalo u jesenje ruho. Svi plodovi su dozreli i skoro opali. Planina miruje. Čeka jesenje vjetrove, kiše i snijeg. Ugodna toplina. Beskrajna tišina. Bezglasno treperi i opada žuto lišće. Sjene gorostasnih stabala ne miču se, samo pomalo titraju, tek toliko da ih jedva primjećujemo. Nailazimo na ranjene jele, omorike i bukve, koje je opalio grom. Pala stabla ometaju nam put, pa ih moramo obilaziti.

S pažnjom i dostojnim kultom nijemo i tihno koračamo jedva vidljivom uskom stazom, koju prekriva mrtvo lišće i iglice četinara. Ovdje u gustoj šumi vječit je sumrak i hladovina. Rijetko gdje se vidi djelić neba, a sunce je rijedak gost.

Riđa vjeverica uz omoriku zvoni. Ćuk negdje čurliknu. Cuje se šum i grgorjanje po-

toka. Prilazimo nadomak vodopada. Sasvim smo mu blizu prišli. Zapljuškuje nas i rosi taj nepojmljivi slap sa svojim prozirnim srebrenastim kapljicama. Ukopava nas tu, za to mjesto gdje stojimo, i mi gledamo netremice. Taj divni slap dopušta samo jednu misao — divljenje. Raspletene srebrna nit poput golome bijele grive ljeska se, prelijeva i skače u sunovrat, u nepovrat, niz kamenu liticu visoku preko 60 metara. Čini nam se da to nije voda, nego pjena, prašina od vode, tako nam izgleda ova vodena traka što vječno samoubilački skače. Ovo je slap vječnosti koja traje, nestaje, i vječno tako. Ovo je mlječna traka vode. Ovo je heroj-voda i samoubica u isto vrijeme. Pri svome skoku slap izaziva toliko jaku huku i buku, da čovjek teško može duže ostati. Ječi gora od huke silne vode. Ovaj

Slap u središtu Perućice

Foto: U. Beširović

huk vode jedini narušava stravičan mir Perućice.

Kamen oko vodopada opletjen je i prekriven zelenom mahovinom poput sunđera, načkolo je također zeleno drveće, dakle, sve je zeleno, samo je u sredini bijela traka pjenušave vode. Zaglušna huka jača je od bilo koje bosanske vodenice. Ovo je slap koji stalno traje. Savršenstva su rijetka, a kada se dogode — ona su čudna, nestvarna.

Zaglušna huka vodopada i vodena prašina nisu nam dopustili da duže ovdje ostanemo. Nagnali su nas na povlačenje. Općarani ljetopotom slapa i mokri od vodene prašine ostavili smo ovu jedinstvenu prirodnu ljepotu.

Ostavljamo predivni slap. Vraćamo se prema Dragoš sedlu. Ponovno smo u gustoj šumi.

Perućica je jedna. Ona je iskonska. Ona jedinstvena. Prašuma muzejska. Ona je i pod zaštitom zakona. Ovo je spomenik starih šuma i netaknute prirode. Ovdje je šumskim drvosječama zabranjen pristup. Dolaze ovdamo samo u nevolji — kada padnu stara stabla ili ako ih izlomi magličko-voljujački snazi vjetar, no to se rijetko događa.

Ovdje drveće nerijetko umire uspravno. Lagano pada i nesmetano trune. Ovdje je sve prepusteno sebi — zakonima prirode i vremenu.

Staza našeg vraćanja iz Perućice tužna je i sjetna, zato što nemamo više ovakvih gustih šumskih rezervata i divnih vodopada.

U sebi nosimo uspomene iz Perućice i pamćenje kao miloštu, koja se čuva pred nemirnim naletima zaborava i vremena.

Na Orahovim vodama u Papuku

MILAN KAUČIĆ
SLAVONSKA POŽEGA

Lipanjski dani u Slavoniji obiluju nestabilnim vremenskim prognozama. Ponekad je majstorija između takve dvije prognoze pogoditi dan za planinarenje. Ciklone često kao da čekaju nedjelju, pa umjesto šetnji kroz Papukove stoljetne šume, klance i vrleti, gledamo kroz prozor kako rominja dosadna kiša. Za jednodnevni izlet, kad za njega ima dva slobodna dana, čovjek se lakše pogoda s prirodom. Hoćeš li subotu ili nedjelju. Ovaj put subota je bila povoljnija i zbog oblaka, i nekako smo nomadski sazreli, pa nije bilo drugog izlaza.

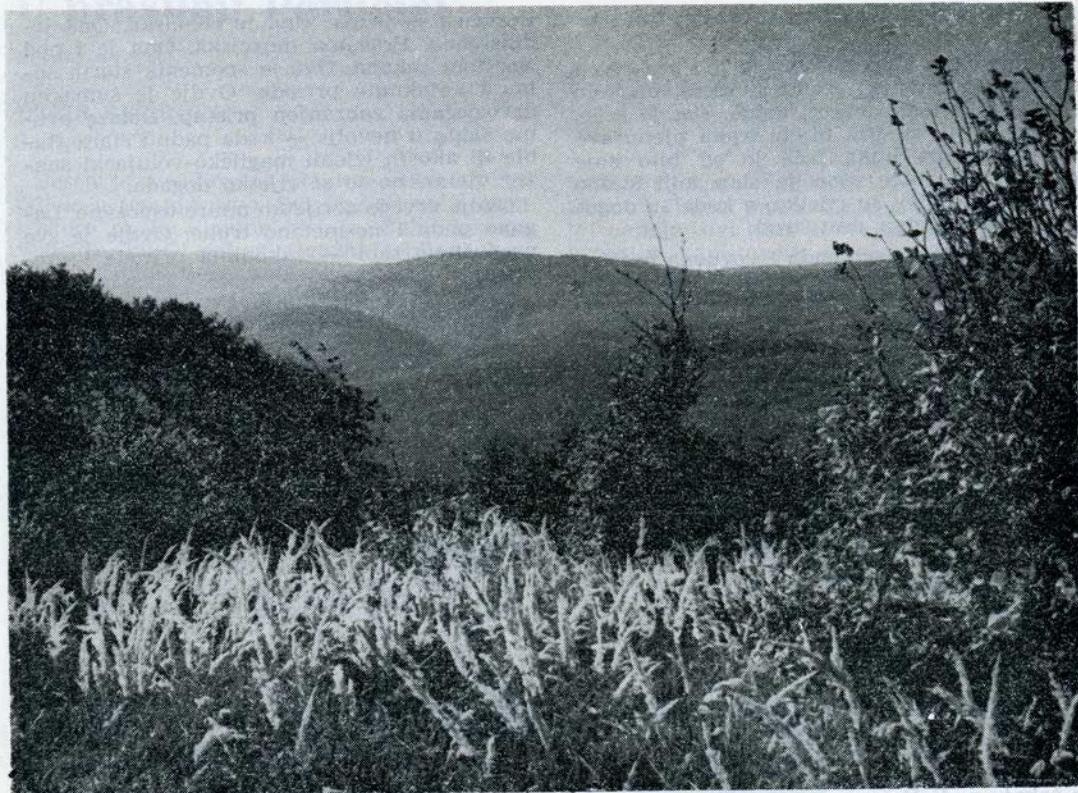
Svaki put kad odlazimo s Orahovih voda, moja žena Ana prosto sanja kada će se ponovo vratiti na njih. Ovaj je izlet zato pao na njenu dušu. Rijetko se čovjeku dogodi da mu prvi jutarnji vlak za Veliku ode ispred nosa. Tako je bilo i na obližnjem autobusnom kolodvoru. Zapetljao se i drugi vlak. Taj je opet morao u Novoj Kapeli kasniti četrdesetak minuta zbog veza s brzim vlakovima što tutnje od Zagreba prema Beogradu i obratno. No, kad smo iz vlaka konačno krenuli kroz Veliku, prometne nevolje polako su nestajale i javljalo se izletničko raspoloženje. Povorka mladeži hitala je na termalne bazene ispod Planinarskog doma. Domar Ruda Nedela proveo je svojim Wartburgom u pravcu Požege, vjerojatno da nabavi neke sitnice za Planinarski dom.

Idemo! Otegla se Velika kao da želi da što više saznamo o njoj i o njenim problemima. Kod veličke crkve napuštamo mlade kupca i nastavljamo sami. Vrhovi Mališčaka (737 m) i Pliša (555 m) nestaju iza zidina hotela »Mališčak«. Promašena turistička investicija zjapi prazna. Visoka trava, kako to samo u Sla-

voniji može narasti, nudi energetsko obilje za koje u eri konjskih zaprega nismo trebali davati dolare. Ali romantiku ostavimo povijesti i pjesnicima. Oslobađamo se polako urbaniziranih dokova hotela, koje je savezna ORA godinama koristila. Ostali su samo natpisi.

Ulagamo u šumu. Iza prašnjave ceste, desno od markiranog puta za južne papučke prostore i vrhove, naziru se šiljati crveni krovovi Elektroslavonskog školsko-rekreacijskog centra. Ovo skladno zdanje, nastalo u osebujnoj prirodi, zaglibilo je na prašnjavoj cesti obližnjeg kamenoloma »Veličanka«. Cestom se, naime, neposredno ispred tog objekta, na Radovanački pašnjak kamionima odvozi mulj iz taložnica, poslije ispiranja sipine. Za suha vremena put je u oblaku bijele nepozirive prašine. Kad kiši sve se to pretvara u žitko blato. Tako se umjesto sočne trave na Radovanačkom pašnjaku i slasnim zalogajima za mnoge domaće i šumske životinje, stvara nepregledno neplodno tlo slično mjesecu. Kad se iza kamiona digne prašina, čini ti se da će i trave i obližnje kuće za koji dan nestati u njoj. U ovim, nekoć lijepim obroncima Papuka, »civilizacija« drastično uzima svoj danak. Ovdje je čovjek svoje odnose s prirodom sveo na nulu. Žurimo u šumu. Uteći od bijele pošasti treba što prije.

Pliš obilazimo s južne strane. Osrednji uspon sve do križanja Matoševog puta i staze za Mališčak. Staro mjesto za odmor. Nakon skoro dva sata hoda i on dobro dode. Pred nama padina obrasla kržljavom hrastovom šumom obrušava se sve do potoka Veličanke. Gledam! Lapjak, na kojem je bila

U središtu Papuka: pogled s prijevoja na sjever

Foto: Dr. Ž. Poljak

najljepša planinarska staza preko Nevoljaša za Jankovac, s bedemima starog Veličkog grada, gotovo prepolovljen. Golema rana, iz koje je kameni materija razvučena po cestama širom zemlje, zjapi prazno. Ipak se na njegovim obroncima svake godine u čast »Dana žena« — osmog marta na »Papućkim jaglacima« nade više stotina planinara. Slušam kako mu drobilice uporno mrve utrobu. Buka nas prati neko vrijeme, a onda je sve utihnuo.

U središnjem dijelu staze prema Krečanama, gdje se s juga nad Matošev put nadvije vrh Mališčaka, sjeća raskolina šumu nadvoje. Izgleda da još od ranog proljeća hrastove i bukove klade leže na putu. Neki mir, čudan, šumski, lebdi nad prostorom. Borov šumarak i uspon dovode nas na stazu od Mališčaka prema Orahovim vodama. Iz kamenoloma »Veličanka« (Veličanka je nekoć bila najljepši planinski potok u ovom dijelu Papuka) odjekuje grmljavina. To još jednom suvremeniji Zub vremena nagriza ostatke Lapjaka i trese stari Velički grad. Pomiclih: bez ovo-ga čovjek, izgleda, više ne može. Na satu je bilo jedanaest i koji minut.

Mališčak, najljepši Papukovi kameni de-talji, gdje stoljetne bukve u počinku obogaćuju šumski treset, ostao je iza nas. U njegovim prirodnim labirintima naći će se ma-

lina, jagoda, kupina i borovnica. Šumski hlad pod njegovom bukvom, arišom, borom i jelom djeluje kao lijek protiv poroka civilizacije. Na njemu se ostaje i kad se mora ići dalje, čak i prema neodoljivim Orahovim vodama.

Planinske markacije odvode nas dalje u tišinu šume prema Orahovim vodama, visinskog hladnog gorskog izvora (750 m). Na cilju smo. Konačnica izleta kupa se u zelenilu. S izvora uklanjamo staro lišće i voda poteče slobodno, ko suza, čista, zdena. Dva sitna potocića hitro su oticala dolje prema Lipovcu. Sve je bilo mirno. Daleko su ostali nazubljeni vrtovi Zlatne doline. Upijamo tišinu, samo pucketanje tek probudene vatre teče u zrak. Kada sam na ovom mjestu prije mnogo godina susreo pok. prof. Antuna Petkovića, zaljubljenika i velikog poklonika Papuka, s grupom planinara, otvorenih usta slušali smo priču kao ukazanje, raspaljivu, čudesnu, maštovitu, o kosama Papuka, nedalekoj Ivačkoj glavici (913 m), o najljepšoj slavonskoj planini. Na Orahovim vodama ostalo je sve isto. U vremenu je nestao samo on, ali njegova priča svaki put budi tišinu Papuka i ljeska se u oku gorskih hladnih izvora.

Ovo je mjesto gdje se prirodi duguje.

Ostavimo ga takvog i za sutra.

Proširili smo sklonište na Stapu

SLAVKO TOMERLIN
ZADAR

Ideja o proširenju skloništa na Stapu u južnom Velebitu s vremenom se sama nametnula. Naime, kako je vrijeme prolazilo tako je Stap sve više posjećivan i sve više postao popularan. Nema planinara koji je jednom bio u tom dijelu Velebita da ne poželi opet doći i detaljnije obići sve one gudure, stijene, vratači i figure, jedinstvene u svojoj ljepoti. I kada doveđe drugi put doveđe sa sobom još nekoga, taj treći još nekog novog i tako se matematičkom progresijom povećava broj posjetilaca. Oni, kojima je poznat kapacitet skloništa obično ponesu šator sa sobom, no drugi dolu bez šatora i tako dolazi do gužve. Često više nema mjesta i moraju se vratiti ili produžiti put Visočice, tužni što ne mogu ostati.

I tako, pomalo mi je sazrijevala ideja o proširenju skloništa, dok se konačno nisam definitivno odlučio, anno domini 1988. Predložio sam to PD »Paklenica«, uz nacrt, i svi su se jednoglasno složili, ali pod uvjetom da dvije trećine troškova snosi PSH, a jednu PD »Paklenica«. PSH se složio i dodijelilo mi 400.000 dinara a PD »Paklenica« 200.000. Od tvornice »Elka« dobio sam besplatno aluminijske ploče za krov. Kupio sam daske i gredice. Limove su dopremili Elki vozači do moje kuće u Zadru. Malo po malo moje se dvorište pretvorilo u gradevinsko skladište. Nastalo je sada pitanje kako sve to prebaciti u zaselak Ljubotić u Velebitu. To je riješio član našeg društva Željko Bevanda, koji je kamionom Tvornice duhana prebacio sav materijal u Ljubotić i to besplatno. No sada tek počinju prave muke, jer nema radne snage koja bi to prebacila na Stap. Od naših članova, bar od onih koji su nekada sudjelovali pri izgradnji skloništa, nema više ni traga ni glasa. Valjda su zaključili da je za njihove osobne potrebe dovoljno onolikoj mjestu koliko ga ima. Stariji članovi također su se ohladili, i tako je sve to ostalo na teretu nas nekolicine fosila, tj. penzionera.

Nije nam bilo lako nositi gredice i daske duge 3 do 5 metara na 860 m nadmorske visine, a još k tome naprtnjaču sa hranom i opremom. No, spas je došao u posljednji čas pojavom Vihoraša i Končarevaca iz Zagreba. Prvog svibnja došlo ih je tridesetak i oni su prenijeli 90% drvenog materijala. U toj prvo-majskoj akciji sudjelovali su i naši članovi Ante Čala, Branko Škoti, Slavko Tomerlin i Smilja Petričević. Veliku i neprocjenjivu pomoć dao je seljak Ivan Matak. On je u četiri puta sa svoje dvije mazge prenio oko 200 kg tereta (cement, novi štednjak, stroj za bušenje kamena i još mnogo toga što mi nismo mogli prenijeti). Onaj dan kada bi došao s mazgama ostao bi s nama i pomagao nam u radu. Mislim da bismo teško uspjeli u svom pothvatu da nije bilo njega i njegovih mazgi.

Iz nedjelje u nedjelju nas dvojica ili trojica skupljali smo iz potoka šljunak i na improviziranim taljigama prenašali ga do skloništa, zatim prosijavali pjesak pomoću nekakve žičane mrežice. Nakon toga slijedila je dogradnja skloništa koju sam završio za osam dana. Ostali su još neki detalji koje sam završio 30. listopada. Dnevnik rada izgledao bi ovako:

12. IV. Škoti i ja nabavljamo materijal (3 sata).

15. IV. pripremam materijal za transport (4 sata); pomaže mi Ante Čala.

30. IV. Bevanda prevozi sav materijal kamionom do Ljubotića.

1. V. PD »Vihor« i PD »Rade Končar« prenose daske i gredice. Njih tridesetak članova svaki po 3 do 4 sata. Škoti nosi daske tri puta (9 sati). Milan Jovanović čisti gradilište od kamena (2 sata). Matak donosi na mazgama materijal, cement i štednjak.

27. V. Romeo Glavoš i ja nosimo šljunak (5 sati).

STAP I OKO NJEGA

Vrijedni članovi PD »Paklenica« Zadar dogradili su popularnu Tatekovu kolibu na Stapu (860 m). U to se uvjerilo 49 planinara iz Rijeke i Crikvenice koji su u organizaciji PD »Kamenjak« 25. rujna posjetili Stap. Pred Tatekovom kolibom srušeno su ih dočekali Smilja Petričević, Branko Škoti i još jedan planinar koji su nas počastili čajem a na Stap te objasnili tijek radova i dalje planeve.

Popularni Tatek, Slavko Tomerlin (1927) već je duže poznat kao planinarski graditelj, no da je i klesao to nismo znali. Uvjerili smo se ugledavši golemog poskoku kako se penje na poveću stijenu pored kolibice. Tatek ga je lisklesao u tehnički balrelja, vjerno i jezivo! Primjećuju se i nove oznake na okolnim stijenama, posebno novi orientacijski plan na obližnjoj stijeni.

Pravo iznenadenje doživjeli smo na povratku. Spuštajući se u selo Bristovac zamjetismo čudnu spodobu kako krećući stvara čudne zvukove. To je bio Tatek »oprćen« sa dva lima veličine 3x1 metar. Nosio ih je na Stap!

Spomenimo još dva podatka o Tateku. Transport velikog dijela materijala na Stap riješio je zbilja originalno. Jednoj ženi u selu Ljubotiću, vlasnici mazge, popravio je zube. Za uvrat dobio je mazgu za prijenos materijala. Zajubljenik u Stap, uputio je molbu MZ Tribanj — Mandalina da mu odobre kupovinu grobnog mjeseta na seoskom groblju. Molbi je udovoljeno i tako će Tatek vječno ostati u blizini voljenog Stapa.

Miljenko Pavešić

16. VII. Čala i ja nosimo šljunak (5 sati).
27. VIII. Matak donosi na mazgama cement i stroj za bušenje kamenja. Miniramo teren s 12 mina. Jovanović i ja bušimo rupe za mine, dok Čala i Vjekoslav Suzanić pomažu pri raščišćavanju (po 9 sati dnevno).

3. IX. Čala i ja ručno bušimo tri rupe za naknadno miniranje. Vadimo iz rupe kamen težak 600 do 700 kg. Izbacujemo nekoliko kubika zemlje i kamenja (10 sati).

10. IX. Čala i ja palimo još četiri mine i trasiramo temelje. Betoniramo fašé (10 sati).

17. IX. Suzanić, Čala i ja nosimo šljunak i betoniramo ploču temelja skloništa (8 sati).

25. IX. Nosim dva komada lima duga 3,20 m iz Ljubotića (3 sata), a Čala, Škoti i Lordinić siju pijesak (8 sati).

26. IX. Glaziram betonsku ploču, krojem konstrukciju skloništa, Čala i Škoti prenose limove iz Ljubotića (svaki lim težak 12 kg). Odmah nakon dolaska nastavljaju rad (10 sati).

28. IX. montiram krov. Pomažu mi Čala i Škoti (10 sati).

27. IX. Čala i ja oblažemo konstrukciju daskama, postavljamo izolaciju. Kroz to vrijeme Škoti dva puta donosi limove iz Ljubotića (10 sati).

29. IX. Čala, Škoti i ja završavamo krov i oblažemo strane skloništa limom (10 sati).

25, 26, 27, 28. i 29. IX. Smiljana Petričević se brine za našu prehranu.

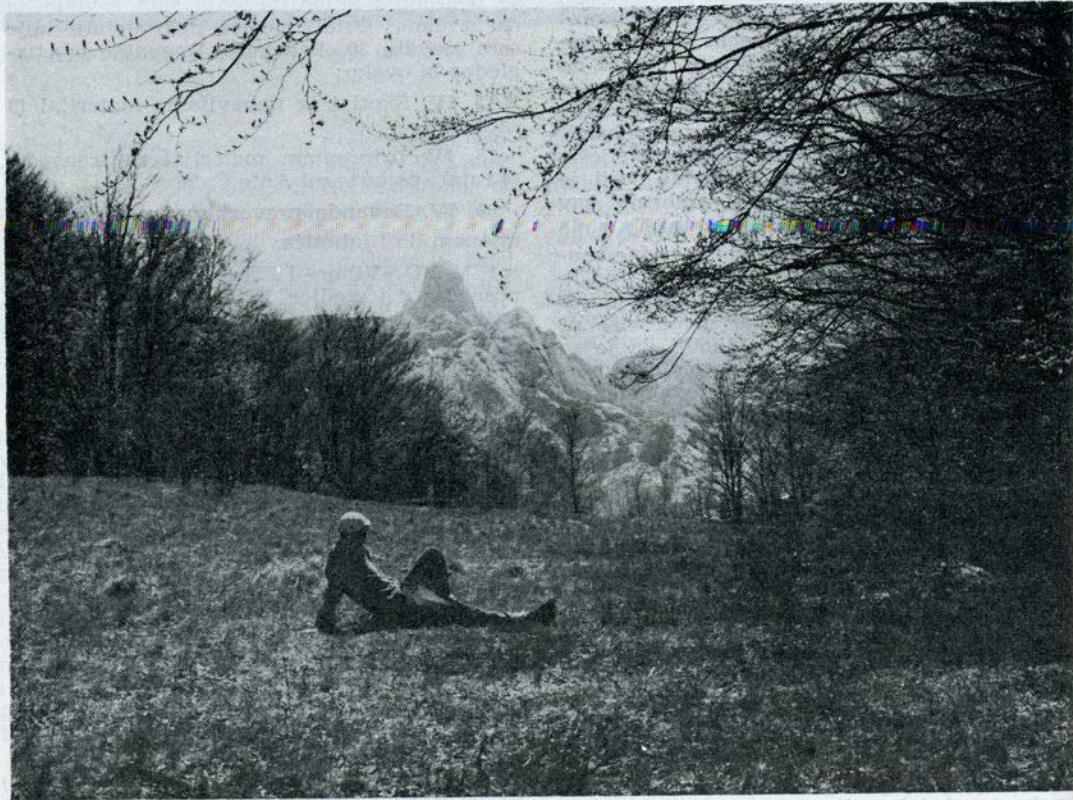
29. X. Donosim vrata i mrežu za prozor (6 sati).

30. X. Završni radovi (13 sati).

Dodatno sklonište je veličine 400x250 cm i namijenjeno je samo za spavanje (ima 8 ležajeva na spužvama). Za sada nema grijanja i zimi treba imati dobre tople vreće za spavanje. Dakle, za sada sklonište na Stapi ima 9 ležaja u grijanoj i 8 ležaja u ne-grijanoj prostoriji.

Svi koji žele na Stap u većem broju neka se prethodno jave telefonski na broj 057 42-700 (Tomerlin), kako ne bi došlo do gužve.

Ako rezimiram sve radne akcije dolazim do zaključka da su u našem društvu glavna udarna snaga umirovljenici. Žalosno, ali istinito! Zašto? Gdje je naša omladina?

Slavko Tomerlin i Simonovića stапina

Foto: Dr. Z. Poljak

Planinarska kronika

TOMISLAV ĐURIĆ

ZAGREB

U prošlom broju započeta »Planinarska kronika« nastavlja se i u ovom posljednjem dvobroju koji će planinari-čitatelji listati u hladnim siječanjjskim danima. Nova godina će vjerojatno biti kojih desetak dana iza njih, ali kako naš narod kaže, »nikad nije kasno«, pa tako nije kasno ni za dobre želje u 1989. godini. A uz te dobre želje pokušao sam pripremiti nekoliko zanimljivih notica za one koji nisu imali priliku naići na njih ili čuti za njih. Pa podimo redom. Najprije o onim ljepšim stvarima.

Netko trkom, a netko korakom

Prestavljajući dnevni tisak posljednjeg dana mjeseca listopada bio sam zaista zadovoljan velikim publicitetom što ga je dobio naš vrhunski ekspedicionizam u Hrvatskoj (Zagrebu), a koji će nas vjerojatno proslaviti u 1989. godini diljem svijeta. Dečki su se upravo vratili s podnožja Himalaje i izjavili da je sve O. K. Treba još samo prikupiti više kilograma šušteće, posebno zelene valute i krenuti u podvig. Prethodnica je svoje obavila, a glavnina ekspedicije uvelike je angažirana na prikupljanju kondicije i sredstava. U sjeni toga velikog publiciteta skromno su se stisle u kutku novinskog stupca dvije zanimljive vijesti. U jednoj javljaju da je neki francuski radnik, koji se zove Laurent

Smagghe, odtrčao 27. srpnja iz Chamonixa ravno na Mont Blanc. Prvi predah napravio je kada je došao na sam vrh od 4810 metara, a drugi, kada se tilog časa okrenuo nazad u Chamonix. Sve to zajedno on je obavio za šest sati, 15 minuta i 21 sekundu. A druga vijest još jednom potvrđuje kako su naša sjeveroslavenska braća još uvijek tradicionalno štedljiva. Mislim na čehoslovačke alpiniste. Da bi uštedjeli milijarde, a usput postigli i podvig, poslali su svog alpinista Josefa Justa da sâm sebi bude »Šerpa« i da si sâm postavlja bazne logore pri osvajanju Mount Everesta. Da bi imao što manje brige s teretom, poslali su ga bez boce s kisikom. I tako je 33-godišnji nastavnik iz Bratislave stigao na 8848 metara točno 17. listopada, o čemu je svjetska javnost upoznata iz glavnog grada Nepala desetak dana poslije.

»Dok jednom ne omrkne — drugome ne osvane«

Ova poznata narodna poslovica može se doslovce primijeniti na naše zagrebačke alpiniste koji na sve strane traže mogućnosti da zarade novce za skorašnji uspon na najviše svjetsko gorje. Naime, vlasnicima i korisnicima Doma sportova u Zagrebu mjesec listopad bio je posebno listopadni ili bolje rečeno stropopadni. Umjesto lišća na pod

»I dok sve ne pokupite da se niste makli odavde!«

Velike ledene dvorane počeli su padati dijelovi stropa. Da bi se dvorana što prije ospobila za predstojeća takmičenja i priredbe trebalo je cijeli strop što prije otkvačiti s noseće konstrukcije. Od petka do subote trideset alpinista obavilo je s uspjehom svoj posao, koji zaista nitko nije mogao predviđati. Ovaj puta, istaknuo je glavni pokretač ekspedicije Darko Berljak (u izjavi »Večernjem listu«), himalajski kandidati nisu imali pred očima samo novac već prvenstveno želju da što prije svojim sugradanima oposobe dvoranu. Kako bilo da bilo bitno je da su se klizači i penjači po ledu našli na zajedničkom poslu na obostrano zadovoljstvo.

Pištaljkama na medvjede

Po svemu sudeći naši planinari imat će u buduće sve više problema s medvjedima. Dosad su zmije bile glavna tema prepričavanja s izleta, a sada se potruđuje medvjedi da se i oni nadu pri vrhu zanimanja. Sve je manje povremenih susreta i sve više čestih susreta s ovom opasnom zvjerjom ličkih šuma i planina. Da je uistinu to tako pričaju mi moji prijatelji Prpić iz Prpić-polja kraj Oštarija kojima se ovog ljeta po koji međedić znao privući ovčicama i s njima zajedno jurcati po »baburskim livadama«. »Što ga ja više štampon tjeram — priča Prpić — i ogledavam se hoće li se pojavit medvjedica, medvjedić se uporno vraća i trči za ovcama«. Koji dan poslije ovog razgovora, spuštajući se s Kize prema Jurinom skloništu u Oštarijama, susrećem »kombiniranu« slavonsko-slovensku planinarsku skupinu od dva Ljubljančanina i dvoje Našičana. Očito još pod dojmom neugodnog susreta s medvjedima, ispričaše mi kako su pod Bačić-kukom naišli na medvjediće koji su se htjeli s njima poigrati. Tek što su uspjeli mazne mede štavovima potjerati na pristojniju udaljenost, naišla je majka-medvjedica i njihovom srećom pozvala mlade za sobom. A moglo je završiti i drugačije. Pa, kako postoje neka pravila u ponašanju sa zmijama, postoje i pravila kako se ponašati u kraju gdje je moguć susret s medvjedima. Preporučio bih isprobani način koji su ovog ljeta prakticirali u Japanu. Kažu japanski stručnjaci da je najbolja obrana od medvjeda ili način da ga se na vrijeme ukloni s puta — obična zviždaljka, pištaljka. Treba samo povremeno duhati u nju, a ako je nemamo pri ruci, Japanci preporučuju da je dobar i tranzistor čija se buka nadaleko čuje. Kako si, međutim, pomoći kada nemamo ni zviždaljke ni tranzistora (ipak mislim da bi svaki planinar trebao imati uza se pištaljku i iz drugih razloga — kada se

izgubi, zaluta u šumi i magli)? Ovaj puta iskustvo, ali ne japansko, već velebitsko iz Stupačinova. Kada me je Ika Vrbanova vodila u Crni Dabar, svakih nekoliko minuta bi »zaokjala«, objašnjavajući mi da će tako medvjedi iz napuštenih dabarskih kuća najprije pobjeći.

Udri taksom po dobroti

Čovjeku prosto »mozak da stane« čitajući novinsku vijest (Večernji list, 30. X.) koja je stigla s naše najljepše rijeke — Tare i iz našeg najosebujnijeg Nacionalnog parka Durmitor na Žabljaku. U toj vijesti se govori o plemenitoj akciji ekoloških entuzijasta iz raznih krajeva Jugoslavije koji su se odlučili da od 6. do 11. listopada očiste rijeku Taru i njena logorišta, gdje se tijekom sezone zaustavljuju splavari. U toj ekspediciji od 160 ljudi našli su se i članovi PDS »Velebit« iz Zagreba, a akciju su pomogle i zagrebačke radne organizacije »Pliva«, »Žitokombinat«, »Tjestenina Klara« i »Zagrebačka tvornica duhana«. Skupljeno je oko četiri tone smeća i otpada i sve je to bilo spaljeno i zakopano. I sada dolazi ono najtužnije — kazna za dobrotu u obliku novčane takse. Nacionalni park koji vodi brigu o Tari, kako piše u novinama, »na osebujan je način 'pripomogao' ovu ekološku akciju — na ime takse naplatio je od čistača amatera milijun novih dinara.« Zajedničkoj jugoslavenskoj ekološkoj akciji na čišćenju Tare, kako izvještavaju novine, nisu se odazvali predstavnici »Unis-turista« iz Foče koji su, inače, glavni organizatori splavarenja po Tari. Svaki komentar je zaista suvišan.

I na kraju: »naša posla«

Žale mi se varaždinski planinari iz »Ravne gore« na radno vrijeme u planinarskom domu Ogulinaca na Kleku. Naišli su tamu na Dan borca (ponedjeljak) s jedne duže ture misleći da je tog produženog vikenda dom i poslije podne otvoren. A u 14 sati dom je već bio zatvoren. Mislim, kada je u pitanju Klek, da bi o tome trebalo voditi posebno računa, jer je ova planina važna točka za planinare iz cijele zemlje, koji upravo u produžene vikende odlaze u udaljenije planine. Evo još jednog primjera kako se u Ogulinu ne drže objavljenog radnog vremena! U subotu 15. listopada, planinari iz PD »Priroda« (Zagreb) prilikom izleta na Klek željeli su navratiti i u stari ogulinski grad. Iako je pisalo da se Muzej otvara u devet sati, u navedeno vrijeme bio je zatvoren. Pričekali su desetak minuta i, kako se dežurni kustos nije pojavio, otišli su iz Ogulina neispunjenoj programu.

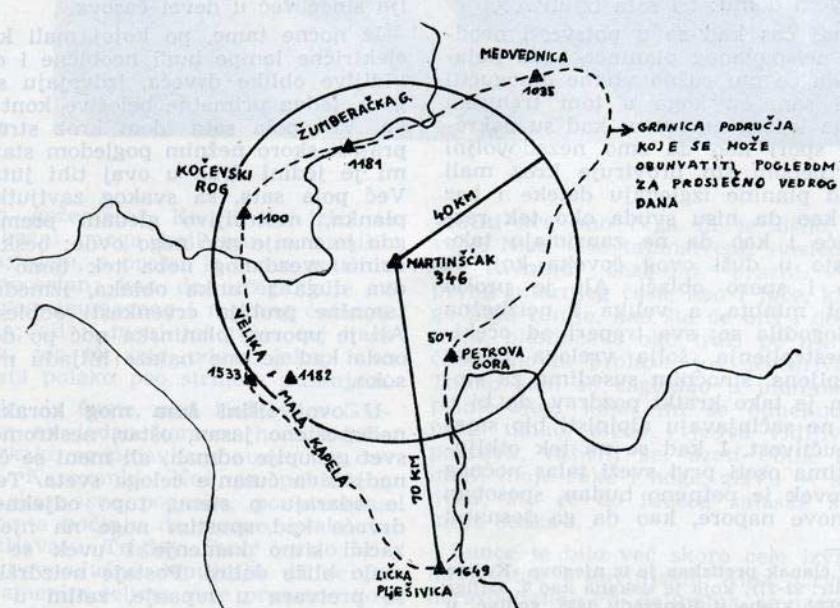
Imamo li oštar vid ili je zemlja mala?

GORAN MAJETIĆ
KARLOVAC

Osim možda pilotima, samo se još planinarima pruža prilika da s nižih ili viših vrhunaca promatrali krajolike zemlje koji se prostiru pred njima svuda naokolo. No, ti vidici, premda dosežu daleko oko nas, ipak su ograničeni oštrinom vida svakog pojedinca, položajem bližih i daljih gorskih masiva i, svakako, ponajviše atmosferskim prilikama područja u kojem boravimo. U gustoj magli ni »oko sokolovo« neće vidjeti mnogo dalje od ispružene ruke ili tek desetak metara udaljena stabla. Za kišnog dana domet se povećava tek na nekoliko kilometara. Ako je dan sunčan, ali zrak topao i pun zagadenja u obliku sitnih čestica prašine i dima, vidljivost može iznositi do tridesetak kilometara.

Najljepši su vidici za vedrih jutara koja još mirišu na ozon. Noćna kiša »procisti« donje slojeve zemljinog zračnog omotača i pogled se nesmetano širi na stotinjak i više kilometara. S medvedničkog Sljemena se za takvog jutra može zdravim i planinarski iskusnim okom doseći i gotovo 180 km udaljen vrh Triglava. Nameće se pritom zanimljivo pitanje: koliki dio zemljine površine možemo obuhvatiti »golim« okom s nekog iole višeg vidikovca. Ovo me pitanje zainteresiralo minulog proljeća kada sam krenuo u neobaveznu

šetnju na obližnje južno karlovačko pobrđe. Tada sam za jednog vodnjeg dana opazio i prepoznao planine na rubu svog vidnog polja i poslije ih potražio na geografskoj karti (vidi skicu). Kad se čitavo područje što sam ga za tog ožujskog jutra mogao sagledati zamijen krugom polumjera 40 km, lako se može izračunati površina područja po poznatoj formuli za površinu kruga. Iz odnosa te površine i ukupne površine Jugoslavije proizlazi da oko može obuhvatiti jednu pedesetinku naše države. U usporedbi s površinom Hrvatske gotovo da iznenaduje podatak da i s niže uzvisine (svega 300 m!) možemo vidjeti čak jedanaestinu republike. I zaista, odgovorivši sam sebi na postavljeno pitanje, zamislio sam se nad još jednim, što ga je prouzročio pomalo i neочекivan odgovor na prvo pitanje iz naslova ovog članka. Odgovor bi mogao biti ovakav ili onakav, ali u svakom slučaju njime ularimo u područje »reda veličina«, relativnosti prirodnih pojava i oblika same planete. No, bila naša zemlja mala ili velika, nama planinarima su horizonti uvijek širi za bogato iskustvo i ljepotu njene prirode koja nam se pruža pred očima kod svakog susreta s planinskim visovima i gorskim vrletima.

Škratica

RAŠKO DIMITRIJEVIĆ

Po tko zna koji put prelistavam knjigu Raška Dimitrijevića, izdatu prije rata, i putujem s njim. S njegovim lijepim riječima — planine prije njega još nikada nisu bile tako čarobno lijepo opisane u našoj literaturi. Osjećam kako zlatno pero putuje po Alpama, puže uz Sjevernu stijenu Triglava, prolazi stazama k vrhu Kočne ili se odmara u dolini Vrata. U rukama je profesora Dimitrijevića. Ne majstor, već velemajstor pisane riječi. Jednostavan je u svakoj situaciji. Detalji koje opisuje podstiču da čovjek obraća pažnju na sebe i svoja osjećanja u planini, svoj odnos prema njoj.

Ponekad ga usporedim s imenjakom mojim — dr. Radivojem Simonovićem. Obojica su u planini vuci samotnjaci, neka vrsta planinarske cijice. Ne vole masu, planinarenje u grupi. Hoće da su sami. Ali, avaj, teške li zablude! Raško Dimitrijević nikada neće niti može biti dr. Radivoj Simonović. Ili još bolje, Simonovića i Dimitrijevića ne valja uspoređivati. Svaki je osoben na svoj način. Dok dr. Simonović, radoznala duha u planinu zalazi široko otvorenih očiju prema svemu što ga okružuje, Raško Dimitrijević »gleda« u sebe, on osjeća svaki pokret, svaki detalj. Tako su i pisali. Jedan otkriva planinu, a drugi svoju dušu u planini.

Analizirajući Dimitrijevićevo pisano djelo on svoje zapise o planinama i planinarenju nije krmčio pojedinačno po časopisima, već je odmah pucao na cijelovitu knjigu. Njegova »Knjiga o planini« je štivo koje se ne čita, već guta. Poslije nje i sam čitalac odlazeći u planinu kopka po vlastitoj duši tražeći one pojedinosti na koje prije toga nije nikada obraćao pažnju. Jer, pisana riječ Raška Dimitrijevića je izazov da se upitaš: A što ja to tražim u brdima? Odgovor sam pronalazio i pronašao u nekim Dimitrijevićevim štivima koja, evo, poklanjam i Tebi, dragi čitaoče »Naših planina«!

Radivoj Kovačević

Tri odlučna udarca na vratima sobe broj 9 u Aljaževom domu: tri sata izjutra...

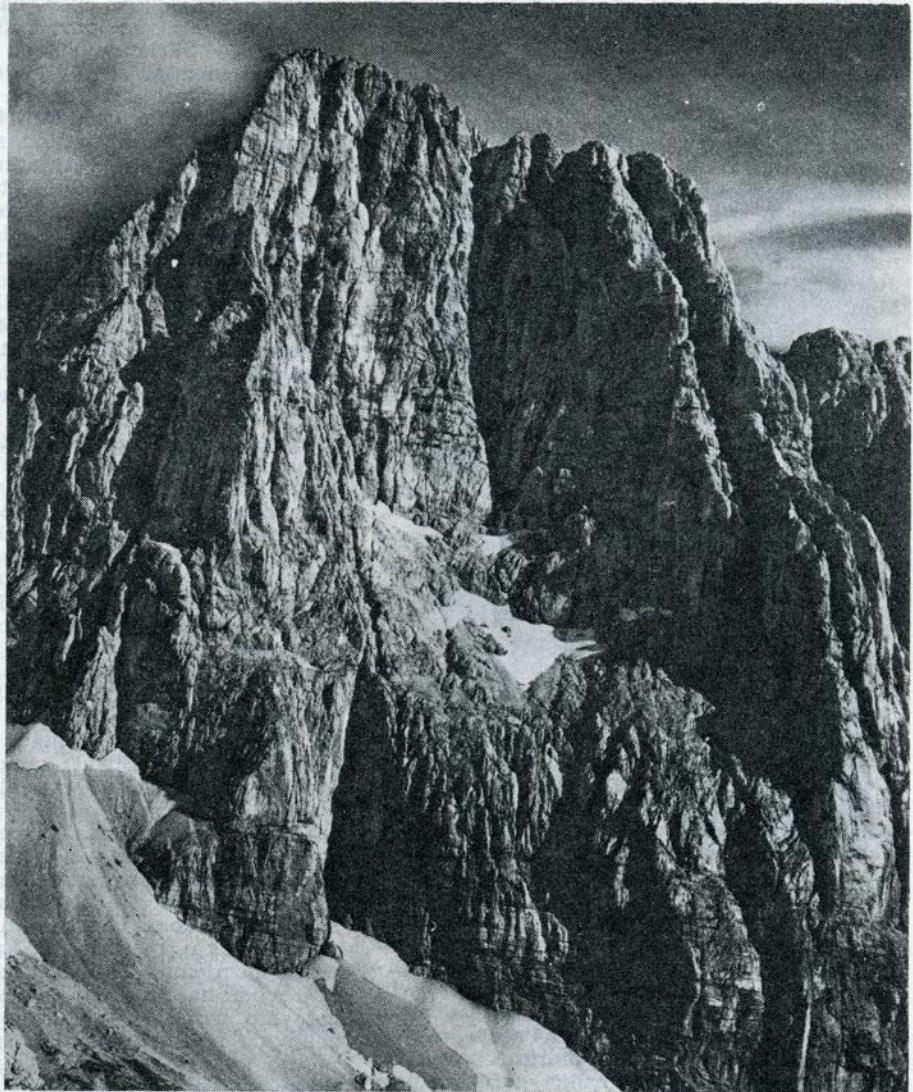
To je onaj čas kad se u potsvesti neodmorenog i neispavanog planinca rada nejasna nuda, da će mu ružno vreme omogućiti da produži san, od koga u tom trenutku nema ničega lepšeg na svetu; kad su pokreti tromi i spori kao da smo nezadovoljni zvezdanim nebom što proviruje kroz mali prozor; kad planine izgledaju daleke i bez vrednosti, kao da nisu svuda oko tek razbudene kuće i kao da ne zauzimaju tako veliko mesto u duši ovog čovjeka koji se mrzvoljno i sporo oblači. Ali je prošlo prvih deset minuta, a velika i neizbežna promena dogodila se: sve treperi od očekivanja i nestrpljenja, solja vreloga mleka ostaje neisprijena, sinoćnim susedima za stolom upućen je tako kratki pozdrav, da bi u svetu koji ne sačinjavaju alpinisti bio smatran za neučitost. I kad se na tek otključanim vratima oseti prvi sveži talas noćnog vazduha, čovek je potpuno budan, sposoban za put i nove napore, kao da ga šesnaest

sati penjanja i silaženja nisu bacili u postelju sinoć već u devet časova.

Iz noćne tame, po kojoj mali krug moje električne lampe budi neobične i danju nevidljive oblike drveća, izdvajaju se, daleko gore, jedva primetne belosive konture vrhova. Već pola sata idem kroz strmu šumu, prateći skoro nežnim pogledom stazicu, koja mi je jedini drug u ovaj tih jutarnji čas. Već pola sata, sa svakog zavijutka i proplanaka, nestripljivo gledam prema istoku, gde je manje noć nego ovde; beskrajnu vedeninu zvezdanog neba tek tamo presecaju dva duga i tanka oblaka, između čije se tamnine probija crvenkasti odblesak jutra. Ali je uporna planinska noć po dolinama i onda kad se one nalaze hiljadu metara visoko.

U ovoj tišini šum mog koraka izgleda nedopušteno jasan, oštar, neskroman. Biljni svet ga upije odmah, ali meni se čini da on nadjačava čutanje celoga sveta. Teške cipele udaraju o stenu, tupo odjekne korenje drveća kad spustim noge na njega, bolno zacići sitno kamenje i uvek se pomakne malo bliže dolini. Postaje neizdržljivo, šum se pretvara u lupanje, zatim u tresak. I nehotice zastajem: šta li sam probudio ovim

Ovaj Raškov članak pretiskan je iz njegove »Knjige o planini« (str. 22-27), koja je tiskana kao 2. knjiga Biblioteke PEN kluba u Beogradu 1938. godine, u nakladi Francusko-srpske knjižare A. M. Popovića.

Skrlatica

Foto: J. Cop

neopreznim gaženjem? Ko li će izći iz tame, da kazni onoga koji mu je narušio san?... Zastajem, a prelaz iz šuma u tišinu skoro je neosetan: kao da ničega nije ni bilo sem ovog neumornog i moćnog čutanja. Izvan mene; ali u meni još traje taj haos de šumova, jer to srce udara jako, iako sam se dosta polako peo strmom putanjom.

Pri izlasku iz šume, pod Dolkovom Glavom, sedam na jedan kamen; hoću odatle da gledam kako se pojavljuje sunce iza dalekog niza Karavanki. Noć je pobledela, zvezde se skoro sve pogasile, po stenama udaljena mesta počinju da tamne, istaknuta da se osvetljavaju. Triglav, Cmir i vrlo bliski Stenar ravnodušno dopuštaju da se po njihovim kamenim telima vrše promene koje će im uzeti izgled pozorišnog dekora, a

vratiti sve ono čega ih je lišilo poslednje veče. Nisu više tajanstveni, svedeni na jednu ravnicu, bezbojni, prazni. Već ovog prvog jutarnjeg časa, kao i juče, kao i mnogo puta ranije, kao što će biti i docnije, kao uvek, planinčevu oko traži po njima mogućnosti novih prolaza, još neotkrivene staze. Toliko sam se zagledao u planine da i ne primećujem kako mi se odnekud privlači nešto tanko, bledo i jedva vidljivo, što će pocrneti, raširiti se, uzeti oblik mog tela, imati moje ruke i noge, glavu — a možda i dušu; što će do idućeg zalaska sunca biti moja senka...

Sunce je bilo već skoro celo izvan grebena Košute i Savinjskih Alpa. Crveno i još neraspaljeno. Po dolinama je izazvalo magličasta isparenja, šume po nižim padinama

pokrilo nekom neodredenom plavozelenom bojom, po severo-istočnom nebu prosulo žute, ružičaste i bele snopove. Žurilo je prema nepomičnim oblacima koji su, kao razvijeno platno, ležali na istome mestu gde i pre jednog sata. Tišina — samo se oseća neko neodređeno kretanje, koje još nije budenje. Daleko su od ovakvog izlaska sunca ptičiji horovi koji bude romantičnog Žan-Žaka u njegovom Ermitažu. Posle tih noći, sunčevi zraci ne mogu da potsećaju na Palestrinine fanfare, o kojima govori Julius Kugi, opisujući zalazak sunca na Montaziju. Jutro je bez zanosa, bez topoline, bez pobedničkih himni i klicanja ili pokajničkih pesama i suza. Veće je takvo, jer ono stišava strasti i nameće zaborav teškim bolovima. Ovde ako se tek, na mahove, neki produženi uzdah rasprostre čitavim jednim krajem, uzdah čije trajanje čovekove grudi neće moći nikad da ponove, uzdah u kome se krije i radost zbog novog dana i žaljenje za mirom protekle noći.

Video sam i drukčija jutra po Alpima. Ali kad god sam, pred polazak na kakav ozbiljniji put, doživeo ovakvo, skromno i blago, ono je najbolje odgovaralo mom raspoloženju.

Jedan sat po izlasku sunca bio sam na Strmim Policama, na visini od dve hiljade metara, a sve oko mene bilo je pokriveno maglom. Ova promena vremena došla je tako naglo i neočekivano, sa vetrom koji je najednom, hladan i jak, počeo da duva iz Stenarnih Vratnica i od Kriške Stene, da sam se pitao da li nije bolje da se vratim. Znao sam, iz iskustva, da tako počinju snežne bure po visokim planinama, a oluje sa kišom po niskim. Ali sam htio na vrh Škrlatice, i ništa na svetu ne bi me zadražalo, tim pre što mi je ovo penjanje već jednom bilo osujećeno, a bavljenje u Alpima približavalо se kraju. Govorio sam sebi da je to ludost; ali neki uporni glas pitao me je, koliko sam već puta posle takvog uvoda nailazio na plavu vredinu i topotu. Zaista, možda je gore drukčije. Sigurno je lepo: ove magle spuštice se u Vrata, a ja ću se celo pre podne sunčati i gledati daleki Grosglokner, sličan belom ostrvu u plavome moru. Jedino sam izmenio prvobitnu namjeru da se penjem preko jugo-zapadne stene, i nastavio dalje obeleženim putem, sigurnijim.

Škrlatica, ili Suhi Plaz, 2738 m, posle Triglava najviši vrh u našim Alpima, spada među najopasnije planine. Ona je za Julijanske Alpe ono što je Kočna za Savinjske. One imaju dosta sličnosti: običnim turistima pristupačne su samo sa jedne strane; sastavljene su od stene koja je naizmenično trošni kamen ili veliki crnasti blokovi sa nečim granitnim u izgledu; iznad 2.200 m nestaje i najsitnije vegetacije, a neobičnim oblicima i odvojenim položajem nameću se

i onim očima koje nisu navikle da traže glavne tačke po velikim skupinama. Kad god sam video Škrlaticu, njenu me je lepota ostavljala nemim od divljenja, a trebalo mi je dugo vremena pa da na svakoj drugoj planini ne tražim nešto što bi potsećalo na njene oblike. Naročito kad se posmatra sa severa, njen skoro vertikalni iskrzani zid, kojim počinje bedem Martuljkovih Alpa, ima u sebi nečeg toliko gorostasnog, da se čovek, ako je novajlja u planinama, jedva oslobođa ubedenja kako se nikad neće naći na njemu... Ali ovo prvo penjanje, iako pri teškim vremenskim prilikama, učinilo mi se vrlo lako. Na manje »izvikanim« planinama, po obeleženim putevima nailazio sam na veće teškoće. I zato, razočaran u nadi da ću imati dan ozbiljne i teške pobeđe, zastadob i uzdrhtah od radosti kad se iz magle ukazaše široki cirkovi pod grebenima Rokava: htio sam da pokušam s te strane da izidem na vrh, a to mi je izgledalo ostvarljivo utoliko pre što je vreme počelo da se popravlja.

Pokušao sam i uspeo.

Po dosta lakom stenu spuštam se prema velikom prudištu zvanom U Kotlu, koje nije daleko ispod mene. Posle nekoliko časova idenja putem koji je drugi označio, raduje me dodir sa čistom stenom, zadovoljan sam što i noge i ruke imaju posla. Zastajkujem i vrebam kamena prividjenja koja na mahove zbacuju sa sebe maglu, da bi ih opet nestalo u njoj. Strmi kameni Spodnjeg i Visokog Rokava crne se u bledo-sivoj steni; izgleda da se penju u beskrajne visine, jer magla pokriva vrhove i grebene pa zamsao može da ih produži u nedogled... Kratko je i lako ovo silaženje preko istočne strane Škrlatice. Ne prolazi ni pola sata, ja sam na mekom i prljavom snegu u koji noge upadaju, mestimčno, kao u pesak. Sta ću ja na njemu? Zašto sam skrenuo sa puta koji vodi na vrh, cilj ovoga dana? Možda zato što moj cilj nije samo vrh, što uvek želim da upoznam planinu sa što više strana, da joj pridem sa raznih mesta i predem preko svake stene na koju nađem, da joj otkrijem i shvatim sve lepote. Nije vrh uvek najveći uspeh: ima dana kada sam svojevoljno odustao od penjanja na njega, da bih sve vreme proveo u ispitivanju kavke zabačene uvale, u »traversiranju« neke teške stene, u odmaranju na nekom neposećivanom sedlu — i takav dan značio je mnogo više, donosio mi veću radost, bogatij me stvarnjim iskustvom, nego dan kad bih se tromo vukao od jednog obeleženog kamena do drugog, stazama za koje sam unapred znao da me moraju odvesti do krajnjeg cilja! Zato sam danas na ovom prljavom snegu, zato se teško penjem uz prudište koje on pokriva, da bih ponositom vrhu Škrlatice prišao onako kako sam i želeo pre pojave magle: samostalno i vođen samo svojim poznavanjem planina.

Prof. Raško Dimitrijević kao alpinist

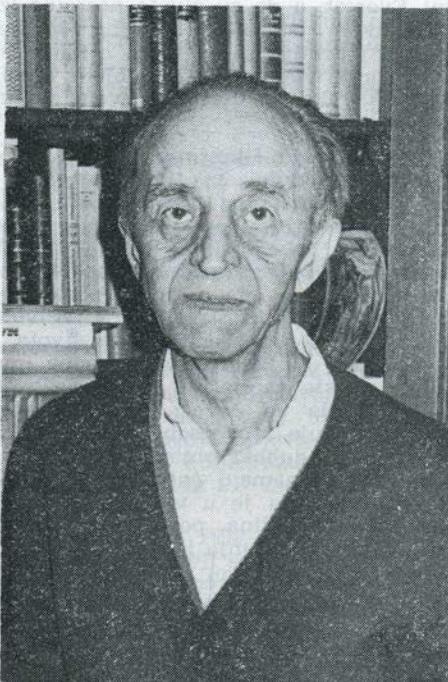
TEODOR ANDREJEVIĆ

NOVI SAD

U Beogradu je krajem jula u 91. godini života preminuo omiljeni profesor Filološkog fakulteta u Beogradu Raško Dimitrijević, pre rata član Srpskog planinskog i Slovenskog planinskog društva i jedan od svega nekoliko srpskih alpinista u to vreme. Kao ljubitelj Julijskih i Savinjskih Alpa bio je veoma poznat među slovenačkim planinarima i alpinistima. Dr. Josip Tominšek, istaknuti slovenački planinar, bio je njegov veliki prijatelj. U predgovoru napisanom za Raškovu »Knjigu o planini«, objavljenu 1938. godine, Tominšek za Raška veli: »prorok pravog planinstva, čovek širokih vidika i dubokih osećanja, izvrstan praktični poznavalac planina i samostalan plezalac — naš profesor Raško Dimitrijević«. A slavni slovenački alpinist Joža Čop hvali Raška i obraća mu se rečima: »Gospod profesor, vi plezate kao i ja«.

Sa Raškom sam se sretao u Julijskim Alpima u predratnim i posleratnim godinama, ali nikada nismo išli zajedno istim putem. Ja na Triglav poznatim i sigurnim stazama, a on, Raško, opasnim smerovima Severne stene. Pored Skrlatice, severne stene Špika, Jalovca i Razora, najomiljenija mu je bila Severna stena Triglava na kome je bio 23 puta. Hrabar i iskusni alpinist govorio mi je da je u borbi sa smrtnim opasnostima uvek ostajao pobednik! Krstario je Julijskim i Savinjskim Alpima često sam, ili u društvu poznatih slovenačkih alpinista, kao što su bili Joža Čop, Stane Tominšek, Mira Delbelakova i drugi. Za Raška to drugačije nije ni moglo biti, jer u predratnim godinama, među srpskim planinarama, sem Raška Dimitrijevića, Stanka Aleksića i još ponekog i nije bilo pravih alpinista, iskusnih penjača, koji bi znali i mogli koristiti tehnička pomagala savremene alpinistike.

Raškov neostvareni san u predratnim godinama, o kome nikome nije želio da govoriti, niti da piše, bio je o osvajanju Matterhorna. Meni je poverio da zbog nekog nesporazuma sa švajcarskim vodičima do osvajanja ovog najlepšeg i najposećenijeg vrha na svetu nije ni došlo. Ali je zato na alpinističkom groblju u Cermatu posetio grobove prvih osvajača Matterhorna, alpskih vodiča oca i sina Petera Taugvaldera, koji su jedini sa Eduardom Vimperom od sedmorice osvajača sačuvali život u tragičnom povratku sa vrha. Ono što ga je tom prilikom prijatno iznenadilo bili su njihovi nadgrobni spomenici, podignuti u prošlom veku, zasuti buketima svežeg cveća. Raško, čovek profinjenog duha i duboke osećajnosti, pitao se ko to nije zaboravio prve osvajače veličanstvenog gorostasa koji je isto-

Raško Dimitrijević na početku desetoga životnog desetljeća

vremeno zračio i trijumfom i dubokom tragikom. Kasnije je saznao da većina novih osvajača Materhorna smatra svojom dužnošću da na grobove prvih osvajača položi sveže planinsko cveće.

Kada je pre 37 godina u Beograd stigao Moris Hercog, slavni francuski alpinist i prvi čovek koji je dostigao visinu od preko 8000 metara, i na Kolarčevom univerzitetu održao predavanje o Anapurni, Raško Dimitrijević je bio prevodilac. U izvanrednom prevodu jednog iskusnog alpinista mogli smo savršeno da razumemo jednog alpinističkog asa kakav je bio Moris Hercog. Dostupni poznavaci francuskog jezika govorili su tada da je Raško, taj čudotvorac lepote jezika i profesor svetske književnosti, u prevodenju na srpskohrvatski jezik ponekad iznalazio prikladnije, osećajnije i uzbudljivije reči od reči koje je u francuskom jeziku koristio univerzitetski obrazovan Moris Hercog.

Prilikom osvajanja Mont Everesta 1953. godine, kao brilljantični govornik, održao je u Beogradu predavanje o Hantovoj ekspediciji

ji i podvigu Hilarija i Tensinga, kao i o naporima svih prethodnih ekspedicija da savladaju najviši vrh na svetu.

Zastupao je mišljenje nekih istaknutih alpinista, poznavalaca Himalaja, da su Malori i Irvin, članovi Nortonove ekspedicije iz 1924. godine, verovatno uspeli da osvoje Mont Everest, a da su živote nesretno izgubili prilikom povratka sa vrha. Mišljenja ima i za i protiv, ali će tajna o tome ostati zauvek prekrivena debelim slojem himalajskog leda, rekao je Raško u svom zanimljivom izlaganju.

U svojim razmišljanjima o alpinizmu, u napisu »To je alpinizam«, objavljenom u Almanahu Planinarskog saveza Srbije 1978. godine, napisao je i ovo: »Takvo potpuno upoznavanje sebe, takva istina oslobođena i senke laži, to poniranje u sopstvenu ličnost na mestima gde ne može postojati sujeta, gde se nagonski strah mora pretvoriti u podstrek za borbu i održavanje života, gde sva osećanja, za koja postoje zvučna imena, ustupaju mesto nečem što je još nedovoljno određeno, gde se čovek, prividno tražeći smrt, otkupljuje i osposobljava za dalji život — to je duboki smisao alpinizma«. U knjizi »Ka visinama i čutanju«, objavljenoj 1982. godine, koja je u vidu pripovesti napisana pre 40 godina, pored duhovitog i originalnog predstavljanja ličnosti alpinista, jasno je izražen i snažan utjecaj alpinizma na formiranju Raškove ličnosti: »Taj stvarni

dodir sa stenom koji, daleko od nje, ne možemo više da nađemo ni u prstima ni u sećanju; to milovanje koje, ako nam pažnja nije sva usredstrena na njega, postaje smrtonosno; ti trenuci koji nas kroz telesne radnje odvode u središte psihičkog sveta gde se sve mora da radi u potpunom skladu sa telom — to i jeste izvljavanje celog čovekovog bića u isti mah, to i jest ono bez čega svoj dalji život ne bi mogao zamisliti.«

Raško Dimitrijević u posleratnim godinama ima nesumnjivih zasluga u popularisanju alpinizma među mladima i tek stasalim srpskim alpinistima, među svim ljubiteljima planina i u javnosti uopšte.

Bio je predsednik Komisije za alpinizam Planinarskog saveza Srbije, a godine 1951. izabran je za člana Glavnog odbora istog Saveza. Dobitnik je najvećih planinarskih priznanja: Plakete Planinarskog saveza Srbije i Plakete Planinarskog saveza Jugoslavije.

Sredinom marta ove godine čestitao sam Rašku devedesetgodišnjicu života i poslao mu veću fotografiju Matherhorna da, i na ovaj način, posmatra ovu okamenjenu lepotu Alpa, koja ga je, kao strasnog alpinista, tako neodoljivo privlačila. Njegova zahvalnost za ovo upućena mi je istog dana po prijemu moje čestitke, napisana drhtavom rukom, ali jasnih misli, duboko prijateljska, topla i iskrena.

Susret planinara Like i Dalmacije na Biokovu

Pod okomitim stijenama, u podbiokovskom selu Velikom Brdu, održan je 10. rujna tradicionalni V. susret planinara Dalmacije na Biokovu i jedno VIII. susret planinara Like i Dalmacije. Dan vedar, raspoloženje prijatno. Pred Spomenikom palih boraca u V. Brdu, okupilo se 145 planinara iz 14 pl. društava Dalmacije, 2 društva iz Like i 3 iz Zagreba. Gosti su dočekivani na makarskom kolodvoru, odakle su zajednički pješaćili 4 km do V. Brda, gdje su neki izravno stigli vozilima. U ime domaćina, PD »Biokovo« Makarska, u 8 sati susret otvara Borut Kurtović, koji poslje usmjerava odvijanje po programu. Prigodnu riječ zatim ima Ante Šarić, predsjednik Društva. Slijedi govor mještani na, pukovnika u mirovini Mira Nemčića, sada predsjednika SUBNOR-a makarske općine, koji odaje priznanje planinarama. U ime PSD pozdravlja predsjed-

nik Ivo Antunac, a pozdrave Ličana upućuje Ante Vučinović iz PD »Visočica« Gospić. Dugo očekivanu i nedavnu nabavljenu zastavu Društva (inače vrlo lijepo i bogato izrađenu), koja je ovom prilikom promovirana, predsjednik predaje barjaktaru Đordu Siljanu. Aktivisti iz V. Brda srađačno su dočekali Susret, očistili terene, pripremili sudionicima »jutarnju okrijeput«, te osigurali otvorenu telefonsku vezu kao i gostonicu — cijeli dan. Za ovaj Susret izrađena su dva prigodna štambila. Planinari su se po programu Susreta razvrstali u tri grupe te se sa svojim vodičima usmjerili u čuveni spilju Krjavu (ova grupa nazvana je alpinistička!), preko Žliba do vrha Borovca (grupa »pravih« planinara) i podnožjem prema Bastu do »Jabljana« (grupa nazvana »pešakovlječima«). U grupi »Borovac« bio je i harmonikaš 60-godišnji Ilija Kozina, nazvan

»plučaš«, jer je i protiv prirodnih zakona uzbrdice, svoju harmoniku rastezao i uz čuvene »skaline«. Nezaboravno! Svi su se u redu i zadovoljni vratili u V. Brdo. Na Spomenik palima planinari su položili rukovet cvijeća donesen s Biokova. Poslije ručka održano je sportsko takmičenje planinara u »trčanju u maži«. Praćeni odusevljenim smijehom gledalaca, takmičari su se trudili, ali je nadmoćno pobijedio planinar iz PD »Biokovo« Stipe Bušelić, dobro nazvan »klokanc!« Zatim je održana sjednica Predsjedništva PSD, ali ubrzo vrlo okrnjena, zbog nesreće na planini. Planinari su pošli zatim u Makarsku i u predvečerje ipak promarširali dijelom rive do kolodvora, gdje je bio rastanak. Tradicija je održana, a rastanak je bio u znaku: Dovoljena za tri godine na masovničkom i još uspiešnjem Susretu!

(Ivo Puhalo)

Četrdeseta godišnjica PD »Zagreb - Matica«

PROF. DR VLADIMIR BLAŠKOVIĆ
ZAGREB

Prvo poslijeratno planinarsko društvo u Hrvatskoj osnovano je prije četiri decenija u Zagrebu, 20. svibnja 1948. Bilo je to Planinarsko društvo Zagreb, odnosno sadašnji naš jubilarac Zagreb-Matica. Oko njegova osnutka nije bilo baš sve jednostavno i lako, no bilo kako mu drago, to prvo naše poslijeratno planinarsko društvo u Hrvatskoj napokon je postalo stvarnost, a to ostvarenje postignuto je nakon mnogih peripetija i počesto trpkih iskušenja garniranih ignorantskim obsecnjivanjem planinarstva kao plemenite, vrijedne i društveno korisne pojave. Ipak, prepreke su bile svladane i u sadašnjoj jubilarnoj situaciji slobodno je sa zadovoljstvom osvrnuti se na minula posljednja četiri decenija postojanja i rada.

Usprkos mnogodecenijskoj tradiciji i društvenoj sadržajnoj vrijednosti, hrvatsko planinarstvo — jednakim kao i slovensko i srpsko i ostalo jugoslavensko — našlo se neposredno nakon rata temeljito rasparčano i organizaciono razdrobljeno unutar tada novoformiranih organizacija fizičke kulture. I sport, i šah, i planinarstvo, sve pod jednom kapom. Zajista, širok je pojam fizičke kulture. Hrvatski planinari našli su se organizacijski povezani u Fiskulturnom savezu Hrvatske, ali samo

kao članovi sportskih ili fiskulturnih društava. Tko hoće i može neka zamisl i opravda društvenu zajednicu boksačkog razbijanja čeljusti i smirenju racionalnosti visokogorskog penjača. I antiteza: sportski čovjek protiv čovjeka i planinarski čovjek u svladavanju prirode za potrebe i dobro čovjeka, ali nikad čovjek protiv čovjeka. Nejasni pojmovi o planinarstvu odrazili su se i u zaključcima Fiskulturog saveza Jugoslavije, kad se o planinarstvu govorio samo kao o jednoj metodi fizičkog odgoja, zaboravljajući da planinarstvo u svome djelovanju primjenjuje razne metode rada.

Autor ovoga prikaza u ranijim godištima »Naših planina« objavio je niz objašnjenja o metodama planinarskog djelovanja i neka mu bude dopušteno da u ovoj historiografskoj crticu koristi tu svoju objavljenu već informativnu gradu za bolje razumijevanje sadržaja društvenog rada PD Zagreb-Matica. Dakle, bijaše ovako:

Prvi predsjednik PDZ-a bio je akademik dr Branko Gušić, koji se međutim ubrzo nakon konstituiranja novog odbora zahvalio na toj časti i dužnosti zbog preopterećenja dužnostima glavnog tajnika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti a istovremeno

PROSLAVA 40-GODIŠNICE PD »ZAGREB — MATICA«

Najstarije poslijeratno zagrebačko planinarsko društvo »Zagreb Matica«, osnovano 20. svibnja 1948., proslavilo je 24. rujna svoju četrdesetogodišnjicu u prepunoj dvorani Kluba samoupravljača u Zagrebu.

Svečanu sjednicu otvorila je predsjednica društva Olga Ladavac pozdravivši prisutne članove društva i delegate planinarskih društava zahvalivši im što su našli vremena i truda da svojim dolaskom uveličaju svečanost. Zatim je minutom sutnje odana počast preminulim članovima.

Predsjednica je u svom govoru istakla da društvo ima tri počasna člana od kojih je jedini živuci prof. dr. Vladimir Blašković ujedno jedan od osnivača društva. Uz njega je još dvadeset članova također iz prve godine — 1948.

Nakon toga se Pero Lučić-Rokić, nekadašnji predsjednik društva i urednik »Naših planina«, u kraćem sažetom referatu sjetio prvih dana i početka rada društava iz kojeg su naskoro nastala druga zagrebačka planinarska društva. Spomenuo je doba od gradnje doma na Puntijkari pa sve dalje uz stotine izleta, sastanaka, predavanja, otvaranja transverzala i raznih planinarskih akcija sve do današnjeg doba kad su članovi alpinističkog odsjeka doprišli do najviših vrhova svijeta.

Clan izvršnog odbora mr. Miroslav Filic proglašio je nekoliko pozdravnih brzozava i zatim pozvao prisutne delegate da se, ako žele, jave za riječ. Od zagrebačkih planinarskih društava oduzvala su se četiri: »Zanatlija«, PTT »Sjeme«, »Željezničar« i »Priatelj planina«, a od vanjskih

»Japetić« Samobor, »Dilj« Slav. Brod, »Vršak« Brod Moravice, »Višnjevica« Rama Gora, »Skopje — Matica« Skopje, »Željezna gora«, Čakovec, »Petrov Vrh« Daruvar i društvo »Goranin« iz Zagreba. Svi su oni uz prigodne darove pozdravili društvo i čestitati godišnjicu.

Za uspomenu na taj dan podijelila je predsjednica društva priznanje planinarskim društvima, koja su prisutni delegati primili, dok će se ostalim društvima naknadno poslati. Dvoje zaslужnih članova mr. Zvjezdana Gregorina i ing. Đuro Filipa primili su srebrne znakove PSJ, a zatim je predstavnik Planinarskog saveza Zagreba Zdravko Čeraj pozdravio svečanost i uručio 25 srebrnih znakova s vijencem članicama i članovima koji su se iskazali planinarskim radom. Pročitana su imena 21 člana iz 1948., pa će njima u društvu podijeljeni priznanja za dugogodišnju vjernost.

Subotnja prijepodnevnina svečanost zaključena je malim umjetničkim programom: recitacijama (Edita Lipovšek) i pjesmama uz gitaru (Mirko Martinović, Milan Vlahović), da se nastavi u domu »Ivan Pačjković« na Medvednici — Puntijkari, gdje je delegate navečer dočekao potpredsjednik društva Franjo Pučar s još nekim odbornicima. Tom prilikom je ing. Marijan Wilhelm prikazao svoje dijapoziitive s planinarskim motivima.

Slijedećeg dana, u čijepu jesensku nedjelju, sačupilo se oko doma na Puntijkari nekoliko stotina planinara, izletnika i posjetilaca pa je tako 40-godišnjica društvenog rada svršila u dobrom planinarskom raspoloženju.

Eugen Kumičić

i dekana Medicinskog fakulteta. Tadašnje društveno-političke prilike (i neprilike) u našoj domovini bijahu iznimno složene i teške, što je uvjetovalo održavanje nove godišnje skupštine društva 17. studenoga 1949. godine na kojoj je za predsjednika PD Zagreb izabran prof. Vladimir Blašković, a 23. studenoga održana je konstituirajuća sjednica nove uprave i na njoj su podijeljene dužnosti i zadaci novoizabranim odbornicima. I otpočeо je intenzivan društveno-planinarski rad. Ne ulazeći u mnoge pojedinosti u ovome prigodnom prikazu neka budu istaknute samo one, koje bitno označavaju najelementarnije činjenice osobitih planinarskih ostvarenja u posljednja četiri desetljeća života i rada PD Zagreb-Matica.

Razvijajući planinarsku aktivnost u brojnim odsjecima i sekcijama PD Zagreb-Matica ostvarilo je rezultate, koje bi bilo moguće prikazati veoma impozantnim brojkama i grafikonima. Bili su to signifikatori s brojnim tisućama planinarskih izleta i uspona, s tisućama prepenjanih stijena, zanimljivim labirintom preplaženih podzemnih kanala, bezdanih osobitosti krša (ili krasa) i još mnogo toga. Tu se nižu i uspjesi alpinista i njihovi podvizi u stijenama Dinarida, Rodopida i divotnih Julijskih Alpa. Tu se naročito ističu podvizi primjerno vođene grupe »Goranin« i uzorno vođeni planinarsko-turistički izleti planinarske skupine seniora. Njihova izletnička kretanja obuhvatila su evropsko velegorje s alpinističkim uspjesima na Mont Blancu, Monte Rosi, Matterhornu, Jungfrau i Eigeru, u Dolomitima, na Grossglockneru i ostalim divovima vječnog alpinskog leda, zatim u Tatramu, na bugarskoj Vitoši i Rili i još kojekuda. Ističu se tako još posebno zanimljivi podvizi u području azijskog Demavenda i Ararata te afričkog Kilimandžara i Atlasa, a naročitu je svjetsku pažnju izazvao uspon na Mount Everest godine 1979. Ipak, usprkos svim ovim izvanrednim uspjesima, posebna je pažnja bila posvećavana planinama našega krša, Gorskem kotaru, veličanstvenom Velebitu, Dinari, Mosoru, Biokovu i ostalim visovima spektakularnog evropskog stijenja. Posebnu pak ljubav i pažnju zarobila je stara i draga naša Medvednica, pluća Zagreba i stvarna kolijevka hrvatskoga planinarstva.

Makar i najsažetije, ipak u ovome prikazu nije moguće prešutjeti neke specifične oblike planinarske djelatnosti. Sadržano vrijedna i dobro pripremljena predavanja oduvijek su bila značajna obrazovna metoda rada i važno propagandno sredstvo. Broj predavanja, predavača i naslova predavanja uz pomoćna sredstva (film, dijapositive itd.) obuhvaća

impozantne brojke i nije ih potrebno sada ovdje analizirati. Posebno poglavje društvenog rada bijahu raznovrsne izložbe, među kojima se osobito isticala prva poslijeračna planinarska izložba, održana od 23. siječnja do 14. veljače 1952, a od 22. prosinca 1955. do 3. siječnja 1956. održana je prva tematska planinarska izložba u našoj domovini. Od ostalih izložaba neka bude spomenuta još samo slikarska retrospektiva dra Milana Dečaka pod naslovom »Naše planine«, 1959.

Prešućujući prilično komplikirane teškoće oko izgradnje i održavanja planinarskih domova i skloništa osvrnimo se sada još na vrlo važan problem društvenih planinarskih rukovodilaca. Bila bi podugačka lista vrijednih i marljivih članova, koji su na razne načine pomogli ostvarenju društvenih osnova i zadataka. Ovdje i sada nije moguće ulaziti u detalje i zadovoljimo se konstatacijom, da je za planinarske zasluge odlikovano više od 300 članova počasnim značkama Planinarskog saveza Hrvatske i Planinarskog saveza Jugoslavije. Pa i samo društvo nosilac je počasnih zlatnih značaka.

Ne spominjući sve zaslužne i vrijedne rukovodioce zadovoljimo se pobrojavanjem kraljološkim redom samo društvenih predsjednika: akademik prof. dr Branimir Gušić (1948), dr Ivo Lipovščak (1948–1949), prof. dr Vladimir Blašković (1949–1952), Pero Lučić-Roki (1952), Ivan Pačkovski (1952–1959), Ivan Stefanac (1959–1961), Zvonimir Rihtman (1961–1967), Branislav Čelap (1967–1971), Josip Ryšlavi (1971–1985), dr Lelja Dobronić (1985–1988) i Olga Ladavac (1988). Uz ovaj popis spomenimo i najzaslužnije pročelnike nekih društvenih sekcija. To su (po starosti pročelničkog staža): prof. Mirko Markulin, pročelnik speleologa; Eugen Kumičić, pročelnik grupe »Goranin«; Vilim Strašek, pročelnik Sekcije društvenih izleta. Pri kraju ovog sažetog pregleda najistaknutijih funkcionera vrijedno je istaći, da je dugogodišnji radni i počasni predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske Večeslav Holjevac bio član PD Zagreb-Matica.

O životu i radu PD Zagreb-Matica pisano je kako u planinarskom časopisu »Naše planine« tako i u ostaloj publicistici veoma mnogo, a ovdje, pri kraju ovog razmatranja, spomenut ćemo da podataka o PD Zagreb-Matica ima u djelima: prof. dr Vladimir Blašković »Povijest hrvatskog planinarstva«; i dr Željko Poljak »Hrvatsko planinarstvo danas« i »Slike iz povijesti hrvatskoga planinarstva«. O nekim drugim (kraćim) prilozima ovdje i sada neće biti riječi. I time neka je rečeno sve.

Devedeset godina planinarstva u Ivancu

**CVJETKO ŠOŠTARIĆ
IVANEC**

Planinarstvo u Ivancu ne bi se ni rano ni snažno razvilo da u neposrednoj blizini nema tako velike i imozantne planine kao što je Ivanščica. Isto tako važan činilac u razvitku ivanečkog planinarstva bili su intelektualci — ljubitelji prirode, koji su poslike školovanja u gradovima dolazili na službu u Ivancu.

Prvi trag planinarskog djelovanja u Ivancu kraljevski spominje 1893. godine, kada je na Ivanščici zaslugom HPD-a podignuta velika drvena piramida. U neposrednoj blizini piramide izgrađena je i drvena koliba. Ostaci tih objekata trajali su sve do konca prvog svjetskog rata.

U dalnjem širenju planinarske misli i ideje značajna je godina 1898. Od 1. svibnja te godine iskaznicu utemeljiteljnog člana HPD-a u Zagrebu ima Božidar Kukuljević-Sakcinski, pjesnik, glazbenik, a nadasve obožavalac prirode i prirodnih ljepota. Iz »Hrvatskog planinara« (broj 3. str. 48, od 1. kolovoza 1898.) saznajemo da su 22. srpnja Ivanščicu posjetili grof Emil Kulmer i Nikola Faller. Knjiga posjeta dvoru Trakošćan, vodena od 1895. do 1922. godine, bilježi izlet grofa Karla Draškovića i Božidara Kukuljevića-Sakcinskog na Ivanščicu, 22. kolovoza 1898.

Iz časopisa HP (broj 8, str. 125, od 1. kolovoza 1899) iz rubrike »Družtvene vesti« prenosimo: »Planinarska podružnica u Ivancu složena je brigom priesvetloga gospodina Božidara Kukuljevića-Sakcinskog, c. i kr. komornika. Gora Ivanščica također je puna prirodnih krasota pa će i ivanečka podružnica mnogo doprimiti, da se u onim krasnim krajevima planinarstvo razširi što više.«

Na temelju tih i drugih podataka i organiziranih izleta na vrh Ivanščice možemo utvrditi da su organizirani planinarski rad i djelovanje počeli u Ivancu 1898. godine, da bi sve to i službeno bilo potvrđeno na redovnoj skupštini društva 21. ožujka 1900. Zbog toga današnje PD »Ivančica« uzima kao godinu svog osnutka 1898. godinu, kada je u Ivancu počeo organizirani planinarski rad.

Veću aktivnost Podružnica pokazuje 1911. i 1912. kada je njen predsjednik Edvin Anet, kotarski predstojnik u Ivancu. Tada su markirana dva puta na vrh Ivanščice, preko Konjaka i Mrzljaka.

Poslije prvog svjetskog rata nastupile su godine okupljanja mlađih ljudi pa je tako 13. kolovoza 1923. u Ivancu osnovana podružnica HPD-a »Ivančica«, a izabran je i Hinco Blumschein za predsjednika. Priređuju se izleti, a najviše na Ivanščicu i druge zagorske planine. Godine 1925. počinju pripreme za obnovu piramide na Ivanščici, za što se prikuplja novac.

Jedna od najljepših akcija tog vremena bila je Prvi zagorski planinarski dan na Ivan-

ščici. Na vrhu planine sastali su se 24. srpnja 1927. Mirko Bothé potpredsjednik HPD-a s 25 članova, dr. Ante Cividini, predsjednik podružnice »Železna gora« iz Čakovca sa 9 članova, Ivo Miletić, tajnik podružnice »Ravna gora« iz Varaždina s 5 članova, Robert Schönwald, tajnik podružnice »Oštrelj« iz Zlatara sa 7 članova i dr. Franjo Kriglović, predsjednik podružnice »Ivančica« iz Ivance sa 17 članova. Dogovoren je da sve zagorske podružnice trebaju godišnje prirediti četiri zajednička izleta: na Ivanščicu, Ravnu goru, Sljeme i Kalnik, te da se fotografiski snime sve zagorske planine radi propagande planinarstva. Na željezničkim kolodvorima treba postaviti ploče sa smjerovima i trajanjem planinarskih putova, što je u Ivancu već učinjeno. Također je dogovoren da podružnice pomognu gradnju planinarske kuće na Ravnoj gori i skloništa i piramide na Ivanščici.

Godine 1928. prikupljeno je dovoljno novaca pa su počeli radovi na gradnji planinarske kuće i piramide na Ivanščici. Kuću je gradio Marko Vukelić, graditelj planinarskih kuća na Velebitu, a piramidu Florijan Zaplatić iz Ivance. Na svečanom otvaranju novih objekata na Ivanščici 1. rujna 1929. okupilo se oko 500 planinara i oko 3000 ljudi iz naselja oko gore Ivanščice i samog Ivance. Kuća nosi ime Josipa Pasarića, tadašnjeg predsjednika HPD-a.

Pri PD »Ivančica« osnovana je 30. lipnja 1931. foto-sekcija koja još i danas uspješno radi, a osnovao ju je Otokar Hrazdira. Godine 1934. dao je ivanečki gospodiončar Artur Vojtic izgraditi vidikovac koji je po njegovu nadimku prozvan Stričevu.

Između dva rata stalno su priređivani izleti po zagorskim planinama, slovenskim s usponima na najviše vrhove i bosanskim, a nekoliko članova društva bilo je u Tatrama, Dolomitima i na Grossglockneru. Za kontinuirani rad društva u tom razdoblju najzaslužniji je njegov tajnik i predsjednik dr. Albert Spiler.

Po završetku drugog svjetskog rata tek 1948. obnavlja se planinarski rad u Ivancu i osnovni zadatak je obnova porušenih objekata na Ivanščici. Kuća je obnovljena i svečano otvorena 12. kolovoza 1951, a piramida 4. srpnja 1958.

Prvi slet mlađih planinara Hrvatskog zagorja organiziran je na Ivanščici 9. lipnja 1957. i na njemu se okupilo 1100 planinara i nekoliko stotina mještana iz Ivance i okolnih sela.

Markirani su svi planinarski putovi po Ivanščici u ukupnoj dužini od oko sto kilometara, a stalno se priređuju izleti po plani-

nama širom Jugoslavije, pokatkad i u inozemstvo.

Tijekom 1964. provedena je elektrifikacija planinarske kuće i na krovu Hrvatskog zagonja zasvjetila je prva sijalica u nedjelju 15. studenoga te godine. Deset godina poslije do vrha stiže iz Prigorca cesta koju je izgradila ivanečka Šumarija. Počelo se također razmišljati o obnovi i proširenju planinarske kuće pa čak i o gradnji nove.

Do 1981. društvo uspješno vodi predsjednik Dragutin Karažinec, a od te godine do danas Ivan Čanžar. Te su godine sazrijeli i uvjeti za obnovu planinarske kuće, prikupljen je potreban novac i radovi su počeli 17. kolovoza da bi prije zime kuća bila pod krovom. S njezinim uređenjem nastavljeno je na proljeće, gradevinarske radeve je izveo Dragutin Jakšić iz Bedekovčine, a oko 8000 sati dobrovoljno su odradili planinari i kuća je prošrena, obnovljena i potpuno uređena te otvorena 4. srpnja 1982. Na otvaranju je bilo oko 1300 planinara i izletnika iz sjeverozapadne Hrvatske. Uz kuću je uređeno i stalno otvorenog »Francmekova sklonište«.

Od 1983. godine svake godine društvo organizira povodom Dana borca, u suradnji s DSR »Partizan« iz Ivance, akciju »Krenimo u susret zdravlju«. Sudionici akcije pješke dolaze iz Ivance na vrh Ivančice preko Mrzljaka i usput na sedam kontrolnih točaka u posebne iskaznice utiskuju žigove da bi na vrhu dobili spomen-obilježja društva i potom sudjelovali u sportskim natjecanjima.

Te godine počinje i uređivanje tavanskog prostora u Gajevoj ulici 13 u Ivancu za društvene prostorije, koje su potpuno uređene i namještene, a za korištenje otvorene 20. lipnja 1986.

Kroz čitavo proteklo razdoblje stalno se organiziraju izleti, planinarski pohodi i ture. Prosječno se godišnje organizira tridesetak izleta s više od 700 sudionika. Tu su zatim planinarska predavanja, školovanje kadrova, organiziranje planinarskih savjetovanja, sletova i mnogih drugih djelatnosti.

Ivanečki planinari su na svim akcijama gradnje i obnove objekata radili dobrovoljno, često puta na čuđenje drugih koji su se pitali kako se s tako malo novca može mnogo učiniti.

Vodila se i stalna briga o članstvu. Prilikom osnutka društva u njemu je bilo okupljeno pedesetak planinara, između dva rata broj članova se krećao od 50 do 100, a nakon

drugog svjetskog rata društvo je imalo šezdesetak članova da bi ih danas bilo tisuću. Među njima su dva vodiča ljetnih pohoda, dva planinarska instruktora i 11 vodiča društvenih izleta.

Vrlo dobra je suradnja sa susjednim planinarskim društvima, posebno u Planinarskom savezu ZPP-a, a u društvenim prostorijama smješten je i Arhiv ZPP-a koji vodi autor ovog napisa.

Odnedavno pri društvu je osnovana i Stanica vodiča Planinarskog saveza ZPP-a koja djeluje za područje sjeverozapadne Hrvatske, a vodi je Ranko Krstić.

Društvo raspolaže i vrlo vrijednom imovinom. Na Ivančici sa šest jutara zemljista, piramide, vidikovcem, podrumom, skloništem i planinarskom kućicom koja ima dvije blagovaonice za osamdesetak ljudi, kuhinju, potrebni pomoći prostor i dvije spavaonica sa 40 skupnih ležaja. Kuća je potpuno opskrbljena i otvorena subotom, nedjeljom i državnim praznikom, a po prethodnoj prijavi i u ostale dane. U Ivancu, u Gajevoj ulici 13 u novogradnji su društvene prostorije površine 150 četvornih metara u kojima su društvena prostorija u kojoj komotno može biti pedesetak planinara, izložbeni prostor Galerije »Otokar Hrazdira«, salon predsjednika, ured tajnika, fotolaboratorij i ostali pomoći prostor. Prostorije su otvorene svakog ponedjeljka i srijede u zimskim mjesecima od 16 do 20 sati, a u ljetnim od 18 do 22 sata, naravno, po potrebi i u ostale dane.

Oko sto članova društva odlikovano je raznim planinarskim i drugim priznanjima, a i samo društvo dobilo je niz priznanja od kojih izdvajamo zlatne znakove PSJ i PSH, Plaketu PSH, Zlatnu plaketu SOFK-e SR Hrvatske, Povelju Republičke konferencije SSRNH i Općinskog štaba TO.

Valja pri kraju spomenuti najzaslužnije ivanečke planinare koji su dio sebe ugradili u temelje društva. To su: Božidar Kukuljević -Sakcinski, Edvin Anet, dr. Bruno Steiner, dr. Albert Spiler, Otokar Hrazdira, Vlado Levanić, Dragutin Karažinec, Stjepan Putarek, Drago Galić, Rudolf Zaplatić, Cvjetko Šoštaric, Franjo Hrg, Franjo Surjak i Ivan Čanžar.

Može se reći da su u Ivancu stvoreni solidni temelji na kojima se razvija planinarstvo i na kojima će se i dalje razvijati to tim više što je svaki peti stanovnik mjesta član planinarske porodice.

Prilog povijesti prve podružnice HPD-a

2. Gojtanovo doba

Dr. ANTE RUKAVINA

GOSPIĆ

Prvog lipnja 1898. počinje u Zagrebu izlaziti »Hrvatski planinar«, glasilo HPD-a, a samo nekoliko tjedana poslije osnovana je u Gospicu prva podružnica HPD-a, pa se tako sa stranica ovoga glasila mogu pratiti i zbivanja u toj Podružnici. Međutim, mnogi su događaji iz planinarskog djelovanja u Gospicu ostali u sjećanju ljudi ovoga kraja, prenosili su se na mlađe i sve do danas spominju se s dužnim uvažavanjem.

Iako je već u br. 2 »Hrvatskog planinara« (HP) iz godine 1898. sugerirano da se podružnica u Gospicu nazove Velebit, a ona u Korenici ili Udbini Trovrh, Ozeblin ili Risovac, u Gospicu je na prvoj godišnjoj skupštini Podružnice 20. kolovoza 1899., kojoj je predsjedavao veliki župan ličkokrbavski Bude pl. Budisavljević, prihvaćeno ime najistaknutijeg obližnjeg velebitskog vrha i tako je prva Podružnica nazvana »Visočica«. Na istoj je skupštini donesena odluka da se izradi znak Podružnice u obliku jele (smreke) na trobojnoj crvenobijeloplavoj podlozi, ali nije poznato je li ikada ostvarena ova ideja.

Na razmjeru stoljeća osnovano je u Hrvatskoj više podružnica HPD-a, ali je prema sačuvanim podacima ona u Gospicu bila najbrojnija. To se može zahvaliti činjenici da je u Gospicu bilo puno agilne inteligencije jer je Gospic bio političko, upravno i trgovačko središte Like, s mnogim školama.

Prvi je predsjednik Podružnice bio nadšumar Milan Drenovac. Čini se da je on u drugoj godini predsjednikovanja premješten u Sv. Rok jer mu se u tom razdoblju to mjesto navodi kao boravište. Od godine 1900. predsjednik je Podružnice kr. žup. šumarski nadzornik Rikardo Schmidinger, no kako godine 1903. prestaje Khuenova strahovlada, u Hrvatskoj oživljavaju politička kretanja i zato vjerojatno zamire planinarska djelatnost. Bit će da je slično bilo i u drugim podružnicama jer HP u broju 1–2 iz 1904. donosi, reklo bi se, paničnu Dopisnicu sljedećeg sadržaja: »Molimo prijatelje živih i mrtvih podružnica u: Zadru, Gospicu, Požegi, Krapini, Ivancu i Križevcu, da nam jave, ima li još tamo neba i zemlje, gora i rijeka, ljubavi i domovine«.

Po svom dolasku u Gospic godine 1902. i Ivan se Gojtan uključuje aktivno u politički život osnivajući i uređujući neke listove i radom u »Hrvatskom sokolu«, ali je godina 1912. prijelomna u dalnjem njegovu društvenom djelovanju. Te godine on potpuno oživljava rad planinarske podružnice pa se desetljećima smatralo da je Podružnica i osnovana baš te godine. Sve do svoje smrti on je

Ivan Gojtan u sokolskoj uniformi

i predsjednik Podružnice i planinarsko djelovanje u Gospicu za tih 27 godina slobodno se može nazvati »Gojtanovo doba«. Uostalom i činjenica da se u razdoblju između dva rata u Gospicu pri spomenu Gojtanova imena odmah pomicalo na Velebit, a pri spomenu Velebita na Gojtna, govori o njegovu stalnom djelovanju iako je u tom razdoblju obavljao i druge važne društvene funkcije u Gospicu.

Prvi počeci njegova planinarskog rada uzlazi su sa cijelom obitelji na Oštru (796 m), oštri istaknuti brežuljak udaljen od Gospicu 4 km, i svladavanje oko 230 m visine. I do tada je postojala do vrha Oštare dobra staza koja je, kao i danas, počinjala na njezinoj jugoistočnoj strani sa ceste Gospic—Karlobag. Još u posljednjem desetljeću prošlog stoljeća spominje je Dragutin Franić pod imenom »Palatinova staza« u svojem putopisu »S gajcima« objavljenom godine 1901. Danas na tu stazu upućuje crvenobijeli putokaz, a u početnom dijelu staza prolazi uz golemi kamnolom.

Na vrhu je Oštre bilo i prvo Gojtanovo planinarsko djelo, vidikovac od drveta visok 12 metara, izgrađen godine 1914. Donji dio bio je sagrađen u obliku sjenice (skloništa) gdje

se moglo zakloniti od nevremena ili sunčeve žage. Zabunom je ovaj vidikovac porušen nakon prvog svjetskog rata, ali se i danas dobro vidi betonsko postolje s otvorima za nekadašnje drvene stupove vidikovca.

Uz to u posljednjem broju HP tiskanom u doba Austro-Ugarske tj. u broju 7 od 1914. čitamo da Gojtan daruje 100 kruna (ondašnji austrijski novac) tj. tri nagrade u iznosima od 50, 30 i 20 K za tri najljepše snimke s hrvatskih planina koje će se dodijeliti nakon raspisanog natječaja. U istom broju HP objavljuje i Gojtanovu molbu svima onima koji posjeduju knjige, snimke i crteže o Velebitu da mu ih ustupe, prodaju ili posude radi proučavanja Velebita i pisanja knjige o njemu.

Već tada Gojtan obavlja prve pripreme za izgradnju planinarskog doma na Visočici pa taj objekt zajedno sa skloništem na Strugama ulazi u Investicijski program HPD-a za godinu 1914, ali ondašnje ratno stanje sve to odgada. Zato nakon prvog svjetskog rata slijedi u nizu izgradnja mnogih domova i skloništa: Gojtanovo u Cerovcu iznad Gračaca godine 1925, sklonište na Dušicama 1927, Dom na Visočici 1929, sklonište na Strugama 1935. i kuća ispod Solila 1937. Stoga nije ni čudo da je Gojtan u povodu 50. godišnjice HPD-a godine 1924. proglašen začasnim članom HPD-a.

U vezi s izgradnjom željezničke pruge kroz Liku Gojtan je imao puno posla u predjelima gračačkog kotara, upravo ispod južnog Velebita, koji je posebno volio. Zato je u blizini željezničke stanice Cerovac i otkupio od Poduzeća za izgradnju pruge dvije zgrade i darovao ih svome društvu. Njemu u počast prilikom otvorenja tog, sada planinarskog doma, ti su objekti nazvani Gojtanovo.

No u isto vrijeme otkrivene su u blizini pruge i pećine, danas poznate kao Cerovačke. Narod ih je do tada zvao Pećine na litici Kesića, po zaseoku Kesićima ispod njih. Kako je gradnjom pruge u tom sektoru rukovodio ing. Turkalj, koji se puno zanimalo za pećine, obavio u njima neke početne radove i zatvorio im ulaze željeznim vratima, nazvane su po njemu Turkaljeve pećine. Prestankom radova na dovršenoj pruzi otisao je i ing. Turkalj, a stjecajem političkih prijatelja pećine dobivaju novo ime što se vidi iz sljedećeg pisma:

Imađem čest Naslovu saopćiti slijedeći nalaz. Pošto se ja u moje privatno vrijeme bavim sa planinarenjem to sam otisao malo da vidim južni dio Velebita, koji već od prije jako dobro poznajem. Ove nedjelje, t.j. 23. o. m. pripremio sam se da vidim Špilje na pruzi Gračac-Zrmanja, t.j. od Gračaca cca 6 1/2 km blizu stanice Cerovca. 2 veće Špilje uredjuje sada banska uprava i veću prozvala »Špilja kr. Aleksandra« dočim manju »Špilja kralja Petra«. Ja sam otisao u prvu Špilju sa njezinim čuvarom. U nutrinu me je već više puta navela u te Špilje ali smatram si za dužnost da o tome obavjestim mjerodavne fakture i time sprijećim da ne upućeni ljudi nebi uništili to što moguće za Vas bilo od velike važnosti.

En passant moram nadodati da se već jedan veliki kostur nalazi kod Sreskog Načelnstva u Gračacu.

Toliko za saznanje da ako trebate od mene kojih usluga u tom pogledu prema mogućnosti slobodnog vremena sam slobodan pripomoći Vam i u pogledu informacija.

Sa osobitim poštovanjem

Srkoč André

moja adresa:

Srkoč André, jun.
svratište »Velebit«
Gračac — Lika

Nije poznato da se Gojtan zanimalo za ove pećine, on je to prepustio stručnjacima, ali je zato na nedalekom Vučjaku otkopao kosti Ilike Smiljanica, najvećeg hrvatskog junaka 17. stoljeća i odnio ih svojoj kući u Gospić. Gdje su one nestale nakon njegove smrti nije poznato.

Tek nakon drugog svjetskog rata ove su pećine bolje istražene i elektrificirane, a dobile su naziv Cerovačke pećine, pod kojim su poznate u literaturi i svijetu. No u njima će biti još dosta posla i istraživanja, a predviđeno je spajanje Gornje i Donje na njihovu kraju radi lakšeg obilaženja.

Gojtan se brinuo i za svoju brojnu obitelj. Školovao je djecu, a za svoju obitelj izgradio kuću, danas zgrada u Ulici maršala Tita broj 6. Vjerojatno je prvi od ovostoljetnih ličkih žitelja podigao u Karlobagu kuću za odmor, u dragi iza današnjeg kupališta, koju su njegovi nasljednici nakon rata prodali Novinarskom klubu iz Zagreba, a ovi je prepustili radnoj organizaciji »Marko Orešković« iz Ličkog Osika. Njegov primjer slijedio je ubrzo takoder agilni gospički planinar i lječnik dr. Dane Vuković i takoder u Karlobagu sagradio kuću za odmor koju i danas koristi njegova nasljednica.

Stariji su gospički planinari zapamtili kako je Gojtan odlazio na svoje velebitske izlete. Uglavnom se upućivao iznajmljenom kočijom i bez ikakve hrane, pa makar izlet trajao i nekoliko dana. U brojnih svojih poznanika, velebitskih stočara, mogao je dobiti po volji mljeka, sira i ostalih narodskih namirnica, ali najčešće nije ih koristio, iako je bio ljubitelj dobra jela i pića. No zato je vrlo često već unaprijed ugovorio da ga po silasku s planine na određenom mjestu dočeka pećeno janje i dovoljno pića gdje bi se onda dobro pogostilo njegovo društvo, a nakon toga su ih tada uobičajene kočije odvezle u Gospić.

Uz sve svoje poslove Gojtan se bavio i književnim radom. Već je spomenuto da je po dolasku u Gospić bio urednik nekoliko novina, a poslije dopisnik. O njegovu posljednjem pismu lički polumjesečnik »Lička sloga« u broju 6 od 1939. piše sljedeće:

...Posljednje njegovo pismo, koje smo primili iz Gospića, bilo je prvo u njegovoj bolesti, gdje gubi nadu i sumnja da će preživjeti operaciju zbog koje se spremao u Zagreb. Nikada on nije klonuo niti se razočarao, uvijek se osjećao snažan i poletan i uvijek je imao mnogo toga da stvari i svrši... I u ovom posljednjem pismu piše, što će sve napraviti još ovoga proljeća, ako ga

nesmiljena smrt poštedi. U spomenutom listu ima više interesantnih misli i činjenica iz bliže i dalje prošlosti, a mi ćemo danas citirati samo ovo:

»Čudim se, da niste u Vašem listu nedavnu polemiku u »Jutarnjem listu« »O najvišem vrhu Velebita« spomenuli, i da se niste pozvali na mene odnosno na moj takav članak u Ličkom kalendaru iz god. 1933., u kom sam već tada naveo, da je označka tobožnjeg najvišeg vrha sa 1798 m došla u najnovije vojne austrijske karte uslijed tiskarske pogreške mjesto 1758. Preda mnom je kojih 50 karata iz XVII. do današnjeg stoljeća, pa sam ponovno utvrdio, da naši učenjaci i geografi ne poznaju Velebita ni njegove najviše vrhove i da samo ja imadem pravo. Ponovno ću o tom napisati jednu raspravu, a što je važno, dobio sam od banovine za Hrvatsko planinarsko društvo »Visočica« u Gospiću 5000 din potpore, da u narodu točno ispitam nazivlje najviših velebitskih vrhova i da ih pomoći nivelmana izmjerim. Već sam naručio mramorne ploče, pa će svako brdo dobiti takvu jednu mramornu ploču s oznakom imena svoga i visine, da ne bude u učenom svijetu vršljana. To ću sve izvesti, ako Bož da zdravlja, pa se s klinike sretno povratim kući.

Osim toga sam zatražio od nadležnih vlasti, da me podupru u nastojanju, da Velebit naselim divokozama, jer su ovdje one živjele, a posljednja je po kazivanju jednog lugara na jablaničkom Alani ubita u Kozjaku (1620 m) prije kojih 40 godina, baš kad sam ja u Liku došao. Osim toga navodim Vam, da sam po svojim radnicima u jednoj sniježnici našao jelenje rogoviće, svaki rog dug 1 m i 5 cm, i taj se prekrasnji primjerak nalazi u mojoj kancelariji. Taj sam primjerak našao, kako rekoh, u sniježnici blizu Višerina (1623 m). Vidite, kakvi su jeleni živjeli ovdje donedavna! — Naučio sam jedno 5-6 pari divokozu pustiti na proljeće u Velebit i to na ona mesta, koja nose nazivlje »Kozjak«, dakle u blizini Visočice i između Kozjaka i Stirovače. Ovo je zaista nešto novo i interesantno, a ja mislim, da će me Bog poživjeti, da još ove dvije ideje ostvarim. Začudo da naši Ličani imadu malo smisla za svoj Velebit i za planinarenje, premda je to životno pitanje naše u svakom pogledu.

Ovaj moj epigram sadržaj je planinarenja:

Planino, ti riznice znanja,
sreće, zdravlja i blagostanja!

Što nam planinarenje donosi, karakterizira i ovaj moj epigram:

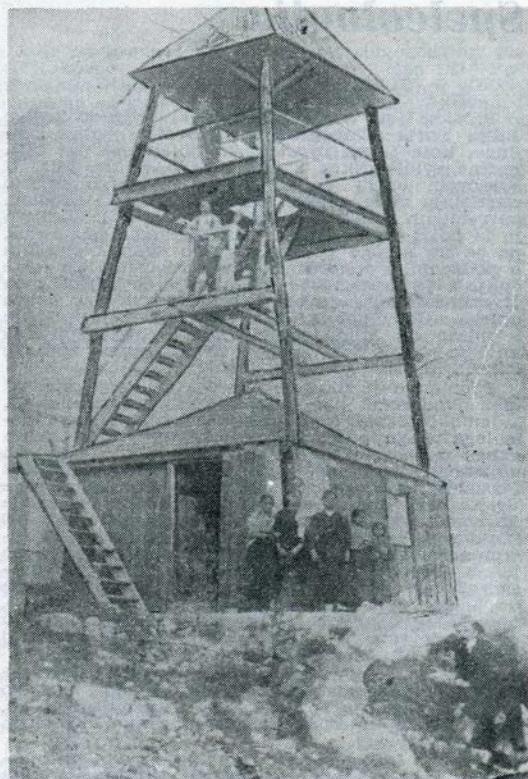
I molitva kao što sveta,
planina te bajna uznosti
i smirenje donosi.
nad nepravdu krutoga svijeta

Najsretniji sam, kad sam u planini, pa sam htio i na svoj sedamdeseti rođendan 3. 1. 1939. uspeti se na Velebit, da započem gore označene radove, ali eto morat ću mjesto na Velebit u zagrebačku kliniku, da se tamо rastanem s ovim svijetom.

Pozdravom vaš prijatelj I. G.

Zla slutnja iz Gojtanova posljednjeg pisma uskoro se obistinila, jer je Gojtan umro u Zagrebu 19. veljače 1939. i sahranjen također u Zagrebu dva dana poslije. Kako će se uskoro navršiti 50 godina od njegove smrti, može se obznaniti da je Gojtan, grubo rečeno, umro od — gladi. Ljubimac dobra jela i pića obolio je od raka jednjaka. Već nakon prvih znakova bolesti i prvih pretraga to su znali njegovi prijatelji i poznanici i više od godinu dana prije njegove smrti.

U uznapredovalom stupnju te bolesti uzmantanje hrane postaje sve teže, a operacijski zahvat i u suvremeno današnje doba najčešće ne donosi boljikat i smrt je neminovna. Ipak, sve do posljednjih tjedana života Gojtan se

Prije sedam desetljeća: piramida i sjenica na Ostri

nije predavao i obavljao je svoje dužnosti redovito, i javne i planinarske.

Njegovom smrću Gospić, Velebit i Lika izgubili su poznatog javnog bilježnika (danas bi se reklo javnog pravobranitelja), odvjetnika, planinara i rijetko vrijednog kulturnog radnika. »Lička sloga« i »Hrvatski planinar« pišu u nekrolozima da su ga na vječni počinak ispratili predstavnici zagrebačkih planinarskih organizacija, mnogobrojni Ličani i Zagrepčani, a da su iz Gospića došli u sprovod općinski načelnik g. Željko Bedeković i g. dr. Josip Mravunac, odvjetnik. Nad otvorenim grobom oprostio se s pokojnikom g. dr. Ante Cividini, narodni zastupnik i predsjednik HPD-a. Prikazao je njegov život i rad kao književnika, publicista, sokolskog radnika i planinarskog prvaka u Lici. Ocrtao je njegovu ustrajnost, energiju, karakternost i neustrašivost. Za nj nije postojala riječ nemoguće. U ime gospičkih planinara, građana, odvjetnika, sudaca i pravnika oprostio se lipjem govorom dr. Josip Mravunac koji je ocrtao njegove zasluge za kulturni i društveni rad u Lici, a posebice u Gospiću.

Slijedi nastavak

Speleologija

JULIJE FRAS KAO SPELEOLOG

Prošlog ljeta tiskan je hrvatski prijevod knjige Julija Frasa »Topografija karlovačke vojne krajine«, koja je na njemačkom objavljena još 1835. godine (vidi prikaz u NP broj 5-6, str. 141). U Frasovom opisu Vojne krajine značajno mjesto zauzimaju vode (rijekе, potoci i jezera) i problem povremenih poplava određenih područja. Vidljivo je iz opisa da su Fras iako zanimali ponornice, pa je uz mnoge ponore zapisao svoja zapažanja o podzemnim tokovima vode i izvorima. Za neke špilje i jame samo je čuo, ali je to zapisao, na otvorima mnogih je bio osobno, i relativno dobro opisao njihov položaj, a u neke špilje je i ulazio i opisao ih. Mnogo pažnje posvetio je špiljama koje su služile kao zbjegovi ili obrambene tvrđave kakvih ima mnogo u Lici.

Spomenuto je ukupno oko 80 spel. objekata, od toga dvadesetak ponora (prolaznih i neprolaznih), 3 jame i 63 špilje. Današnjim generacijama speleologa mogu posebno biti zanimljivi opisi nekih danas dobro poznatih špilja zato jer su prvi ili najstariji, kao npr. opis špilje Samograd kod Perušića (kaže da je duga 2500 koraka), špilje Vražić kod Barilića, opis ponora Đule i špilje Medvedice u Ogulinu (kaže da se može ući 300 koraka duboko), opis Baraćeve špilje u Petrovom selu (kaže da je duga 1200 koraka i potrebno je na jednom mjestu konstituti se ljestvama visokim 5 m), ponora Mrežnice kod Oštaria (kaže da je dug pola sata hoda i iz njega izlazi magla), opis špilje Tounjčice u Tounju (kaže da bi u njoj stalo najmanje 1000 ljudi), špilje kod Siničića kraj Brinja (u nju bi stalo, kaže, i 2000 ljudi) itd.

Zbog obilja podataka o spel. objektima Kordunia i Like, koje je prikupio, ali najviše zbog toga što je i sam ulazio u špilje i svoja zapažanja zapisao, Julija Fras možemo smatrati jednim od naših prvih speleologa.

U ovoj knjizi nalaze se, dakle, prvi ili najstariji podaci o spel. objektima Korduna i Like i prvi opisi spel. objekata tog područja. Sve one koje zanima povijest speleologije u ovoj će knjizi naći mnogo zanimljivih podataka.

Vlado Božić

NOVO O ALBERTU FORTISU KAO SPELEOLOGU

Trebalо je čekati više od dvije stotine godina da se kod nas pojavi cijeli prijevod knjige Alberta Fortisa »Put po Dalmaciji« tiskane 1774. na talijanskom jeziku u Veneciji. Sada je pred nama to isto djelo pisano hrvatskim jezikom koje je priredio Josip Bratulić, a izdala izdavačka kuća Globus iz Zagreba (1984).

Osim književne, putopisne i povijesne vrijednosti, ova knjiga tvrdih korica s omotom, 303 stranice, 16 crteža i 3 karte, ima i veliku speleološku vrijednost zbog prvih opisa raznih spel. objekata u Lici i Dalmaciji.

Alberto Fortis (1741-1803) bio je svećenik (opat), ali ga je manje zanimala teologija a više prirodne znanosti. Proputovao je gotovo cijelu Evropu, a za naše krajeve: Istru, Hrvatsko primorje, Liku i Dalmaciju pokazivao je poseban interes. Boravio je u tim krajevima nekoliko puta od 1765.-1783., radi znanstvenih istraživanja, ali je na neka putovanja išao, rekli bismo, iz vlastitog zadovoljstva. Na neka putovanja uputile su ga talijanske vlasti da prilikom mineraloške podatke i podatke o ribarstvu. Na tim putovanjima on je bilježio sve što mu je bilo zanimljivo i ta zapažanja objavio u nekoliko djela od kojih su speleolozi najzanimljivija dva: »Ogled zapažanja o otocima Cresu i Osoru« (1771) i »Put po Dalmaciji« (1774).

Ta su djela, a posebno »Put po Dalmaciji«, značajna, jer se u njima nalaze prvi ili najstariji opisi spel. objekata kod nas. U djelu o otocima Cresu i Lošinju s divljenjem opisuje svoj posjet špilji u Bataništu kraj Novigrada u Istri i ljeptenjenih stalagmita, a spominje i Pazinsku jamu. U »Putu po Dalmaciji« spominje manje špilje na otocima Silbi i Olibu, a u Lici, kaže, da ima mnogo špilja u kojima se skrjavaju hajduci i mnogo jama u kojima uvijek ima snijega. Spominje špilju na izvoru rijeke Krke u koju se i zavlačio, špilju

Suplju stinu u kanjonu Krke, a spominje i morsku medvjedicu opisujući obalu oko Sibenika. Spominje i male špilje na poluotoku Marjanu, zazidane radi stanovanja u njima, a daje i crtež stijena na Marjanu na kojem se vide otvori tih špilja. Kraj Splita spominje selo Pregovo u kojem je vidio jamu netom nastalu urušavanjem tla, pa zaključuje da u podzemlju teče podzemna rijeka koja inspire zemlju sa stropa zbog čega se tlo urušuje.

U knjizi je posebno poglavlje posvećeno špiljama kod izvora rijeke Cetine. Opisuje izvor Cetine i zaključuje da je to jama (bez dna) iz kojeg izvire Cetina tvoreći bistro jezerce. Posjetio je više manjih špilja između dva izvora Cetine. U njima je, kaže, sve puno oštreljih šiljaka siga, a kamen je »tako gladak od čestog prolaska drevnih lupeža ili divljaka...« da je... »više puta protiv svoje volje propuznuo natrag...« Iz ovih tjesnoča prelazi se na mjesto manje neprohodnja, ali podjednako strašna i ondje gdje su prostranija, a još su mračnija od crnina zadimljenih zidova. Barbari koji su u minulim stoljećima stanovali u tim pećinama morali su se često izvrgavati pogibelji da skrhuju vrati ili da se uguše od topline i gusta dima što ga stvaraju zapaljene jelove trijeske, zublje...«

Detaljnije opisuje špilju podalje od izvora Cetine, danas poznatu pod imenom Rudelića pećina, koju je posjetio zajedno s engleskim biskupom iz Denryja, i kaže da je najduža od svih u okolini izvora Cetine. Karakterističan je jedan detalj iz opisa ove špilje: ... »Mi stigosmo do podzemnog mosta skačući s urvine na urvinu, te nadosmo svoga prijatelja gdje sjedi. Nijedan biskup iz starinske crkve jamačno nikad nije zašao u mračnije i nelagodnije katakombe od onih kamo je prije nego itko drugi stigao biskup iz Denryja da obavlja opažanje...« Alberto Fortis i biskup iz Denryja bili su ljudi koji su nastojali otkriti pružanje špilje, istražiti je, i uz to su obavljali opažanja. To je u našoj spel. povijesti prvi ili najstariji opis jednog spel. istraživanja, pa zato ova knjiga ima takvu važnost.

Opisujući špilje kod izvora Cetine Fortis spominje i istraživanje jedne jame na otoku Antiparosu u Grčkoj 1673. god. koju je istražio francuski ambasador u Istanbulu, i špilje Baumann u gorju Harz u Njemačkoj koja je bila poznata kao turistička špilja još od 16. st. (otkrivena 1536).

U knjizi Fortis dalje spominje jamu u selu Mrgude kod Sinja nastalu nedavnim urušavanjem stla, kod Omisa u selu Vrulji podmorske izvore — vruće i povezuje ih s ponorima u brdimu, više špilja u okolini Makarske, i više ledenica i ponora na Biokovu, pa vruće kod Tučepa. Detaljnije opisuje estavou u Kokariću na Biokovu i više njih u okolini od kojih najveća dina »promjer otvara dvadeset stopa, a duboka je stotinu dvadeset, na dnu uvijek ima vode«. Te ponore i ujedno izvore povezuje s ponorima u Bosni, i s izvorima podno Biokova i pod morem. Slično opisuje i ponore kod sela Vrepca i uspoređuje ih s ponorima rijeke Like kod Sv. Jurja podno Velebita. Kod Vrgorce spominje ponor-špilju Crni vir kroz koju odlaži voda iz jezera.

Opisujući brda u okolini ušća Nerete kaže da »brdima ima bezdana i pravilja iz kojih se čuje dječji plaća, a u pećinama se može vidjeti vinski pes«.

Na nekim od obilazaka terena Dalmacije pratilo je naš Julije Bajamonti, koji se u povijesti naše speleologije spominje kao čovjek koji je predlagao korištenje vode iz špiljskih jezera za snabdijevanje većih gradova vodom (posebno Splita).

U opisu naših vjetrova kao uzrok nastanka poznate senjske bure navodi vjerovanje nekih mještana da brdani gore u brdima zapale velike vatre u prostranim i dubokim jamama iz kojih onda nastaje onaj strašni vjetar što se sručuje niz brdo na more.

Budući da je Alberto Fortis bio prvi čovjek koji je dao cijelovit pregled spel. objekata u Hrvatskoj (doduše samo u Istri, Hrvatskom primorju, Lici i Dalmaciji), a napisao je to na zanimljiv i pristupačan način, njegov »Put po Dalmaciji« preporučam na čitanje svim našim speleolozima.

Vlado Božić

In memoriam

• **Tibor Sekelj (1912—1988).** Poslijepo kraće bolesti, u 76. godini života, umro je 21. rujna najpoznatiji jugoslavenski istraživač, putopisac i ekspedicijonist Tibor Sekelj. U povijest našeg planinarstva ušao je svojim usponima na Aconcagu 1942. i 1944. godine, kao prvi Jugoslaven koji je osvojio takvu visinu. Stuđirao je pravo u Zagrebu i muzeologiju u Beogradu. Bio je član ili voda 14 velikih ekspedicija po svim kontinentima. Dugo je živio u Južnoj Americi gdje je objavljivao knjige na španjolskom i esperantu. Napisao je

petnaestak knjiga koje su prevedene na 50 jezika. Rukovodio je Svjetskom organizacijom esprantista. Zbirku predmeta sa svojim putovanja poklonio je Gradskom muzeju u Subotici, gdje je živio od 1954. Neko je vrijeme bio i direktor toga muzeja i tajnik Medunarodnog udruženja etnografskih muzeja. Planinarima je poznat osobito po svojim knjigama »Oluta na Aconcagu« i »Nepal otvara vrata«. Bio je suradnik »Naših planina« do 1955. godine. (Z. P.)

• **Ivan Košćec (1913—1988).** Polovicom kolovoza 1988. godine osta-

vio nas je naš dugogodišnji planinarski aktivist i član PD »Ravna gora« Varaždin, Ivec Košćec, u 75. godini života. Aktivno je planinario još u HPD-u prije rata a u našem društvu je od osnutka. Od tada je na raznim dužnostima, a posljednjih 30 godina djelovaо je u seniorskoj skupini. Bio nam je dragi drug i prijatelj, s kojim smo dijelili napore i vesela putovanja i hodanje planinama. S nama je doživljavao ljepotu prirode i užitak pogleda s mnogih planinskih vrhova. Ostat će nam uvijek u dragoj uspomeni.

Rad društava

• **PD »Željezničar« iz Zagreba** izvelo je, prema izvještajima vode puta Josipa Sakomana, velik broj izleta i pohoda. Tako su 6. lipnja otišli na Vogel i Razor, a zatim na Pecu (33 člana), u srpnju su bili na Velebitu i na Kleku (33), u kolovozu na Žumberku, 10. rujna na Triglavu (20.), 17. rujna na Učki, 2. listopada na Slavniku, 8. listopada na Travnoj gori i Grmadi (54 člana), 22. listopada na Psunjku i Papuku (42 člana).

• **PD Kliničkog bolničkog centra** u Zagrebu, koje je osnovano 22. svibnja 1986. i nosi ime »Maksmir«, okupilo je lijep broj članova među zdravstvenim radnicima i njihovim prijateljima. Svakog mjeseca održava se najmanje jedan izlet, a prvič četvrtka u mjesecu, u 19 sati, članski sastanak u predavaonici Dječje klinike na Salati. Na dnevnom redu uvek ima neko zanimljivo predavanje s kolov dijapositivima. Ono što valja posebno istaknuti je činjenica da se na predavanje uvek pozivaju svi pokretni bolesnici i osoblje koje dežura, tako da je amfiteatar ponekad pun do posljednjeg mesta. U propagandnom pogledu vrlo je efikasna planinarska stranica u »Našim novinama«, glasili KBC-a, koja je po grafičkom rješenju (ilustracije, raspored prilog, izbor pisma), po sadržaju i formatu

(veličina »Večernjeg lista«) vjerojatno najbolja redovna planinarska rubrika u našoj zemlji.

• **PD »Krndija«** dobilo prostorije. U veljači ove godine dodjelio je Društvu gotovo u samom središtu grada prostorije OOUR »Slavonka« iz sastava RO »Razvitat« Našice. Vrlo derutin i za pušten prostor od preko 100 m² nije obeshrabrio članstvo, pa su poduzeti vrlo veliki radovi. Do sada je uloženo mnogo dobrovoljnog rada i materijalnih sredstava (preko 10.000.000 dinara). Posebno sve raduje činjenica da ovu djelatnost potpomažu osim članova Društva i gradani, neke radne organizacije te osobito SIZ za fizičku kulturu, tako da će društvo uskoro imati svoje društvene prostorije. Već sada se u njima planira raznolika aktivnost. (Drago Trošelj)

• **65 godina planinarstva u Našicama.** Krajem prošle godine i početkom ove zaokružene su značajne godine povijesti Društva. Naime, prošlo je 65 godina od osnutka prvog planinarskog društva u Našicama, koje je djelovalo sve do II svjetskog rata u okviru HPD i to pod imenom »Bedemgrad« i »Petrov vrh« te 25 godina od obnovljivanja Društva pod imenom »Krndija«. Nakon dobrih priprema 6. veljače održana je svečana akademija u prostorijama Centra za odgoj i usmjerenje obrazovanje pred go-

vo 300 članova, uzvanika i predstavnika mnogih planinarskih društava. Pravi planinarski program, u kome su sudjelovali članovi HKUD »Lisinski« Našice (zbor i tamburaška sekacija), učenici Centra, na sve prisutne ostavio je snažan dojam. Poslije akademije priredena je društvena veselica, a prije nje održana je vrlo značajna sjednica Planinarskog odbora Slavonije u hotelu »Park«. Svečanosti su prisustvovali i Ivica Martinek, podpredsjednik PSH, te Nikola Aleksić, tajnik PSH, koji je prije 25 godina prisutan i osnivanju obnovljenog Društva. U ime PSH on je uručio 5 zlatnih, 7 srebrnih i 14 brončanih priznanja PSH za službenim članovima. Društvo je primilo također zlatni znak PSH kao i mnoga druga priznanja, poohvale i druge vrste oznaka naklonosti i priznanja za rad. Također je društvo dodijelilo svoja priznanja zaslужnim članovima, radnim organizacijama, planinarskim društvinama i pojedincima. Posebne plakete dobili su još uvek aktivni osnivači Društva Zlatko Marman, Branko Turković, Josip Weller te PSH i samo Društvo Izvještaj predsjednika Društva Zlatka Marmama primljen je s posebnom pažnjom, jer iz njega jasno prolazi prošlost, sadašnjost i budućnost Društva kao i nada da će Društvo obilježiti i nove jubileje. (Drago Trošelj)

Publicistika

• Staze 11. 1988. list ljubitelja prirode što ga povremeno izdaje PD »Energoinvest« iz Sarajeva, u broju za april-juni donosi na 32 tiskane stranice sjećanja planinara Jakuba Krkbeševića, putopise iz Tirolskih Alpa, Miljevine, Grčkih Meteoru i Treskavice, aneg-

dote Uzeira Beširovića, društvene vesti, nekoliko alpinističkih prilogu i jedan prilog za glijivare. Staze su izlazile 1961—2. i 1982—4. Zahvaljujući nekolicićim entuzijastima, ovo je treći pokušaj. Urednik: Milomir Zoranović, redakcija: Sarajevo, Ul. Vase Pelagića 2, PD »Energoinvest«. (Z. P.)

• Informativni bilten PD »Rudnik« iz Gornjeg Milanovca (Karakordereva ul. 21) u svom prvom broju, Šapirografiranom na 16 stranica u 250 primjeraka, donosi sadržaj tipičan za ovakva izdanja: izvještaje o radu društva i s izleta, kalendar akcija, praktične upute itd. (Z. P.)

Orijentacijski sport

• Državno prvenstvo u orijentaciji održano je 17. i 18. rujna na Medvednici u organizaciji PSH. Sudjelovalo je 16 seniorskih i 9 juniorskih ekipa na vrlo teškoj

stazi dugoj 15 km. U juniorskoj konkurenčiji prvo mjesto osvojila je ekipa Hrvatske — PD »Vihor« (Damir Gobec, Roman Sofijanić i Neda Punek). I u se-

niorskoj konkurenčiji prvo mjesto je osvojila Hrvatska — Orijentacijski klub »Maksimir« (Ivo Tišljar, Tomislav Kaniški i Neđad Lovrec).

Alpinizam i ekspedicijonizam

• Naši alpinisti u stranim časopisima. 37. broj talijanskog časopisa »ALPE« mnogo je pisao o Cerro Torre (Karo — Jeglič). Počasni gost »ALPA« bio je Tomo Česen, gdje se govorilo o razvoju alpinizma i njegovim uspjesima. Francuski časopis »Montagnes Magazines« najviše je prostora dao portretu Česena i uspjesima u Alpama i Himalaji. U 128. broju japanskog časopisa »Iwa To Yuki« je pisano o našima u Sjevernom Poineu i Južnoj stijeni Cerro Torrea, sa fotografijama. Američki »Alpine Journal« objavio je dva članka: Kunaverov Trisul i Karov Cerro Torre. U »ALPU« su Ines Božić i Janez Skok mnogo pisali o Paklenici. U Bugarskom »Ehu« su pisali o Torre, Palmeu i Aconcagui. U poljskom »Taterniku« najviše piše o Torre Eggeru (Karo, Knez, Jeglič), zimskom usponu na Daulagiru (Kregar, Tomazin), o Ines Božić i njenom usponu na Cerro Torre. O Južnoj stijeni Aconcague. »Der Tourist« piše o usponu Česena u zimi kroz Elger, G. Jorasses i Matterhorn.

(Dare Božić)

• Dr. Iztok Tomazin, 28-godišnji Tržičan, ove je godine postao državni prvak u padobranstvu, a uspješan je i zmajaj (1982. prvak Jugoslavije). Letio je s Triglavom, Mont Blanca, Kilimandžara, Elbrusa, ispod Daulagirija. Najveći uspjeh je postigao u slobodnom penjanju i himalajskom alpinizmu. Sa četraest godina počeo se baviti alpinizmom, s petnaest je postao alpinist, dvije godine kasnije je pripravnik GSS i instruktor alpinizma, s osamnaest bio je u Coloradu i naučio slobodno penjanje. Kod nas je ispenjao prvi smjer s ocjenom VII i VIII. Penjač je u Južnoj stijeni Ihotsea i došao do visine 7800 m. U

Alpama je ispenjao Walker i Les Droites, u Coloradu Diamond (VI, A), prvenstveni Blast from the past s ocjenom VIII, Ao. Skijao je po najtežim visinama u Alpama, u Pamiru ispenjao Bezupčin smjer u Piku Komunizma. Dva puta se penjač na Daulagiri i u zimi došao na vrh. Ima 1200 usponu, od toga 400 solo. Septembra je ponovo u Himalaju na Co Oju. Možda mu uspije pobijediti ovaj vrh i u svoj izbor doda još jedan odličan rezultat.

(Dare Božić)

• Poljak Jerzy Kukuczki je za uspone na sve osamstisućnjake trebalo svega devet godina. Kukuczka se prvo uspeo na Lhotse (8516 m) 1979. godine, a zatim na Mount Everest (8848 m). U listopadu 1981. sam se uspeo na Makalu (8463 m), godinu dana poslije na Broad Peak (8047 m), ljeti 1983. na Gasherbrum I (8068 m) i Gasherbrum II (8035 m), 1985. uspješan je bio na Daulagiriju (8167 m) i Co Oju (8201 m). Kukuczko deveti osamstisućnjak bio je Nanga Parbat (8125 m). 1986. uspeo se na Kangdžendženu (8586 m), K 2 (8611 m) i Manaslu (8163 m). U veljači 1987. osvojio je Anapurnu I (8091 m). a početkom rujna i vrh Shisha Pangma. Nakon R. Messnera je drugi čovjek koji je osvojio sve osamstisućnjake. (Dare Božić)

• 40 najboljih na svijetu. Na skupu alpinista i raspravi, kakov će biti alpinizam godine 2000. bilo je 40 svjetski poznatih alpinista, među njima i trojica naših: Tomo Česen, Silvo Karo i Janez Jeglič.

• Zimski usponi u Francuskoj. Dare Juhant i Janez Tomažič su 6. 3. u francuskim Alpama ispenjali dva dobra uspona. U Mont

Blanc du Taculu ispenjali su Gabbaruv ozebnik. Tri dana poslije su otišli u Les Droites i ponovili Lagardov ozebnik. Gabbaruv ozebnik ima već više naših zimskih posjetilaca, a uspon u Lagardu bio je naš treći zimski uspon. (Dare Božić)

• Strani časopisi o našim penjačima. Talijanski časopis Alp posvetio je dvije stranice Karu, Jegliču i Ines Božić, te njihovim uspjesima u Cerro Torre. Ilustrirao je tekst s mnogo kolor slika. U istom broju pohvalno se govorio o našim sportskim penjačima, a objavljena je i ekspedicija na Daulagiri 1981. i objavljen intervju s Tomom Česenom. Njemački »Bergwelt« napisao je tri stranice o uspjehu Karu i Jegliča u Torre pod naslovom »Put u smrt«. U reportaži Hansa Kammerlander kaže se da Slovenci spadaju u svjetski penjački vrh i da on, inače vrlo uspješan Himalajac, ne bi mogao idu u stijenu koju su Karo i Jeglič ispenjali u Torre. (Dare Božić)

• Reinhold Messner je pozvao u Dolomite, u Crozon di Brenda, istaknute svjetske penjače: Amerikanca Jima Bridwela, Čeha Kollera, Poljaka Wielickog koji je zimi bio na Everestu i Kanču Enžeze Nunna i Brandlera, Francuzu Profitu. Talijane Lutza Jovanca i Ricarda Cassina, te Slovence Tomu Česenu i Silva Karu. Poslijepoziv je na trgu u Madonni di Campiglio predstavio publici Bridwela, Profitu, Wielickog i našeg Česena. Osobito priznanje dao mu je za svladavanje Trilogije, južne stijene Cerro Torre. No Siestu i K-2, Česen je pozvao na uspon u južnu stijenu Lhotsea, najtežu od najtežih.

(Dare Božić)

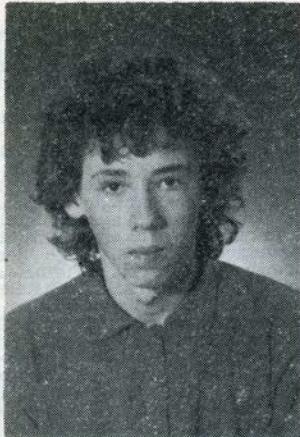
Sportsko penjanje

• Uspjesi slovenskih penjača u svijetu. Pavle Kozdej i Cveto Jagodić su u Triglavu, izmedu smjera braće Uršič i Ljubljanskog smjera, ispenjali novi smjer Serenadu, ocjena VII, VI. U Doldu, IX—, IX, a Luka Zaplotnik je izveo šesti uspon u Direktnom smjeru, IX. U Ospu je izveo Darian Suc treći uspon u Jonagoldu, IX—, IX, a Luka Zaplotnik peti uspon u smjeru Paris—Dakar, IX—. Suc je izveo dva vrijeđna uspona: četvrti kroz smjer Ponocni kauboj u Ospu i sedmi u Preobrazbi u Mišoju peći, IX+. Tomo Česen je peti ispenjao u Dolžanovom smjeru Drobne nežnosti, IX. Tone Golnar, Andrej Gradišnik i Rok Prelöžnik su, nakon završetka ekspedicije na K-2, s Damilom Tičem penjali u sj. stijeni Garvalskih Himalaja. Tič i Prelöžnik su 13. rujna bili na vrhu Satopanta (7075 m), a idući dan Golnar i Gradišnik, Betka Galičić i Ksenija Lenarčić su u El Capitanu, Yosemite, ispenjale Salathé Wall, VI, A2, 1000 m, a zatim su otišle u Smith Rock gdje su se

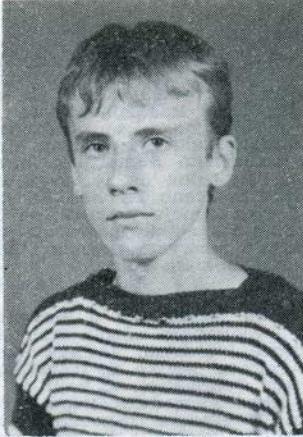
pridržile penjačima iz Kranja. Tu je Petra Vencelj ispenjala Latini Rover, VIII+ i Almost nothing, VIII+, IX, a Betka Galičić Over Board, VIII—. Filip Bertoncelj je ispenjao Free Base, IX—, a Igor Kalan taj smjer i Almost nothing. Uz njih su bili i penjači iz AO Idrija. Zahvaljujući brzom razvoju slobodnog penjanja u Sloveniji, mnogo je penjača koji penju IX stupanj. Suc je ispenjao u Verdonu Coup de Blues, IX—, i Generaltonu u Paradisu perdu, IX. U Močilniku je Miha Kuhan ispenjao novi smjer Angelsku markizu, IX, a prvi ga je ponovio Rok Kovač. Ajo Slamit je ispenjao Perestrojku, IX—, i Sužnju dinosaure, IX—. Ovaj su zatim ispenjali još Marko Lukšić, Miha Praprotnik i Uroš Griljic. Lukšić je u Finkensteinu ispenjao Muhkubel, IX—, i Violu, IX, U Kugelstelnu je Sašo Prosenjak ispenjao nekoliko teških smjerova, najteži Ubi Jubi, IX. Griljic je u Crnom Kalu bio peti u Pas deux, IX. U Finckensteingu, Austrija, ispenjao je Šrečo Rehberger novi smjer, 8a,

IX+, X— (prevjes od 6 m) i zatim Balet Mechanic, IX, IX+, i Martin, IX, Ribu u Marmoladi, najteži smjer Dolomitima, ispenjali su ovog ljeta Matjaž Ravherkar i Benjamin Ravnik, VII, A3+, 850 m, 22 sata. Rehberger je bio četvrti u Futuri (Arc), 8a+, X—. Lukšić je tu ispenjao Superfinalni smjer, IX+. Griljic je ispenjao Farci per la, IX+, a zatim na jugu Francuske i u Cimai Paradis perdu, IX+, te u talijanskom Finalu smjer Frank Zappa, IX. Prva žena u Tlijli, Močilnik, bila je Mojca Oblak, VIII. (Dare Božić)

• Braća Zaplotnik idu očevim putem. Sinovi Nejca Zaplotnika, koji je poginuo u Himalaji, slijede očeve stopce i sve se više ističu kao sportski penjači. Nejc Zaplotnik ml. (1972. AO Kranj) je uspješan na takmičenju u Chamonixu. Najteži mu je uspon Dr. Hofman, IX—IX+. Njegov brat Luka, godinu dana mladi (1973.), također je penjao IX stupanj, npr. Mozartove kugle. Tri sreća i dr. U Sloveniji ima još

Nejc (1972) i Luka Zaplotnik (1973), mlađi slovenski penjači koji idu stopama svoga glasovitog pokojnog oca

desetak mlađih uspješnih penjača koji nemaju ni 18 godina. Prvu devetku ispenjali su Karo i Jelčić 1982. u Coloradu. Nedavno mi je Karo izjavio: »Kad sam došao na Dolžanovu sutjesku, bila je puna klinaca. Dva Tržičanina, koji još nisu navršili 15 godina, ispenjali su Mozartove kugle, a Suc i Nejc Zaplotnički Disco vertical. Bili su tu još Luka Zaplotnik, Grilic i drugi. Nisam mogao vjerovati koliko je napredoval naš alpinizam.«

(Dare Božič)

• **Tadej Slabe**, naš veteran sportskog penjanja (AO Matica, Ljubljana), po zanimanju učitelj. Ima 10 uspona X stupnja: Zombe u Njemačkoj (dva puta). Peripherie u Monte Carlu, Sale Temps pour les caves u Verdonu, Elixir de violence u Buouxu, Gattopardo u Finale Ligure, Masa u Australiji, Orcobeleno u Trstu, Deset u Crnočiću, Lord of the Rings u Australiji i Brezraza, Crni Kal. Osim toga ima 60 smjerova IX stupnja. Na takmičenju u Grenoblu bio je dvanestasti, a u Chamonixu peti.

(Dare Božič)

• **Cesenovi solo usponi**. Tomo Cesen (AO Kranj) ispenjao je 16. kolovoza solo Diritissimu u Si-tama, VII., VII+, 500 m, 3 sata. Bilo je to prvo ponavljanje smjera koji su Karo i Knez ispenjali 1984. Sisao je po Stebru za jedan sat. Prvog rujna je ispenjao Crnu zajedu u Travniku i sisao po Aschenbrenneru, VI+. Crnu zajedu penjali su prvi Knez i Frešner 1985. i ona se ubraja u naše najteže uspone VIII/VII+, VII, 800 m. Cesen smatra da je to bio njegov najteži uspon i da je to najteži naš smjer.

(Dare Božič)

• **Natjecanje u Belli**. U dvodnevnom natjecanju u Belli kod Vipave najbolji je bio Talijan Marco Sterni koji je jedini ispenjao cijeli smjer, VIII+, IX-. Drugi je bio Tadej Slabe, slijedili su

Talijan Arci Varnerini, zatim Slovenci Vili Guček, Sašo Prosenjak, Marko Lukšić, Uros Grilic, Aleš Jensterle (16 godina) itd. Od žena prva je Mojca Oblak, slijedile su je Tajnik i Ortar.

(Dare Božič)

• **Svjetsko prvenstvo u sportskom penjanju** održano je u Rock Masteru, Arc. Rezultati: 1. Patrick Edlinger, Francuska, 2. Stefan Glowatz, SR Njemačka, 3. Didier Rabouau, Francuska, 4. Jerry Moffat, V. Britanija, 5. Jacky Godoffe, F., 6. J. Baptiste Tribout, F., 7. Alex Duboc, F., 8. Philippe Steulet, Belgija, 9. Gerhard Horhager, Austrija, 10. Dale Goddard, SAD. Naš Vili Guček bio je 26.

(Dare Božič)

• **Novi rekord u brzom penjanju**. Austrijanac Thomas Buben-dorfer uspio se u jednom danu uspeti na pet vrhova iznad 3000 metara i to u vremenu od 14 sati i jednu minutu. U rano ljetno jutro Thomasa je helikopter prevezao u podnožje stijene gdje je počeo s usponom. U specijalnim plavim patikama, bijelim gaćima i crvenoj majici, kako kažu očevici, naprosto je proletio kao lasica i iza sebe ostavio alpinistički smjer koji su na vrh isli klasičnim smjerom. Na vrh je po njega došao helikopter i odvezao ga u podnožje drugog vrha. U toku prijepodneva osvojio je tako slobodnim penjanjem tri trisučnjaka. Zatim ga je helikopter odvezao u podnožje čuveće Marmolade, gdje je uspon trajao 140 minuta, a u predvečerje u podnožje vrha Pordoi gdje je tog dana obavio svoj posljednji potpovig. U planinarskoj kući Pallidi priredeno je malo slavlje. Slavljenik je pio pivo, domaći Ivo rakiju a ostali gosti po želji - sve gratis. Domar Ivo nije propustio da kod svake zdravice nagnosi da je to novi Reinhold Messner. Kako piše reporter »Bilda«, Thomas je plavokos,

dječačkog izraza lica, 182 cm visok, 85 kg težak i sav je u misićima. Svakodnevno trenira i izvodi jogi vježbe. Za sebe kaže da je profesionalni penjač (vjeratno jedini u svijetu). Po zapadnoj Evropi drži predavanja i prikazuje filmove s svojim usponima. Neka milanska firma čije proizvode reklamira stavlja na njegov konto pozamašnu svotu svakog mjeseca. Austrijanci ga dotiraju za cipele, a Francuzi za rukavice. Sve u svemu njegova godišnja zarada je 200.000 maraka. Svoj konto ima u Monacu gdje živi u šesterosobnom luk-suznom stanu. Za razliku od mnogih poznatih ličnosti koje žele ostati neprimjećene, Thomas naprsto uživa u tome da ga se vidi i da se o njemu piše. Svoj prvi uspon slobodnim penjanjem izveo je sa 14 godina i tada su mu se ljudi smijali smatrajući ga nekim manjajkom. Danas se ja njima smijem — kaže Thomas. Nakon ovog podviga došlo je na austrijskoj televiziji do oštrog dijaloga između Thomasa i alpinista svjetskog glasa Reinholda Messnera koji se uspeo na sve himalajske osamstisnačake bez boce za kisik. Naime, Messner ovakvu vrstu penjanja smatra neozbiljnom i pogibeljnom, na što mu je Thomas odgovorio da je Messnerovo vrijeme prošlo.

(Jakša Kopić)

Matjaž Ravhear (AO Jesenice) je u vrhu slovenskog alpinizma (ekspedicije: Yosemite, Himalaja, Cerro Torre, Paine...)

Vijesti

• Sastanak predstavnika PZS i PSH održan je 24. i 25. rujna na planini Jezero u SR Sloveniji. Delegacije su raspravljale o nešrećama u planinama, održavanju i finansiranju planinarskih objekata, te o unaprednjenu rada Planinarskog saveza Jugoslavije. U nedjelju, 25. rujna, obje su delegacije prisustvovala otvorenju obnovljenog planinarskog doma kod Sedam triglavskih jezera. Domačin slijedeće susretu bit će Planinarski savez Hrvatske.

• Okrugli stol o »Našim planinama« održan je 22. listopada u Planinarskom domu »Lapak« u Velikoj u organizaciji Komisije za propagandu i izdavačku djelatnost PSH pod vodstvom predsjednika te Komisije Tomislava Đurića. Sudjelovali su dugogodišnji suradnici časopisa i njegovi propagatori: Ivan Jakovina, Milan Kaucić, Štefan Kliko, Mira Sinek, dr. Ante Rukavina, prof. Krinoslav Milas, Ivica Martinek, Teodor Trifunović, Tomislav Radonjić, Nikola Aleksić, Ivan Pušarić, Jakša Kopić, Rudo Starić, Željko Poljak, Đuro Priljeva, Borut Kurtović, Drago Trošelj, Đorđe Bašić, Vjekoslav Tropić, Miroslav Lay, Dobrinka Dragoević i Dražen Milinarić. Svraha je bila savjetovanje o tome kako poboljšati kvalitet časopisa i povećati broj pretplatnika. Iznesen je velik broj korisnih mišljenja i prijedloga. Ovo je bio prvi sastanak takve vrste otkad časopis izlazi, a njegova je osobita vrijednost u tome što su se suradniči časopisa iz raznih krajeva naše zemlje mogli i osobno upoznati.

(Z. P.)

• Vidova gora. Planinare koji ljetuju na splitskoj ili makarskoj rivijeri odnosno na otoku Braču, obavještavamo da je dom na Vidovoj gori na otoku Braču stalno otvoren i potpuno opskrbljen. Dom je kontrolna točka Partizansko-planinarske transverzale Brač - Hvar - Vis. Veće grupe planinara trebaju prethodno nazvati opskrbnika na telefon broj 058-637-155 (Ivica Matulić Andelinac, Nerezicë). Dom ima i svoj spomen-žig.

(J. Kopić)

• Općina Ogulin protiv proglašenja zaštitnog pojasa. Izvršno viće općinske skupštine Ogulin u potpunosti je prihvatiло primjedbe šumara Ogulina na načrt prostornog plana SRH kojim se pedviđa proglašenje zaštitnog pojasa prirodnih ljepota planine Bielošice. Na tom šumovitom području, bogatom drvenom masom, gospodarstvo Primorsko-Goransko šumsko gospodarstvo Delni-

ce OOUR za uzgoj i zaštitu šume Ogulin. Ako bi se proširilo zaštitno područje šumari bi izgubili 17.000 kubičnih metara jelje i bukovine, a to bi ozbiljno uzdrmalo šumare i ovdjšnju drvnu industriju. Sumari su navele i primjedbe da je na Bjelolasici zaštićeno 147 hektara šume, na području Vrela 29, na Biželim i Samarskim stijenama kao strogom rezervatu prirode i Kleku 652 hektara šume.

(D. Mamula)

• Mladi Meksikanci u Medimurju. Dvadesetero mladih ljubitelja prirode i planina, učenika Škole za strane jezike u meksičkom gradu Cuernavaci, a koju je — da usput spomenemo i to — pred oko 25 godina osnovao Hrvat Ivan Ilić, odučilo je svoj ovgodišnji ljetni »holiday« provest u Evropi. U Jugoslaviju zadražali su se najveći dio vremena u Medimurju. Tu su pod vodstvom iskusnih planinara Marijana Mihokovića i Blaža Tota, praćeni grupom svojih vršnjaka iz Nedelišća i Martina na Muri, obišli Medimurski planinarski put na njegovoj najljepšoj dionici, od povjesne Strigove do rekreacijskog centra Vukanovac. Clavonima PD »Železna gora« iz Čakovca ovo je ugodno priznanje za uloženi trud i podršku za održavanje i dotjerivanje trase MPP-a. Iz Medimurja su mlađi Meksikanci otišli na nekoliko dana u Sloveniju, a potom se preko Moskve vratiti u svoju domovinu.

(Franjo Marcuš)

• Snimljena Degenija Velebitica u punom cvatu. Nema dvojbe, da je i samo viđenje Degenije, tog jedinstvenog tercijarnog relikta Velebita, doživljaj za svakog čovjeka, planinara posebno. Vidjeti je u punom cvatu i k tome još je i snimiti pri vrlo povoljnim svjetlu, predstavlja jedinstven i izuzetan doživljaj. Baš je to uspjelo rječkim planinarama, Branku Lončaru, Hermanu Žudiću, Josipu Grubišiću i VITU Burici. Krajem svibnja krenuli su na Velebit u potragu za Degenijom. Nakon sedam sati hoda i traženja Josip Grubišić ugledao je nekoliko prekrasnih rascvetalih grmova kako se ljeskaju na sinjini obasjanjo suncem. Poskočio je od oduševljenja i krikom pozvao ostale. »Ispucano« je mnogo snimaka, sve u strahu da smisli ne uspiju. U planu je izrada velikog kolor-snimka i izlaganje u oglašnom ormariću PD »Platak« u Rijeci. Pored toga organizirat će se predavanje uz prikazivanje dijapozičiva s tog »istraživačkog pohoda«. Podaci o

lokalitetu neće se objaviti. Razlog je bojazan da ne krenu vriji pojedinci u branje cvijeća.

(Milejko Pavešić)

• Komisija za vodiče PSH održala je visokogorski seminar u području Grossglocknera od 26. do 30. srpnja. Seminar su pohali članovi vodičke organizacije iz Imotskog, Makarske, Splita, Crikvenice, Gospića, Duge Rese, Karlovca i Zagreba. Vježbe su provedene na ledenujaku Pasterze, podnožju Johanesberga, suhom i zaledenom stjenom Grossglocknera, s usponom na sam vrh. Lijepo vrijeme trajalo je tokom čitavog seminara, te krajem tijedna ciklona je onemogućila uspon na Sonenblick. U povratku posjetili smo Kranjsku goru i Mihov dom pod Vršičem. Ovaj kvadratni seminarom prošli smo obavezni dio gradiva koji je u ljetnim vodičkim školama bio samo teoretski svladan.

• 7. planinarska škola u organizaciji PTT PD »Sljeme« iz Zagreba održana je od 6. 4. do 29. 5. Nastavni plan i program uključen je s programom Komisije za školovanje kadrova PSH. U toku osam tjedana održan je niz predavanja u prostorijama društva i vježbe na terenu, a svake nedjelje su održani izleti u cilju sticanja fizičke spremnosti polaznika i provjere stičenih znanja. Predavanja o zaštiti prirode, speleologiji, alpinizmu, meteorologiji, orientaciji i ostalim planinarskim aktivnostima održali su priznati autoriteti sa spomenutih područja, kao i vježbe iz orientacije, primjene alpinističkih tehniki, speleologije i GPS na terenima na Medvednici i u Samoborskom gorju. Završni izlet održan je na Bižeštvjene, a svečana podjela dijeloma izvršena je prilikom orientacijskog natjecanja Vugrovec 88. Unatoč lošim vremenskim prilikama na skoro svim izletima, školu je završilo 46 polaznika koji su na taj način postali članovi planinarske organizacije, te novi ljubitelji i čuvari prirode.

• Seniorska sekcija PDS »Velebit« u Zagrebu, koja je osnovana 1987. godine, okupila je tridesetak članova, koji se sastaju svakog ponedjeljika u 20 sati u Radicevoj 23. Sekciju vodi član ing. Matija Milinac. Na dnevnom redu sastanka su predavanja, izvještaji, razgovori i dogовори za izlete. Pozivaju se svi velebitaši i njihovi simpatizeri od 20 do 70 godina da dođu na naše sastanke i izlete, koji se odvijaju u mlađenackoj atmosferi.

(Z. P.)

Kamo u 1989. godini

• Slet planinara Slavonije u 1989. godini održat će se 27. i 28. svibnja na jezeru Boroviku blizu Đakova u organizaciji PD Đakovo u povodu proslave 10. obljetnice rada i 750 godina postojanja Đakova. Predlaže se

svim planinarama i planinarskim društvima da taj datum uvedu u svoje rokovnike.

(M. Lay)

• Proslava 20-godišnjice VPP-a održava se u subotu 2. rujna kod Rossijevoj skloništa u Rožanskim

kukovima. Predlaže se svim planinarskim društvima da ovu proslavu uvrste u kalendar svojih akcija. Za tu priliku bit će obnovljena markacija i popravljena staza. Tko želi pomoći, neka se javi u PSH (tel. 448-774).

OD HLADNOĆE ŠTITI UNUTRAŠNJA ODJEĆA

OD VLAŽNOG ZRAKA,
KLIŠE / VJETRA ŠTITI
VANSKA ODEĆA!

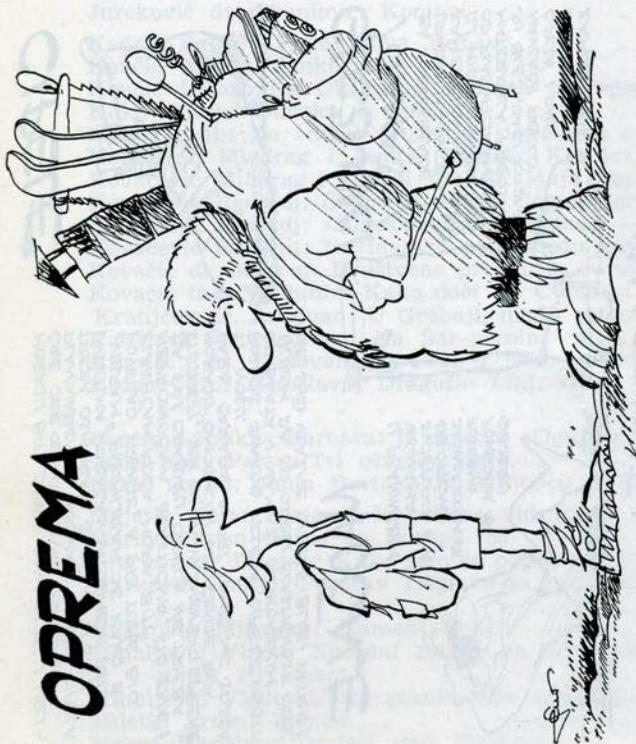
RUBLJE

POTKOŠULJA MORA
BITI OD NEKOG TRANDA
/ DOBRO CRPATI ZRACI /
DODOLNO BGA DA
JETITI KRIZA.

GĀCE, KRATKE, ALI
ZA HLADNU, I
VREMENA DUGE!

PLANINA NIJE MODNA
PISTA / ODEĆA MORA
BITI BEZ SUVISNIH
DETALJA KOJI MOGU SME-
TATI PRI PENDJANU.
RUBLJE MORA SKUPljATI
ZAVOD / NE JAVJE PO-
DRAŽAVATI KOŽU, PA JE
ZATO NABOLJE PAMUČNO
I LANENO RUBLJE.

OPREMA

PRAVILAN ODABIR OPREME VAŽAN JE UNJET ZA USPOJE PREDVIDENJE / TURE ILI IZLETA, FRI IZBORU OPREME NE TREBA PRETERIVATI I OPTERETITI SE NEPOTREBnim KILOGRAMIMA, ALI NI NEPRIPREMLJEN KRENUTI, JER TO MOŽE MATI / KOBE POSLEDJEC, OPREMA MORA ZADOVOLJITI, OVE ZAUTJEVE: DA REGULIRA TJELESNU TEMPERATURU, DA ŠTITI OD VLAGE / VJETRA, TE DA JE PRAKTICNA, NEODGOVORNO JE / PREMA SEBI / PREMA ONIMA KOJI CE SE ZA VAS MORADU BRINUTI, AKO OLAKO SHAVATITE IZBOR OPREME.

OZERA
ČESTO RADIMO POGREŠKU MISLEĆI
DA SE OBLAĆENJEM ŠTO DEBLJE
ODEĆE BOLE MOŽE NO ZAŠTITITI
OD HLADNOĆE
ŠTITI ZRAC!

ZRAĆU JASTUC / KOJI SE NAJLAŽE
IZMEĐU SLOJEVA / ODEĆE NAJBOLOJI
SU IZOLATORI, PA JE ZATO NABOBODA
ODEĆA PUNA ZRAKA / IZRABALA
IZ VLINE, PAMUKA / PERJSA.

KASUJE

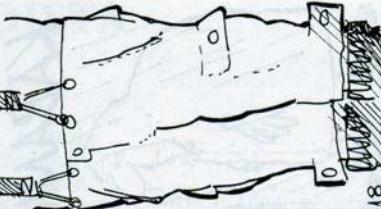
DODLO JE!
DODLO JE!
DODLO JE!
DODLO JE!
DODLO JE!
DODLO JE!

NOSITE
NARAMENICE!

NAJBOLJE SU OD
PLANELA / ONE KOJE
NE NAVLAČE
PREKO GLAVE
/ MOGUĆNOST /
RASKOPČAVANJA /

HLACE

NAJPREKLADNJIJE SU
TEV PUMP HLACE
IZRAĐENE OD TOPLE
VUNENE TRAMINE
ILI LASTEKS / MATE-
TRALA / HLACE
DUGH NOŠAVICA
NEPRILIKOM / SU
TER SMETAU ZU
HODU, DOBRO ZE
IMATI DOSTA PZPORA
KOJI SE ZAKORAVA U

1-18

ČARAPE

UVJEK DVOJE

PROVO SE NAVAJAĆI PAR PAKUĆNIH ČARAPA, A PREKO NJIH PAR VUNENIH ČARAPA ITZV. STUČE / DO KOLJENA. DOBRE SU ČARAPE OD GUSTO PLETENE NERAZMALENE VUNE, KOJE SU TOPELE / U KOSIMA NOGA DIŠE.

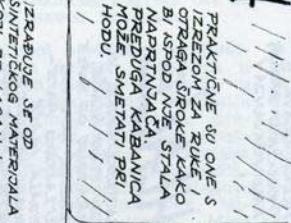

VESTA

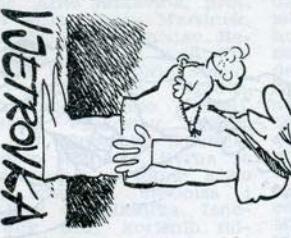
OBIĆNO SE OBLAĆI NA KOŠULJU, OVISNO O VREMENU, DOBRA JE VESTA DUGIH RUKAVA BITI DOVOLJNO DUGA DA ZAŠTITI KRŽA.

KABANICA

GLAVU TREBA ZAŠTITITI OD HLAZNICE / PAZAVINA KAROM, JESJOV NAM LAKO MOŽE ODVAZETI VJETAR.

PRAKTIČNE SU ONE S IZREZZOM ZA RUKU / OTRAGA ŠROKE KAKO BI ISPOD NJE STALA NAPRTNJACA KABANICA MOŽE SMETATI PRI HODU.

KAPA

DOBRE SU RUKAVICE S JEDNIM PRSTOM / PALAC / PREKO NJIH MOGU SE NAVLJUĆI DRUGE OD NEPRO- MOKROVOG MATERIJALA.

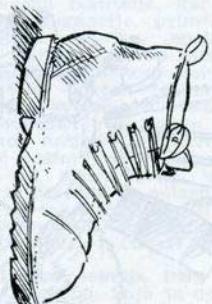
DOBRE SU RUKAVICE S JEDNIM PRSTOM / PALAC / PREKO NJIH MOGU SE NAVLJUĆI DRUGE OD NEPRO- MOKROVOG MATERIJALA.

RUKAVICE

VESTA

CİPELE

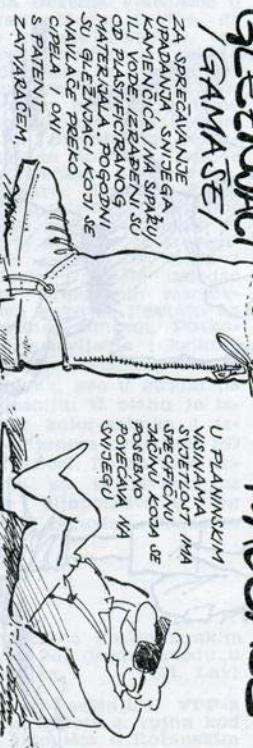

GLEŽNJAC / GAMASE

NAČALE

MORAJU BITI DOBRE KVALITETE / VELI- ČINE JER OD NJIH ZA VISI USPOJENO - PLANINARENJE VYSOKA / ČURSTA CİPELA TREBA OVIJURATI GLEŽNJAK U ŠUMU UVJETIMA KORACANJA. GUNJENI ĐEZ- "KORACANJA" PROFILIRAN JE KAKO BI POVEĆAO TRENJE, A PRI TOME NE BIO ELASTICAN. KKOZA MORA BITI NEPROMOČIVA ELASTIČNA ŠTO ZNAČI DA PRO / ODAVRU CİPELA NE TREBA STREDJETI / ŽE SU NAJVIZVODNI DIO OPREME. MORAJU DOPROGUTI OBLAŽENJE DVA PARA ČARAPA A PRI TOME NE STSKA- TI NOGU. SAKOŠ IZLETA CİPELE OÖSTI OD BLATA / NAMJEZ SILIKONSKIM ULJEM DA SE ODRŽI ELASTIČNOST KOŽE. NE SUŠI VLAŽNE CİPELE BLIUZ VATRE!

NAPRTNJACA

REZERVNA ODVEĆA

IZRADJUJE SE OD SINTETIČKOG MATERIJALA KOD JE LAGAN / ZAUZIMA MALI PROSTOR. S OBZIRU DA JE VODO-NEPROPUSNA QVA ONE MOGUĆUĆA DISANJE MIJELA / ISPRAVANJE ZNOJA, DOBRO JE DAIMA PONEKI DŽEP SA ZATVARAČEM.

ZA POGORSANJE VREMENA POTREBNO JE PRIPREMITI REZERVNU ODVEĆU. NUJ TREBA SPREMITI U PLASTIČNU VRČICU DA JE / ONA NE SMOKI ZA VRIJEME KJESE, NEUSTO O POTREBNOJ KOLIĆINI REZERVNE ODVEĆE PLANINAR CE STEĆI TEK NAKON NIZA IZLETA.

SADRŽAJ GODIŠTA

ČLANCI

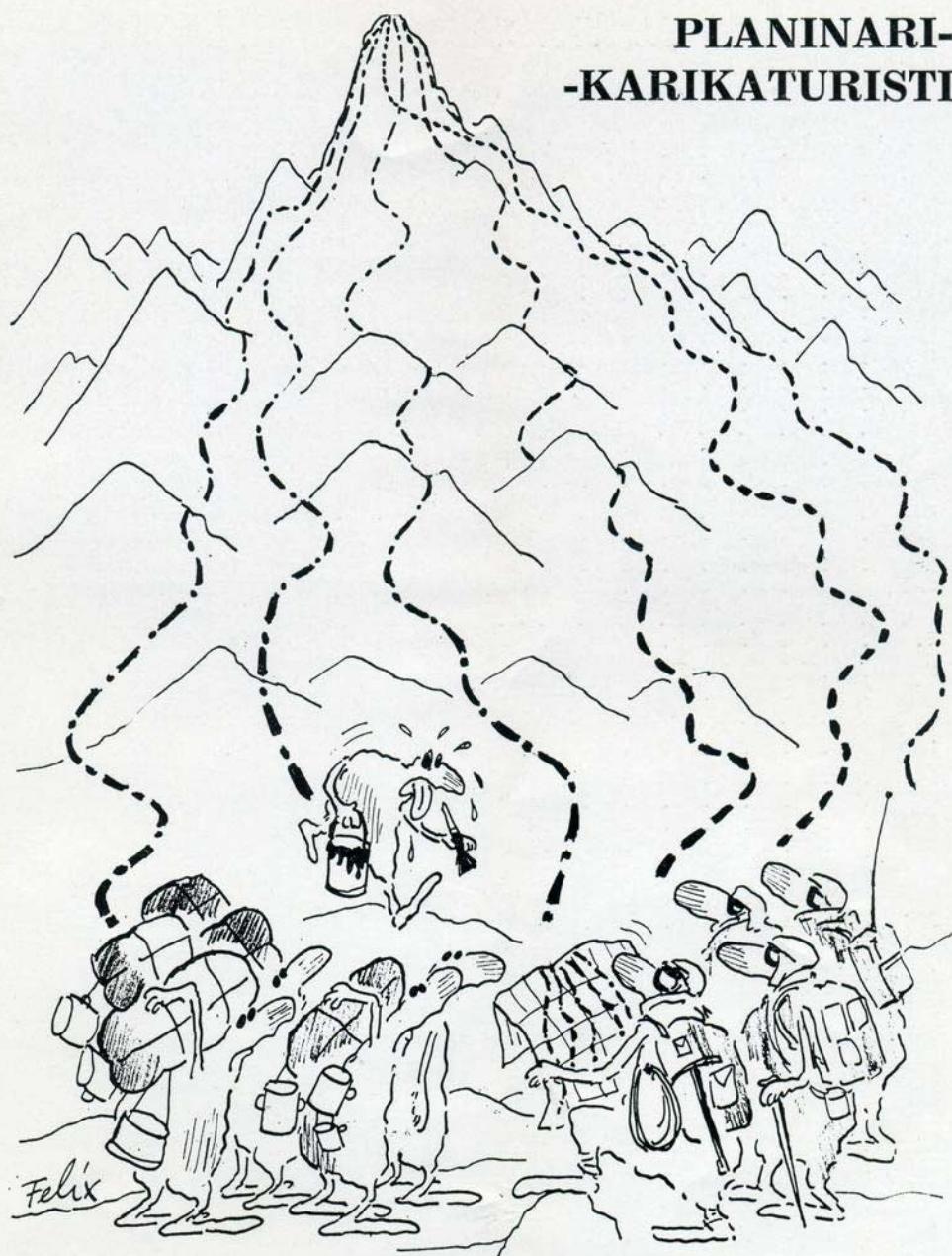
Aleksić Nikola: Planinarski savez Hrvatske u 1987. godini	3
Aleksić Nikola: Obnovljen planinarski dom na Risnjaku	241
Aleraj dr. Borislav: Analiza ozljeda kod penjačkih nesreća	41
Aleraj dr. Borislav: Akcije spašavanja Gorske službe spašavanja PSH u 1984. g.	42
Andrejević Teodor: Prof. Raško Dimitrijević kao alpinist	271
Banek dr. Berislav: Kroz Kapelu do mora	255
Beširović Uzeir: Jedno jutro u kanjonu Tare	27
Beširović Uzeir: Zapis sa Čvrsnice	177
Beširović Uzeir: U prašumi Perućici	260
Bilač Snježana: U lavini	158
Blašković Rajka: Skradske zgode	123
Blašković dr. Vladimir: Četrdeset godina PD »Zagreb-Matica«	273
Božić ing. Vlado: 25 godina Komisije za speleologiju PSJ	83
Cvitanović Spomenko: Po otoku Hvaru na planinarski način	51
Čaušević H.: Traktat o čovjeku koji se penje	214
Dimitrijević Raško: Škrlatica	268
Drobniak Vladimir: Zagrepčani i Medvednica	193
Durić Tomislav: Jure i Milan	9
Durić Tomislav: Planinarska kronika	216, 265
Finka Mihaela: August Šenoa i Medvednica	245
Frelih Jasenka: U Zasavskom gorju	77
Hirc Dragutin: O znatnosti i zadaći planinarstva (u prilogu broj 5—6)	2
Horaček Stanislav: Samarske stijene —planinarski eldorado	61
Horvatin Dunja: Veliko Medvjede Srce iz carstva Patho Te	161
Ilić Živko: Narcisama u pohode	213
Jagačić Tomislav: Planinarski i ratni doživljaji Mirka Ivića	129
Juras Ante: Nova staza od Šibenika do Promine	29
Juras Ante: Planinarstvo u Dalmaciji danas	224
Jureković dr. Branimir: Komovi	167
Kadrić Ševko: Planinarova ljubav	163
Kaučić Milan: Jankovac	225
Kaučić Milan: Na Orahovim vodama u Papuku	261
Kliko Sakib: Duboka i okolica	205
Kliko Sakib: Na »Stazi druženja, susretanja i sjećanja«	247
Kovačević Miodrag i Daniel Vincek: Krisitor u Prokletijama	23
Kovačević Miodrag i Daniel Vincek: Maja Rops u Prokletijama	113
Kovačević Radivoj: Cogori nadvisio Čomolungmu?	78
Kovačević Radivoj: »Jugoslavenske planine« — iz Čehoslovačke	81
Kovačević Radivoj: Novinarsko pero među himalajskim zvjezdama	108
Kovačić dr. Milivoj: Društvene prostorije — uvjet za dobar rad	135
Kovačić ing. Vladimir: Kako doći na Čvrsnicu	125
Kranjčev dr. Radovan: U Grebaji, među vrhovima zapadnih Prokletija	63
Kanjčević dr. Radovan: Na Sar-planini	115
Kranjčev dr. Radovan: Iz Peći u istočne Prokletije	171
Kulmer grof Miroslav i Dragutin Lihl: »Hrvatski planinar« (u prilogu broju 5—6)	1
Lapenna-Brakus Barbara: U carstvu »Ognjene božice«	105
Lučić-Roki Petar: Tri ožujske bure	16
Lukić Ozren: Jama Burinka na Crnopcu u Velebitu	230
Majetić Goran: Imamo li »oštar« vid ili je zemlja mala?	265
Marinov Ivan: Picos de Europa '86	49
Marjanović Dragan: Kako sam se popeo na Popocatepetl	165
Marković Franjo: Pozdrav Triglavu sa zagrebačkog Sljemenja (u prilogu broju 5—6)	6
Meštrović Miroslav: Kameni oblici	73
Mihaljević Vlado: Naredni zadaci na omasovljenju planinarske organizacije u SR Hrvatskoj	100
Mihaljević Vlado: Uloga planinarske organizacije u zaštiti prirode	102
Miletić Arsen: Zamisli	209
Mokos Berislav: Penjali smo Walkera	195

Pavešić Miljenko: Stotinu godina hrvatskog planinarstva na Rijeci	134
Pavešić Miljenko: Unom od izvora do Bihaća	257
Pavlin Tomislav: Crtice iz Žumberka	20
Petanjek Božidar: Vesela lica na Triglavu	68
Petričević Smilja: Osamljeni velikan	69
Poljak dr. Željko: Ing. Vlado Božić	84
Poljak dr. Željko: »Hrvatski planinar« 1898. — »Naše planine« 1988.	97
Poljak dr. Željko: XIII redovna skupština Planinarskog saveza Hrvatske	98
Pošta Tomislav: Proljetni pohod na Žumberak	179
Potočnik Miodrag: Skijaška tura na Lupoglav u Prenju	198
Priljeva Đuro: Neo-planinari	31
Puharić Ivo: Susret planinara Like i Dalmacije na Biokovu	272
Puzak Branko: Alpinistički pohod Tjan Šan '87	145
Puzak Branko: Dilema u Koroni	159
Radonić prof. Tomislav: Požeška gora oživjela planinarima	207
Radović Buda: U slavu Josifa Pančića	217
Ristanović Cvetin: Zimski uspon na Rtanj	178
Ristanović Cvetin: Jedan dan na Korabu	24
Rukavina dr. Ante: Oj, Bobiko, ladna grudo leda!	11
Rukavina dr. Ante: Takalice na Velebitu	120
Rukavina dr. Ante: Prilog povijesti prve podružnice HPD-a	226, 277
Sajfert Branko: Obnova planinarskog doma na Jankovcu, iz str.	96
Serdarević Senad: Kako treba planinariti	95, 143, 191, 239, 285
Sičić-Ferenčina Josipa: The Blue Mountains	53
Smokvina Lucijan: Pseća pošta u planini	30
Srkoč Milan: U potrazi za jednim pismom	34
Srkoč Milan: Život težak — život krasan	181
Starić Rudo: Rukavica	74
Starić Rudo: Korbarjeva planina	200
Šefer Drago: Bosansko-hercegovački turistički klub	32
Separović Branko: Uspon na Iskatalj	156
Sincek Mira: Proljeće u Samoborskom gorju	133
Sincek Mira: U srcu planine	253
Soštaric Cvjetko: Devedeset godina planinarstva u Ivancu	277
Stibrić Josipa: Naš lanjski pohod na srednji Velebit	104
Tomerlin Slavko: Proširili smo sklonište na Stapu	163
Trošelj Drago: Pico de Aneto u Pirinejima	111
Trošelj Mirjana: Sklonište na Bjelolasici — spomenik ljudske nesobičnosti .	18
Veljković Božidar: Opet Kopaonik	220
Vukušić Danijel: Na ugašenom ognjištu	7
Weber Adolfo: Klek (u dodatku broju 5—6)	6
— Planinarski savez Zagreba u 1987. godini	5
— Ekološki manifest indijanskog poglavice	40
— Podrška Republičke konferencije SSRNH planinarstvu u Hrvatskoj . . .	186
— Zagrepčani će 1989. na Everest	228

KRAĆI PRILOZI I VIJESTI

Alpinizam i ekspedicionizam	44, 86, 138, 188, 236, 282
In memoriam	44, 89, 137, 188, 234, 281
Kamo na izlet	47, 92, 141, 284
Mišljenja i prijedlozi	40, 60, 132
Nove markacije	181
Orijentacijski sport	140, 281
Planinarske kuće	47, 85, 189
Publicistika	47, 81, 91, 140, 235, 281
Rad društava	93, 190, 234, 281
Speleologija	37, 85, 137, 187, 232, 280
Sportsko penjanje	82, 235, 282
Vezni putevi i transverzale	91, 136, 233
Vijesti	47, 94, 148, 190, 238, 284
Zaštitu prirode	39, 234

PLANINARI-KARIKATURISTI

SREĆKO PUNTARIĆ-FELIX

U nekoliko idućih brojeva »Naše planine« će predstaviti planinare koji planinu doživljavaju na specifičan način i izražavaju ga u satiričnom ili humorističnom tonu, karikaturom.

Naj-karikaturista među planinarima bez sumnje je Srećko Puntarić, član PD INA OKI u Zagrebu. Roden početkom pedesetih kod prvih markuševačkih markacija, rano je počeo s osvajanjem visina. Prvi su mu usponi bili na kuhinjske elemente, s kojih je po zidovima ostavljao tragove svog nesumnjivog talenta.

Dugo je nakon uspona na Jalovec bio utučen, bojeći se da ne ostane — jalov. Da se to ipak nije dogodilo, svjedoče brojna priznanja i nagrade širom svijeta: Tokio, Istanbul, Beograd, Amsterdam, Knokke-Heist, Ljubljana...

Feliksovi prilozi u Kerempuhu i Sprintu dugo se pamte i prepričavaju, a sada nas njegov Darvin u Nedjeljnem Vjesniku primorava da o nekim stvarima razmišljamo drugačije.

S. S.

Pretplata u 1989. godini 15.000 dinara

Zbog stalnog poskupljivanja tiskarskih i poštanskih troškova ni ove godine nije bilo moguće izbjegći povišenje pretplate. Cijeneći propagandnu vrijednost časopisa, izdavač nije išao na punu ekonomsku pretplatu i razliku će pokriti iz drugih fondova i, nadamo se, uz pomoć RSIZ-a za fizičku kulturu Hrvatske, kao i do sada. Pri sadašnjoj stopi inflacije vjerojatno će u drugoj polovini godine nedostajati finansijskih sredstava, no već i sada jedan dvobroj časopisa čitaoca košta, bez poštarine, samo kao dva primjerka novina! Zato apeliramo na sve one koji to mogu, da dobrovoljno uplate veću pretplatu od nominalne, kao što su to brojni pretplatnici radili prošlih godina. I ovom prilikom zahvaljujemo se svima koji su na taj način pokazali veliko razumijevanje, pogotovo onima čija imena nismo mogli objaviti u zahvali na stranicama časopisa. Neka planinarska društva redovito dotiraju »Naše planine«, na primjer PD INA OKI je i ove godine pomoglo izdavanje sa 100.000 dinara. Najmanje je što očekujemo od društava, da agitiraju pretplatu među svojim članovima i da za nove pretplatnike obave formalnost uplate. I jedna tehnička neprilika! Na čeku priloženom radi pretplate greškom tiskare nije dobro otisnut broj čekovnog računa na kopijama, pa molimo uplatioce da ga pojačaju kemijskom olovkom.

Pretplatnicima knjige »Planinarstvo i alpinizam«

Novo izdanje knjige Zlatka Smerke »Planinarstvo i alpinizam« trebali su pretplatnici dobiti oko 1. listopada, no zbog kvara na strojevima u tiskari »Zrinjski« u Čakovcu tiskanje se znatno otegnulo, tako da će knjiga stići naručiocima vjerojatno tek u mjesecu veljači. Ispričavamo se naručiocima što im, zbog velikog broja pismenih upita, nismo mogli pojedinačno odgovoriti.

Zatvoreno sklonište PSH na Oštarijama

Obavještavamo sve posjetioce Velebita i VPP-a da je definitivno zatvoreno Sklonište PSH na Oštarijama. Sklonište je bilo uredeno u zakupljenoj privatnoj kući i sada, nakon dvadeset godina, ugovor o zakupu je prestao vrijediti. Planinari koji kane na Velebit trebaju uzeti u obzir ovu činjenicu pri planiranju puta. Planinarski savez Hrvatske nastoji da pronađe novo rješenje na ovoj važnoj velebitskoj točki, bilo zakupom ili kupnjom drugog objekta, bilo adaptacijom napuštene školske zgrade. Nadamo se da će ovo pitanje do početka ljetne sezone biti povoljno riješeno, o čemu ćemo čitaocu izvijestiti u rubrici »Vijesti«.